

Y E N İ ÖNÇÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

MUHASEBE VE ÖZELEŞTİRİ
Suat OĞULCAN

VİRA!
Sefer DENİZ

GÜNCEL BAZI YAKLAŞIMLAR VE LENİNİST PARTİ
Mahmut CEYLAN

BİRLİK ÜZERİNE
C.MORALI

PROFESYONELLİĞİN ÇAĞRIŞTIRDIKLARI
Ekin TACİSER

SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE
Ertuğrul KÜRKÇÜ

İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK
Süha ILGAZ

SAYI

16

EYLÜL 1989

Y E N İ ÖNÇÜ

AYLIK SOSYALİST DERGİ

İÇİNDEKİLER

BU SAYIDA	2
OKURLARA	3
MUHASEBE VE ÖZELEŞTİRİ	4
SUAT OĞULCAN	
VİRA!	8
SEFER DENİZ	
GÜNCEL BAZI YAKLAŞIMLAR VE LENİNİST PARTİ	13
MAHMUT CEYLAN	
ADINIZ ONUR	29
BİRLİK ÜZERİNE	30
C.MORALI	
PROFESYONELLİĞİN ÇAĞRIŞTIRDIKLARI	46
EKİN TACİSER	
SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE	58
ERTUĞRUL KÜRKÇÜ	
İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK	78
SÜHA İLGAZ	

SAHİBİ VE SORUMLU MÜDÜRÜ :	Rıza AKYÜZ
YAZIŞMA ADRESİ :	Nuruosmaniye Cad. Atay Han Kat:3 Cağaloğlu/İstanbul Tel: 513 95 28
ABONE KOŞULLARI :	Yurtiçi- 6 aylık 12500 TL. 1 Yıllık 25000 TL Yurtdışı- 6 aylık 25 DM. 1 Yıllık 50 DM.
ABONE İÇİN HESAP NO :	Rıza Akyüz adına TÖBANK İstanbul Şubesi 14961-2 Abone olmak için banka havale kağıdının bir kopyasını, adınız, soyadınız ve adresinizi bildiren bir mektupla postalayınız.
TEKNİK HAZIRLIK :	Papirüs Basım. Tel: 527 03 99
BASKI :	Uygun matbaası
FİYATI :	2500 TL.

BU SAYIDA...

Dünya ve Türkiye özel süreçten geçiyor. Birbirine eklemlenmiş muhasebe süreçlerinin yaşandığı konjonktürde Y.Öncü'nün Eylül '89 sayısı elinize ulaşıyor.

Bu sayı en genel olarak özel ve genel mekanlarda, özcesi sosyalizm alanının bütününde muhasebeyi derinleştiren yazılarla/tartışmalarla dolu.

- Suat OĞULCAN 'Muhasebe ve Özeleştirir' yazısında, sosyalist demokrasi tartışmalarını eleştirir-özeleştirir bağlamında nasıl ele almak ve kavramak gerektiğini vurguluyor. Ayrıca muhasebe sürecinin yeni red ve inkarları gerektirdiğini, bunu kotarmanın ise yeni bir tartışma kültürü ve teoriyi öğrenme alışkanlığından geçtiğinin altını ısrarla/özellikle çiziyor. Ve diğer yazılarının tersine sözü kısa tutuyor.

- Sefer DENİZ 'Vira!' isimli yazısıyla, kendine özgü biçemiyle az ve öz konuşarak, daha önce sunduğu argümanlarına bağlı olarak genel bir döküm yapıyor. Ve muhasebenin gerekliliği kadar, izdüşen, ayrışan perspektiflerin ayırımında olumasına dikkat çekiyor.

- M.Ceylan 'Güncel Bazı Yaklaşımlar ve Leninist Parti' isimli yazısında gelişen sürecin bütünlüklü bir haritasını çıkararak, tek tek yazarlarla özellikle parti ve birlik bağlamında tartışmalar sürdürüyor. Kendi geleneği içindeki yazarlarla tartışmalarına ise özel boyut kazandırarak teorik/pratik tutumunu netçe okurlara sunuyor...

- C.Moralı 'Birlik Üzerine' isimli yazısında birlik sorunsalını geçmiş ve gelecek kurumlar bağlamında ele alarak, verili kurumların dünü, bugünü ve geleceği üzerine görüşlerini sunuyor. Böylece şimdiye dek sunduğu argümanları bütünlüklü bir perspektife oturtuyor.

- E.Taciser-'Profesyonelliğin Çağrıştırdıkları' yazısıyla, parti içindeki işbölümünün mantığını ele alıyor. Çok önceden yazılmış bir yazı olmasına karşın, daha sonra yapacağımız parti tartışmalarına öngelen bu yazının ilgiyle okunacağını umuyoruz. Ayrıca 'Yeni Kültür' bağlamında Marksizm-Leninizm'in tüm yasallıklarının geminin bordasından atıldığı ve özellikle parti teorisinin çarpıtıldığı koşullarda yazı önem kazanıyor...

- E.Kürkçü, 'Sosyalist Demokrasi' konferansının 'sorular-cevaplar' bölümünde, geçen sayıda sunduğu verileri, ayrıntılayarak cevaplar içinde sunuyor. Böylece okura, ilgili konudaki toplam görüşlerini test etme olanağı sunuyor.

- Süha Ilgaz 'İttifaklar ve Demokratik Devrimde Üç Taktik' isimli yazısında geçen sayıdan devam olarak 1917 sonrası sürecin ekonomik, siyasal/toplumsal ve teorik tartışmalarını titizce dökümleyerek, sürece damgasını vuran teorik/pratik kahramanların ayrışan çözümlemelerini vurguluyor. Sonuçta kendi pozisyonunu Lenin'in tavrının önemi ve doğruluğuyla tanımlıyor.

OKURLARA,

Bu sayımızdan itibaren MUHASEBE* ve TARTIŞMA* başlıkları ile tanımlayabileceğimiz bir yayım yönelişine ağırlık vereceğiz. Geçmişin değerlendirilmesini, bugünü ve yarını hangi temel perspektifler üzerine kuracağımızı kapsayan/kapsaması gereken bu tartışmaya; aslında; bir süreden beri başlamıştık. Ve bu tartışma, sosyalistlerin hemen tamamına yakın kısmının bir süreden beri içinde olduğu, "nasıl bir sosyalizm?" sorusunun tartışılması ile içiçe sürüyordu, böyle de sürmek zorunda. Sürecin bir ilerdeki adımı da, "nasıl bir program, nasıl bir parti?" soruları cevaplarını bekliyor. Sosyalistlerin birliği ve sosyalistlerle işçi sınıfı hareketinin birliği sorunları da bu tartışmanın ayrılmaz ve çözüm bekleyen yanları.

Yeni Öncü bu muhasebe-tartışma faaliyetine sosyalistlerin yurt içinde ve yurt dışında aynı soruları/sorunları yoğunca tartıştığı bir dönemde giriyor. Ve bu tartışmalarda tutacağı konuyla, bu denkliğin, esas olarak zamansal değil, Yeni Öncü çevresini tanımlayan/anlatan bir denk düşüş olduğunu göstermeyi umuyor.

Bu görevin üzerimize yüklediği sorumlulukla, dergiyi muntazam aylık periyodlarla çıkarmaya gayret edeceğiz. Ve hemen belirtelim, bu sorumluluk sadece dergi çalışanlarına değil, okurlarının tamamına, Yeni Öncü çevresinin bütününe ait. Sadece derginin muntazam periyodlarla çıkması, bu sorumluluğun yerine getirilmiş olmasına yetmez. Doğru ve işlevli bir tartışma programı oluşturmak ve bu doğrultuda üretken olmak, cezaevlerinden, yurtdışına, kendisini bu sorumlulukla yükümlü gören herkesin görevi. Bu yüzden, bu satırları okuyan ve kendisini bu tanımların içinde gören herkesten, **hemen**, "nasıl bir muhasebe, nasıl bir perspektif tartışması?" sorularına, önerdikleri tartışma konuları ve programı ile birlikte, cevap bekliyoruz. Tartışmalarımızın gündemini oluşturmayı da, sadece Yazı Kurulunu değil, bu bütünlüğü kapsayan bir çabanın ürünü olarak sağlamayı düşünüyoruz. Bu cevapları yayımlamayı da düşünebileceğimizden; çift aralıklı üç daktilo sayfasını geçmemesini dileriz.

Yeni Öncü bu tartışmaların içe dönük çerçevesinin sınırını, bu tartışmalar itibarı ile, **kendisiyle sınırlı görmemektedir**. Bu tartışmaların asli sahipleri, Yeni Öncü çevresi ile birlikte, Yeni Öncü'nün içinden geldiği geleneğin tamamının oluşturduğu "**bütündür**". Ve bu anlamda Yeni Öncü'nün sayfaları, bu tartışmalar bazında, bu "**bütünün**" "**ben de varım**" diyen unsurlarına açıktır. Perspektifimiz budur. Yine bu ortak geçmiş itibarı ile, bugün kendilerini başka bütünlükler içinde tanımlayanlarla da, bu bağlamda tartışmaya açığız ve bu yazımızla onlara da çağrı yapıyoruz.

Yeni Öncü, aynı zamanda şu anda sosyalistler arasında örgütlenmekte ve sürmekte olan aynı başlıklı tartışmaların da sürdürücüsü olmak arzusunda. Ve bu tartışmaları sosyalistlerin birliği ve sosyalist hareketle işçi sınıfı hareketinin birliği sorunları bağlamında kavriyor, önemsiyoruz.

Sağlıklı tartışabilmek için teknik kurallar koymak gerektiğini düşünüyoruz. Bundan sonra dergimize ulaştırılacak yazılar, çift aralıklı 25 daktilo sayfası uzunluğunda olmalı. Yazıların tashihi, ana metin üzerinden yazarı tarafından bir defa yapılmış olmalı ve yazılar her ayın* en geç 15'ine kadar dergiye ulaştırılmış olmalı.

Tüm dergi okurlarının derginin bayi satışlarını ve bayilerde bulunup bulunmadığını denetlemesi ve dergimize haber ulaştırması, dileğimizdir. Dergimize bugüne kadar gönderilmiş tüm yazıların titizlikle değerlendirilip, bu yayım politikası çerçevesinde gündeme alınacağını iletiriz. Konuları itibarı ile yayım politikamıza uymayanları da titizlikle ele alıp, sahipleri ile yazışacağız. Eksiklerimize karşı uyarılarınız, bize güç katacaktır.

YENİ ÖNCÜ

MUHASEBE VE ÖZELEŞTİRİ

Suat OĞULCAN

*"Sen zanneder misin ki benim hep elemelerim?
Heyhat ben nevâib-i eyyamı inlerim..."*

Tevfik FİKRET

Teoriyi yeniden öğrenme alışkanlığı ve tartışma kültürü üzerine sıkça vurgu yapıyorum. Bir kez daha anımsatayım ki bu gerekli vurgular nezaket kuralı değil. Tersine sosyalist demokrasi denilen siyasal kültürel kavrayışın davranışlarımızda ne denli içselleştiği ile ilgili. Şimdilerde yine, eski alışkanlıklar üzerinden, geleneğin en geri yanları okşanarak tartışma başladı. Bu aslında çoktan asarı atika (eski eserler müzesi)ne gönderilmiş olması gereken bir kavrayış biçimi ve tutum alış ve somut bir gerçeğimiz. Zamana yayılmış bir tartışma ile bu anlayışla tartışmak ve onu dönüştürmek gerekiyor. Çünkü, geçmişteki dogmatik argümanlarımız nasıl bir çırpıda değişmiyorsa, onun dışavurumu olan eski tartışma kültürü de zamana ve tarihe karşı direniyor. Sorun aynı zamanda "alışkanlıkların gücü ile ilgili. Önemsiz bir 'biçim' olarak yaklaşmak ise yanılğı. Eski tartışma söylemi, eski bir kavrayışın ve özün, verili konjonktürde belli bir biçim ve söylemde dışavurumudur. Önemsemek, dert edinmek gerekiyor.

İkinci olarak bir başka olguya vurgu yapmak gerekiyor. Her şeyden önce marksizm alanındaki her birey, alt-kültürlere, sektör ve dogmatik bir söyleme tutsak olmamalı, kendini/kimliğini genel ve evrensel bir üst kültürün içinde tanımlamalıdır. Çünkü marksizm yerel ve ulusal bir olgu değil, kültürel, siyasal, toplumsal bir realite olarak uluslararası gerçekliktir. Böyle bir evrensel kültüre eklenmek, onun organik bir bileşimi olmak, kendi tuttuğumuz özel mekanların ve söylemlerin terki anlamına gelmiyor. Ne ki, özel alt kültürleri, genelin ve her şeyin önüne geçirmeyi ve genelden bağımsız kendinden menkul bir marksizm ve pratiği distalıyor...

Bugün marksistler arasındaki kimi tartışmalar, yüksek sesle kimlik bildirimi, mutlak ve değişmez manifestoları idoller ve ikonalar önünde tebliğ etme olarak sürüyor. "Karşı tarafı da dinle" ilkesi ise unutulur oldu. Günlük yaşamın gaileleri içinde boğulan insanlarımız, oradan edindikleri psikoloji ile zaten çarpık olan politik pratikleri iyice çarpık kılan bir özel tarza yöneldiler. Ayrıca pratik yaşamdan ödünç alınan bu fuh hali/psikoloji teorik tartışmalara ve hatta siyasal çözümlemelere yansır oldu. Oysa sosyalist demokrasi tartışmaları bir toplum tasarımı tarihsel ve teorik arka planını sunduğu kadar, günlük "hayhuy"a teslim olmamanın, "desiseler"le sosyalist etkinliği ayırmanın ve sonuç olarak da, marksistler arası tartışmaları ayin olmaktan çıkarmanın olanaklarını sunuyor. Özel mekanda tartışmalarda taraf olan herkes, teorik metinlerinin ve pratik yaşamının kurgusunu, sosyalist demokrasi tartışmalarında söylediklerimize bakarak yeniden gözden geçirmeli ve düzeltmelidir. Böyle davranılmaz ve teorik tartışmalara böyle katılmaz ise yeni pirus zaferleri yakındır...

Öyleyse sorunlara içerden bakma ve içerden davranma alışkanlığı kadar dışarıdan, toplumsal yaşamın genel momentinden bakma alışkanlığı da kazanılmalıdır. Sosyalist demokrasi tartışmaları iç ve dış mekanlarda marksistlerin birliğine, yeni ve üst bir kimliğe ilişkin önemli açılımlar yapmışken söylenenleri lafızda ele alıp, özde unutmak, özel söylem ve pratiğin genel ile bağlantısını kopartmak küçülmenin diyalektiğidir.

Bu bakımdan sosyalist demokrasi tartışmaları içerdiği zenginliğe koşut kavranmalıdır. Ben inanıyor ve iddia ediyorum ki, T.Yılmaz'ın başlattığı bu tartışmalar ile biz, yalnızca geçmişteki sosyal emperyalizm yazılarımızı sorgulayıp, teorimiz üzerinde küçük "tadilatlar" yapmıyoruz. Sorun bunun çok ötesinde. Sosyalist demokrasi tartışmalarının momentin kritik ve temel argümanı olması daha başka zenginliklerden kaynaklanıyor Biz bu tartışmalarla sosyalizm anlayışımızı netleştiriyoruz. Teorik ve tarihsel arka/plankurarak, bir toplum tasarımının kendisi olan azami programa bağlı yeni bir kimlik kurmaya çalışıyoruz. Verili sosyalizmlerin negatiflerinin neler olduğunu tanımlamak/eleştirme kadar, bütünlüklü bir toplum tasarımını ülke açısından oluşturmaya çalışıyoruz. Ayrıca henüz basınımda ele alınmamış da olsa bu tartışma leninist parti teorisinin tüm dolayımını da içeriyor. Yeni ve yetkin öncü bir teori, yeni bir kimlik ve yeni bir sosyalist etkinliği savunmak buna bağlı olarak da, eski yapıların ve pratiğin zamanını doldurduğunu savlamak ve partiye salto atılmasının niteliksel önemini vurgulamak şimdilerde "günahlar" arasına girdi. Aslında böyle söyleyenlerin, "bağ elması değil dağ elması" oldukları 'teorik metinler içinde' deklere edilmeye başlandı. Hatta daha da ileri gidilerek, partileşme süreci denilen ve artık iyice teorik ve pratik sonuçları ortaya çıkmış argümanlar karşısında, parti planı diyenlerin hayatla ne kadar ilintisiz oldukları vurgulanmaya başlandı. Ben kendi payıma tartışmalarda öğrenmeye çalışan bir insanım. Özellikle M.Ceylan'ın bu kadar üstün teorik konumlardan tartışmaya katılmasını anlayabilmiş değilim. Leninist parti teorisi ve pratiği konusunda söylediğimiz özet/indirgenmiş metinler ve amelimiz açıkça ortada. Ki kanımca geleneğimizin en düşük performansı da bu temel olguda görülüyor. Durum ayan beyan ortada iken özellikle de parti teorisi konusunda çok üstün bir yerden söz söylemek bana abartılı geliyor.

Hiçbir kimse, geçmiş teorik cephaneliğimize katkısı olanlar da dahil, "bizim geçmişte bir teorimiz vardı, kabul mü red mi?" sorusunu sorarak tartışmaları motive edemez. Çünkü bir muhasebe sürecine bağlı olarak, geçiş momentindeyiz. Yaşadıklarımız, tarihimiz, dünkü teori ve pratiğimiz, verili kurumlarımız karşısında yeni bir red ve inkar olayıdır. Ne anlama geldiğini Eylül öncesi basınımda önemli bir makalede açıklamıştık. Anımsanmasında yarar var.

Şimdi tekrar sosyalist demokrasi konusuna dönelim ve ne tür bir özeleştirici içerdiğini sorgulamaya çalışalım. Sosyalist demokrasi, kadın sorunu ve kültür-sanat konusunda söylediğimiz ilk sözler, objektif metinler olarak geçmişteki tarihsel-teorik arka planımızı, sosyalizm anlayışımızı kısmen ve cepheden eleştirdiğimiz anlamına geliyor. Bir tadilat, nicelik birikiminden çok, radikal ve sıçramalı bir tutumun ilk çabalarıdır bunlar. Durum objektif olarak böyle iken, yazarlar ve kurumlar subjektif olarak da özeleştirinin altını çizme çize kalem oynatmak konumundalar. Böyle bir döküm ve özeleştirici bilinci nelerden koptuğumuz ve red ettiğimiz, neleri aşp inkar ettiğimizin ayrımında olmamızı sağlayacaktır.

Tam bu nokta muhasebe bilinci ve özeleştirici geleneğinin kurumlaşması ile ilgilidir. Bilindiği gibi muhasebe ve birlik tartışmaları mekaniçi ve mekanlararası bağlamda bir tartışma kültürünü, nasıl bir tarih kurduğumuz sorusunun teorik ve pratik dökümü, nasıl bir tarih kuracağımız sorusunun yanıtı ile doğrudan ilişkili. Yine bu nokta red ve inkar bağlamında miras bilincini gerektiriyor. Tartışmaları sığlaştırmamanın yolu burada. 76'da THKPC karşısında bir özeleştirici geleneği yaratarak ilk red ve inkarımızı yaşamıştık. Bu geleneğin gerisine düşmemek için özen göstermek ve tartışmaları 'ahlak' boyutlarından siyasal, felsefi ve teorik konulara ve hayattaki pratik karşılıklarına çekmek gerekiyor. Bugün dogmatizm olarak adlandırdığımız marksizm yorumu, dünya tarihsel planda yalnızca reel sosyalizmin kimliği değildir. Türkiye sosyalizm alanında ve kendi mekanımız-

da da karşılıkları olduğunu düşünüyorum. Bunun karşılıklarını geçmiş teori ve pratiğimiz içinde bulmak mümkün. Bugün dogmatizm olarak adlandırdığımız marksizm yorumu ile dünümüzün ilişkisi sosyalist demokrasi tartışmaları ile özeleştiriden geçiriliyor. Yanısıra Filisten bir geçmişin, erkek egemen düşünce ve davranışının, sınıf indirgemeci kavrayışın hesabını genel ve özel tarih önünde veriyoruz. Öyleyse bu kadar önemli olan özeleştirisinin kurumlaştırılması açık, net ve her okuyucunun anlayacağı biçimde yapılmalıdır.

Sağlıklı bir özeleştirisinin bireyler ötesinde kurumlarla bağlantısını biliyoruz. Teorik bir dergi yazarlar bağlamında böyle bir olanağın aracıdır. Okur özeleştiriyi dolaylı olarak satır aralarından çıkarmamalıdır. Özellikle de bir tarihin/geleneğin teorik ve pratik oluşumunda temel işlev görmüş arkadaşlarımız, ortaya konuşmak ve 'arif olan anlar' söylemi yerine, söyledikleri her yeni şey ile eski teorinin bağlantılarını kurmalıdır. Yanılsamaları önlemenin ve aynı sosyalist demokrasiden kırk tane ayrı sonuç çıkarmamanın yolu böyle bir tarzın kurumlaşmasından geçiyor. Özenli olmak gerekiyor...

Bir başka olgu, geçmişin, geçmişe ait bakış açısı ve yöntem ile eleştirilemeyeceği gerçeğidir. Bugün teorinin tarihi içinde tutmaya çalıştığımız yeni bakış açısı/yöntem geçmiş sağlıklı eleştirmenin, sonuçlar çıkarmanın, günü ve geleceği kazanmanın olmazsa olmazıdır. Ters bir bakış ve yöntem, niceliği yani doğrusal büyümenin niceliğini kutsayacak, 'zaten en doğru olan teori ve pratiğimizin' minik restorasyonları ile yetinecek ve niteliksel sıçramayı bu momentte de geminin bordasından atacaktır.

Soyut ve genel değil somut konuşmak gerekiyor. Bu somutluğun bilgisini bize verecek, içmekanda hayatın haritasını doğru çıkarmaktır. Teorik evrimini tamamlamamış, sosyalizm tasarımını bir programda somutlayamamış ve bu bağlamda teori/program ilişkisini yanlış bir süreç mantığı içinde iyice kıyısızlaştırmış bir gelenekten geliyoruz. Halen bir program üzerinden değil, marksizm leninizmin genel ilkeleri ve ona bağlı olarak oluşturduğumuz ve proleterya sosyalizmi dediğimiz teorik/siyasal açılımların genelliği üzerinden politik pratiklere "yön veriyoruz". Yine somutça kurumsal, kadrosal evrimini tamamlayamamış ve hatta bir yenilgi momentinde kadrolarının çoğunu yitirmiş, sürekli, istikrarlı bir önderliği ve kurumlaşmayı kotaramamış hatta yabancılaştırmış bir gelenekten somutça söz ediyoruz. Teorinin bir noktada pratiğin bir noktada tıkanıp durduğunu vurgulamam rastlantı değil. Harita böyle ise tartışacak çok şeyimiz var demektir. Durum güllük gülistanlık ise birilerinin çimdik atıp karabasanlar gördüğüm rüyadan beni uyandırıp, cennet bahçelerinin irem bağlarına götürmesini istiyorum. Hayatta olanları olduğu gibi kavramak karamsarlık değil, "gerçeğin her zaman somut ve devrimci olduğunu" bilince çıkartmaktır.

İşte böyle bir konjonktürde, geçmiş yüklü olmak yaşanan tarihin doğru kurulması ve eleştirilmesi ile ilgilidir. Nostaljik motivasyonlar geçmiş yüklü olmayı ve miras bilincini çarpıtarak yanılsamalar yaratmaktadır. Böylece geçmişe ait ve geçmişte kalması gereken bir mantık ile geçmiş eleştirilmeye ve gelecek kazanılmaya çalışılmaktadır. Kendi geleneğimizde bizim dogmatizm dediğimiz işte budur. Evrimini tamamlamamış teorik tezler ve yine evrimini tamamlamamış doğal dönemin pratikleri, kurumları kadro, önderlik ve insan tipini eleştirel bir bakışla ele alıp dönüştürmeden, olduğu gibi kutsamak dogmatizmin söylemidir. Marksizmin reformcu versiyonları kadar bu kavrayışla da mücadele etmek gerekiyor ve sosyalist demokrasi tartışmaları bunu kendine iş edinmiş durumda. Ne kadar başardığımız ise tartışma konusu...

Marksizm leninizmin evrensel yasallıklarını alt alta indirgeyerek sıralamak veya proleterya sosyalizminin tartışılan veya tartışılmayan eski/yeni tezlerini hergün ayın yapar gibi terennüm etmekle bugün ve gelecek kazanılamaz. Bunun adı teorik üretim ve tartış-

ma ise bu olamaz. Her şeyden önce teorik tartışma bir özgünlüktür, o ülke bağlamında bilimsel sosyalizmin temel yasallıklarını hayata dönük olarak, eylem kılavuzu olarak ele almak ve bir yeniden zihinsel üretimi gerçekleştirmektir. Çünkü ideolojik teorik çalışma, bilgi teorisini özümsemek, özgün teori ve öncü teori bağlamında yeniden üretmek, yorumlama ve dönüştürme sorunsalının özel dinamiklerine egemen olmak demektir. Yine özgün ve öncü teorik çalışma, inceleme, propaganda araştırmaya bağlı olarak, bize ait bir teori olan marksizm leninizmi bize ait bir mekanda, toplumsal, siyasal ilişkiler dünyasında makro/reel politikalar geliştirerek geliştirme demektir. Katılsak da katılmasak da marksizmin reformcu versiyonları (M.Belge, H.Berktaş) yanlış da olsa özgün teorik çalışma içindedirler. Keza yine, TBKP, yeni kültür ve program bağlamında 'yeni' açılımlar yapmaktadır. Bunların marksizmin reformcu versiyonları olduğunu bilmek yetmiyor. Devrimci marksizm ve proleterya sosyalizmi alanı, teorik ve siyasal/pratik önderliği ele geçirmek istiyorsa, leninizmin yasallıklarını sıralamak yerine öncü ve özgün teori ve pratik yaratarak ve bunu Birleşik Marksist Partide somutlayarak tarihsel bir alternatif yaratabilir.

Dünya ve Türkiye'nin değişen koşullarında, bir muhasebe momentinde sorunlar karmaşıklaşmış ve görevler/sorumluluklar büyümüştür. Dünya sosyalizminin, ülkemizdeki sosyalizm alanının, onun her bir sektörünün ve yine o sektörlerin içindeki her bireyin bir muhasebe yaşadığı koşullarda bilinen ve hiçbir özgünlüğü olmayan manifestolarla gelecek kazanılamaz.

Sonuç olarak, toplam olarak sosyalizm alanının ve onun bir sektörü olan kendi geleneğimizin, dünü aşan yeni teorik, pratik, siyasal ve kurumsal performanslara gereksinmesi vardır. Sosyalist demokrasi tartışmaları, yaşanmış tarihteki kazanımları içerecek, reddedilecekleri karşısına alarak bir özeleştirici geleneği yaratarak kendi yolunu açıyor.

Doğru ve gerekli olan da budur...

VİRA!

Sefer DENİZ

'Nasıl Bir Muhasebe/Nasıl Bir Tartışma' İçin

Bu sayımızdan başlayarak, içe ve dışa dönük bir durum muhasebesi ve perspektif tartışması sürecini, resmen ilan ederek ve programlı biçimde sürdürmeye çalışacağız. Burada, bu sürece ilişkin düşüncelerimi ve önerilerimi, özetle aktarmaya çalışacağım. "Özet" diyorum, çünkü; bundan önceki iki sayımızda, yazdıklarımın asıl ağırlığını, böyle bir noktaya gelebilmek için neler yapmamız gerektiği ve bu tartışmayı sürdürebilmek için sağlıklı bir zemin oluşturabilmek üzere düşündüklerim oluşturuyordu.

O iki yazıda, bir yandan bu tartışmalarda hangi ana eğilimlerle ve perspektiflerle, nasıl bir yerde saf tutacağımın ipuçlarını vermeye (tabii kendi teorik çalışmamda netleştirebildiğim, ulaşabildiğim sonuçlarla sınırlı olarak) çalışırken; diğer yandan da, tartışmanın yöntemleri (raconlar?) ve tartıştığımız zemindeki ilişkilerimiz bazında eleştiri/önerilerimle kendimce bir düzey/düzlem yaratmaya çalıştım. Ne kadar işe yaradı? Ulaşabildiğim, sonuçları gözleyebildiğim alanlar itibarı ile oldukça işe yaradığını düşünüyorum. Bugüne kadar bu bapta söylediklerimin ve yaptıklarımın, bütünümlerinde böyle bir işlev/yarar taşıdığını, ummak isterim. Bunu diliyorum. ("Ummak isterim, diliyorum" dedim ya, bu konuda gene de "rivayet muhtelif". Yeni Öncü'nün M.Ekmekçi'si, espri-sini duydum. Sevdim de! Çünkü, espri yapabilme yeteneği, düşünebiliyor olmanın da göstergesi, önemli...)

Başlıkta vira dedim. Dilimize de yerleşmiş bir deyim bu. Haydi, başla v.b. anlamlarda kullanılıyor. Bir işe girerken, atılcı bir ruhla başlamayı simgeliyor. Böyle başlamak, böyle bir ruhla tartışmak gerekiyor. Tartışmalarımız bundan sonra, bugüne getirdiğimiz gibi sürmemeli. Bu kadarı yetmez! Bir kere, geçmiş de ele alan bir durum muhasebesi bazında, mutlaka söz söylemesi gerekenlerden önemli bir kısmı, bugüne kadar ya ellerine kalemlerini hiç almadılar, ya da şu ana kadar söyledikleri yetersiz. Bu günü ve geleceği sağlıklı tartışabilmek, perspektif tartışmalarımızı doğru öncüller üzerine oturtabilmek için, geçmiş de bu tartışmalarımız içinde bir kere daha ele alıp değerlendirmemiz gerekiyor. Susanların, bugün yaşadığımız/yaşadıkları ilişkilere ve ortamlara dair haklı gerekçeleri olabilir. Ama bu verili durumları da kendi gayretleri ve elbirliğimiz içinde aşmak gerekmektedir. Görevimiz budur. Yeterli elbirliğinin, davranış birliğinin olmaması, bu faaliyete katılmalarını engelleyici çok önemli bir gerekçe olabilir. Ama, buna rağmen çaba sarfetmek, tartışmalarımıza bunu da katarak tartışmaya devam etmek gerekiyor. İşte söylüyorum, işkence ve zindanlar direncimizi kıramadı, kıramaz diyenler başta olmak üzere, "ben de varım" diyen herkes, artık kalemini eline almalı ve "yüreğini", aklını kaleminin yanına koymalı, davranmalı.

Geçmişimize, bugüne ve geleceğe dönük bir durum muhasebesinin gerekli olduğunda herkes birleşiyor. Peki, bununla birlikte bir perspektif tartışması, var olan perspektiflerimizin; bugün sosyalistlerin sürdürdükleri tartışmalara, "Nasıl bir sosyalizm?" sorusuna, sosyalist demokrasi anlayışına ve diğerlerine bağlı olarak, sorgulanması gerekli mi? Bence gerekli. Ve:

"...birlik ancak bunların yeni baştan dert edinilip, devrimci bir anlayış etrafında oluşturulacak bir program etrafında olur. Bunun gerçekleştirilmesinin ilk adımı, bunla-

rı gündem olarak benimseyen tartışmaya katılmaktan geçiyor. Bu tartışma bizi bir kere daha bölüp saflaştırmalı..." Mahir Sayın. İşçi Dünyası. Sayı 16. Sosyalistler Ne Yaptı? (Makalenin tamamını şimdi bir kere daha okumak gerekli bence.)

"...Kendimizi yeniden tarif etmeli ve genel sosyalist hareket içindeki yerimizi yeniden belirlemeliyiz. Eski teoriye, edebiyata ve geleneğe bağlı olup olmadığımız sorusu madem ki karşımıza çıkarıldı, bunun cevabını da hiçbir yöne sapmadan açıkça ortaya koymalıyız." Mahmut Ceylan. Yeni Öncü. Sayı 5. Sh. 37.

"Tartışma olmadan muhasebe/değerlendirme olamaz." C.Moralı. Yeni Öncü. Sayı 15. Sh. 5. (Bu başlık altında söylenenler de okunmalı.)

"Zaman zaman, muhasebe/birlik/devrim ekseninde süren tartışmaların gereksizliği iddia ediliyor. Oysa tam tersine, özel ve genel mekanlarda bir sıçrama bakımından, onyıllık bir gecikmenin ve aymazlığın kırılması için tarihimize ait herşeyin tartışılması gerekiyor." Suat Oğulcan. Yeni Öncü. Sayı 15. Sh. 96.

"...bugüne kadar var olanlar ve bugün tartışılanlar çerçevesinde, sosyalist demokrasi anlayışı ile tartışmaya açık olarak yürümeye devam edilmesi gerektiği..." Sefer Deniz. Yeni Öncü. Sayı 14. Sh. 50.

Ahmet Ural arkadaş, uzun bir süredenberi, zaten kendi perspektifleri bazında tartışmasını sürdürüyor.

Ekin Taciser arkadaşımızın, dergimize yazdığı yazılar da, böyle bir tartışma perspektifinin ürünü.

Durum muhasebesini, perspektifler bazında bir tartışma ile içiçe sürdürmenin gerekliliği, Yeni Öncü'de yazan herkes için geçerli. Kimileri bu yeniden ele alma, tartışma çabasını; var olan teorik ve politik tezlerimizin tamamının doğruluğu ve sadece "bunları geliştirmek" temelinde kavıyor olsalar ve bu tartışmayı "madem ki karşımıza çıkarıldı" (M.Ceylan) söylemiyle kabul etmiş olsalar bile...

Tartışmalarımızın şimdiye kadar olan kısmı ile ilgili olarak, belli bir tartışma kültürünü içselleştirmek açısından, hatalar yaptığımızı; ama bunları farkedip düzelterek/düzeltelemeye çalışarak yol almaya devam ettiğimizi düşünüyorum. Tartışmalardan yeterli sonuçlar alabilmemiz bu anlamda bir tartışma kültürünü geliştirip, derinleştirebilmemize çok bağlı. Bu süreçte, dünden bugüne taşınan ve bugün ortaya çıkan ve ideolojik, siyasi temelleri olmayan her türden saflaşma ve tavır (yanlış tutumlar anlamında tavır) terkedilerek/aşılarak yürünmeye çalışılmalı. Geçmişte yaşadığımız olumsuz deneyleri ve bunların ürettiği sonuçları; şimdi sürdürmekte olduğumuz tartışmaların da bu türden sorunlarla lekelenmemesi için hep hatırlamalı ve ona göre davranmalıyız.

Perspektif tartışmalarımıza bağlı olarak sürdürmemiz gereken durum muhasebesi faaliyetimiz, temel motivasyon olarak, bir ikna etme/edilme süreci yaşamak şeklinde yürümelidir. Geleceği kazanmak için, birbirimizi kazanmak zorundayız. Ama bu, "ne olursa olsun ayrılmayalım, bir arada duralım" gibi bir yanlış mantığa tekabül etmez/etmemeli. Biz bu tartışmalar sonucunda, bir arada durması mümkün olmayan perspektiflere ulaşmış olarak saflaşabiliriz. Bu da mümkündür. Ama bu, bir paylaşım savaşı değildir. Bu süreçte doğabilecek hiçbir sonuç, tartışan taraflar olarak kendimize ve karşıımızdakilere olan saygımızı yitirmemize yol açmamalı. Biz şimdi, bunları söyleyip düşünerek tartışabilme imkanına sahibiz. Bunu iyi kullanmalıyız.

Tartışmalarımızın sonucu olarak hepimizin arzulaması gereken, bu süreçten ortak anlayışlar etrafında birleşmiş olarak, birlikte bir üst düzeye sıçrayabilmektir. Eğer ortak temelimiz bilimsel sosyalizm ise, bu mümkün ve olanaklıdır. Ama yukarıda söylediğim gibi, perspektif farklılıklarımız bizi bu tartışmalar sonucunda kendi içimizde saflaştırabilir, taraflar oluşabilir. O zaman da, bu perspektif farklarına rağmen, azınlık

çoğunluk ilişkisini/hukukunu sürdürerek bir arada yürüyüp yürüyemeyeceğimize bakacağız. Ve o andaki somut durumun icaplarına göre hareket edeceğiz. O ana kadar, bugün var olan durumumuzun icap ettirdiği soğukkanlılık ve dirayetle, yöntemlerle sürdüreceğimiz ilişkilerimizi ve ortak mücadelemizi...

Ben bugüne kadar yaşadıklarımızın ve tartışıklarımızın yarattığı saflaşmanın, bugünkü konumlanışlarımız itibarı ile bir anlamda geçici ve değişebilir olduğunu düşünüyorum. Bugün hâla ağır basan, geçmişin ve bugünün duygusallıkları ile ve benzeri saiklerle oluşmuş bir saflaşmadır. Tartışmalarımız ve durum muhasebesi süreci derinleştikçe, daha anlamlı ve esaslı bir şekilde —eğer sürecin ikna etme/edilme yani ağır basmazsa— saflaşacağımıza, gerçek anlamı ile taraflar oluşacağına inanıyorum. Dediğim gibi, bir azınlık çoğunluk hukuku sağlıklı biçimde yürütülebilirse, bu olumsuz bir durum değildir.

Tartışmalarımız sırasında netleşip/derinleşmesi mümkün olan perspektif farklılıklarımız, bu anlamda oluşacak tarafların üzerine denk gelmeli derken, bundan anladığım, süreç içinde bir biçimde kendi iç hukukunu da oluşturan ve bu anlamda hizip tanımına denk düşebilecek olan, kanat diye tanımlanan şekillenme değil. Dediğim gibi, sosyalist demokrasi anlayışı ile şekillenmiş, veya şekillenmesi gereken; azınlık çoğunluk hukukuna sahip taraflar. Bu, tartışma boyunca ve oluşacak duruma göre daha sonra da birlikte yürümeyi mümkün kılabilen olan sağlıklı bir şekillenme bence.

Sonuç olarak, ben kendi payıma, bugün savunduğum perspektifler bazında, tartışmalarımız içinde kendimce bir tarafım. Tartışmalar içinde, iknaya açık, ama doğru olduklarına inandığım, savunduğum düşüncelerime en geniş çoğunluğu kazanmaya çalışan bir taraf. Bugün çoğunlukta olduğum anlayışlarım itibarı ile, karşı tarafın görüşlerini sonuna kadar dinlemeye hazır ve o görüşlerin de çoğunluk haline gelebilmesi için gerekli olan uygulamaları sonuna kadar savunmaya hazır bir taraf. Eğer savunduğum anlayışlar itibarı ile bugün bir azınlık oluştursaydım, çoğunluğun haklarına saygılı ve azınlık olmayı hazmedebilen bir taraf. Birlikte yürümemizin mümkün ve olanaklı olduğu son ana kadar, hareket ettiricilerim bu anlayışlar olacak/olmayacak. Aksine davranılması halinde, bundan zarar gören, kaybeden tarafın aynı zamanda kendim de olacağımı bilen bir taraf. Derdimi daha iyi anlatabilmek için kullandığım bu betimleme, bugün için somut ifadelerini, perspektif tanımlamalarını bulduğu kadarı ile, aynı zamanda gerçeğin kısmî bir ifadesidir.

Şimdi, durum muhasebemiz içinde geçmişin değerlendirilmesini nasıl yapacağımız üzerine düşündüklerimi söylemek istiyorum. Geçmişin değerlendirilmesi ilk olarak, ne günah çıkarma seanslarına ve ne de tutarlılığı olmayan bir aklama faaliyetine (Kürkçü'nün deyimi ile vergi kaçırmaya) dönüşmemelidir. İkinci olarak, günahlarımız/sevaplarımız söylemi temelinde, bütüne ve kişilere dönük olarak bir çetele çıkarma çabası da olmamalıdır. Hem faaliyetimizin bütünü, hem de bu faaliyetten asli olarak sorumlu olanlar açısından, bir yanlışlar/doğrular muhasebesi yapılmalıdır. Ama bu faaliyet, bu muhasebe mutlaka perspektif tartışmalarımız muhasebe çabası ile içselleştirilerek yapılmalıdır. Örneğe; hem sosyalizmden ne anladığımızı tartışmalıyız, "Nasıl bir sosyalizm?" sorusunu cevaplandırmalıyız; hem de bu kavrayışta netleştirdiğimiz oranda, geçmişimizi bu perspektif itibarı ile gözden geçirmeliyiz. Hem işçi hareketi ile sosyalizmin birliği üzerine tartışmalıyız; hem de bu bazda geçmiş teorimizi, siyasi faaliyetimizi sorgulamalıyız. Her perspektif tartışmamız, bizi geçmiş ve bugünkü siyasi faaliyetimizi tartışmaya götürmeli ve bu tartışmalarla ulaştığımız sonuçlar üzerinden geleceğe ilişkin politikalarımızı ortaya koymaya çalışmalıyız.

Bu konuda, şimdi olduğum yer, savunduğum düşünceler itibarı ile, özetle şunları söyleyebilirim: Böyle bir geçmiş değerlendirmesi sonucunda; ulaşacağımız sonuç, taşı-

yıcısı olmak istediğimiz sığata (proleterya sosyalizmi) ulaşabilmek açısından, perspektiflerimizin bir kısmı da dahil, çok şeyi değiştirmek zorunda olduğumuzu görmek olacaktır. İşte bu anlamda da, bu değerlendirme çabasını olumlu bir noktaya ulaştırmadan, kendimizi tanımlamak için devrimci sosyalistler nitelemesini bilinçli bir biçimde kullanıyorum. Bunu daha önce de başka biçimde anlatmaya çalışmıştım.

Burada değinerek geçmek istediğim bir nokta şu: Bu bapta bir tartışmada M.Ceylan arkadaşla çok farklı noktalarda durduğumuzu düşünüyorum. O, diğer noktalarda olduğu gibi, bu konuda da, var olan görüşlerimizin "geliştirilmesi"nden bahsediyor. Bu geliştirme ifadesi, çok anlama gelebilir. Örneğin, yanlış perspektiflerin sorgulanıp düzeltilmesi, yanlış temelde bir siyasi faaliyetin, doğru temellere oturtulması, yanlış politikaların terkedilmesi de bir geliştirme faaliyetidir. Ama M.Ceylan arkadaşın kastının, bunlar olmadığını düşünüyorum. O, doğru temellere sahip politikalardan, siyasi faaliyetlerden ve bunların arızî eksikliklerinin giderilmesi biçimindeki bir gelişmeden bahsediyor. Ben bununla yetinebileceğimizi, bunun durumu düzeltmeye yetmeyeceğini düşünüyorum. Bütün bunları tartışmak, mantıkî sonuçlarına ulaştırmak durumundayız.

M.Ceylan arkadaşla, ulusal sorunu da bu bakış açısıyla tartışmak durumundayım. Ve bunu tez elden yapmakla hem kendimi, hem eli kalem tutan tüm arkadaşları yükümlü sayıyorum. Çünkü bu konuda ayağı yere basan ve pratik hayatta ifadesini bulan politikalar oluşturmamız, bir anlamda, bu tartışmayı güçlü bir biçimde yapmamıza bağlı. Bir anlamda diyorum, çünkü bu alanda laf değil iş üretmenin, tavır koymanın zamanının gelip de geçtiğini düşünenlerdenim. Bu konudaki tavrımı uzun zaman önceden beri netçe koyduğum için, bu anlamda kendime kızmıyorum. Ama bunu tartışmalarımızın dergiye yansıyan kısmına taşımakta çok eksik davrandığımı düşünüyorum. Bu görevimi en kısa zamanda yerine getireceğim. Herkesin, bu sözlerden payına düşeni alması umudu ile...

Bir yandan bu tartışmalar sürerken, bir yandan da bugünü nasıl yaşamalıyız sorusuna cevabımı da söylemek istiyorum. Bunu ifade edebilmek için, geçmişte bu soruya nasıl baktığımı anlatmak istiyorum. Siyasi faaliyetimi sürdürürken, kendi alanımda en iyisini, doğrusunu yapmaya gayret eder ve herkes kendi alanında böyle davranmıyor olsa da; ve ben bunu görüyor olsam da, sonuç olarak doğruların kazanacağını, genel muhasebe yapmaya oturduğumuz anlarda yanlışların üstesinden gelebileceğimizi sanırdım. Yanlış perspektif ve politikalarla, görüldüğü her alanda ve anda, sistemli bir mücadele yürütmek, bana genel akışı lekeleyecek bir davranış gibi gelirdi. Bu tamı tamına, politik mücadeleyi içselleştirememenin, kendi zaafılarımıza hayırhah bir bakışın ifadesi idi. Ve iddia ediyorum ki, geçmiş dönem için ezici çoğunluğumuzda hakim olan politika yapma tarzı bu idi. Bedelini, hayatlarımızdan ve mücadelemizden kaybettiğimiz uzun yıllarla ödedik. Yeterince ders aldık mı? Bence almadık! Bence hâla önemli bir kısmımızın politika yapış tarzı budur. Eğer sağlıklı bir muhasebe ve tartışma sürdürmek istiyorsak, bu davranış biçimini terketmeliyiz. Ve bugünkü siyasi faaliyetimizin her adımında da, yukarıda ifade ettiğim gibi, yanlış perspektif ve politikalarla, görüldüğü her alanda ve anda, sistemli bir politik mücadele yürütmek görevimiz olmalı. Zaten yürüttüğümüz tartışmalar buna yönelik değil mi? Bence hem öyle, hem değil. Çünkü biz bir yandan tartışmak ve bir yandan da politik faaliyete devam etmek durumundayız. Ve tartışmanın bugünkü aşamasında, politik faaliyetimize yön veren esas unsurlar, bugün tartışma gündemine giren perspektifler değil, geçmişten bugüne taşıdığımız perspektif ve politika yapma tarzlarıdır. Yani bir anlamda, hem tartışıp, hem kendimizi tartışmalarda içselleştirebildiğimiz, kazanç haline getirdiğimiz perspektifler, politikalar itibarı ile dönüştürerek yürütmek durumundayız. Sosyalist demokrasi bahsinde bunu oldukça iyi yapabildi-

ğimizi, en azından önemli bir azınlığımız açısından bunun böyle olduğunu, birtakım konularda da genelimiz açısından (örneğin şimdiki tartışma tarzımız, kurallarımız) bu konuda başarılı olduğumuzu düşünüyorum. Ama bu yetmez. Hiç yetmez! Çünkü biz, tartışmalarımızda eksen görevi olan bu perspektifi, sağlıklı bir tartışma yürütemeyerek, tartışamayarak, sonuçta kendi içimizde bir güzel boğazlayabiliriz! İşte o zaman, hakikaten geçmiş olsun bize!

Bir noktanın altını, bir kere daha önemle çizmek istiyorum. Tartışmalara katılan her arkadaşımız, bugün savunduğu perspektifler açısından geçmişi nasıl değerlendirdiğini ve geçmişte kendi savunduklarını nasıl değerlendirdiğini, açık ve net biçimde ifade ederek yürümelidir. Ben şu ana kadar, bunu yeterince önemsemeden yazıldığını ve tartışıldığını düşünüyorum. Zor bir dönemden geçiyoruz. En sağlıklısını yapabilmek için, insanların bu bapta kendilerine bir soluk alıp düşünme zamanı/payı bıraktıklarını umarak, bu eleştirimi bu kadarla sınırlıyorum. Bu tavır, böyle sürer ve bende böyle politika yapıldığı izlenimi doğar ve bu giderek kesin kanaate dönüşürse; gücüm yettiğince bunun da karşısına dikileceğim. Her arkadaş da, beni de bu anlamda gözleyerek, böyle davranmalı.

Bu sefer de, yine bir raconlar (!) yazısı yazdım. Bence bunları da bir kez daha söylemek gerekli idi. Bundan sonra, kafam ve gücüm yettiğince, tartışma programımız çerçevesinde, sözümü doğrudan söylemeye çalışacağım. Bu tartışmaların hem iyi bir katılımcısı, hem de iyi bir öğrencisi olmaya gayret edeceğim. Yeni Öncü çevresi, ülkemiz sosyalistlerinin şu anda sürdürmekte olduğu aynı başlıklı tartışmalar sırasında, bu faaliyetin içine giriyor. Ben bunun sadece şanslı bir tesadüf olduğunuda düşünmüyorum! Bunun, bir anlamda bizi anlatan bir denk düşüş olduğunu ummak ve yaşamak istiyorum. Dilerim, bir daha raconlar (!) üzerine yazmak ihtiyacı duymam. Oğulcan'ın aktardığı gibi: HIC RHODUS, HIC SALTA!.. VİRA!..

GÜNCEL BAZI YAKLAŞIMLAR VE LENİNİST PARTİ

Mahmut CEYLAN

Yeni Tip Parti

Leninist parti teorisi geçmişte sosyalistlerin büyük bir çoğunluğu tarafından genel kabul gören bir teoriydi. Bu teoriye açıktan karşı çıkan ve leninist parti modelini burjuva bir model olarak tanımlayan tek istisna Aybar ve çevresiydi. Bu teorinin ülke somutuna uyup uymadığı da tartışılıyordu. Örneğin, THKP-C kökenli bazı gruplar, leninist partiyi klasik bir model olarak değerlendiriyorlardı. Bu gruplara göre, leninist parti modeli ancak Rusya benzeri ülkelerde geçerli olabilirdi. Türkiye'nin koşulları ise farklıydı. Söz konusu gruplar Mahir Çayan'ın parti formülasyonunu geliştiremediler. Mahir ne yazmışsa, orda takılıp kaldılar. Mahir, ülkenin somutunu kavramak çabası içersindeydi. Ama ortaya attığı örgüt modeli, eklektik bir model olmaktan öteye geçemedi.

Leninist parti teorisini benimseyen grupların, bu teoriye ne ölçüde uygun davrandıklarını ayrıca tartışmak gerekir.

Leninist parti teorisi bugün çok yönlü saldırılara uğramaktadır. Artık sosyalistlerin büyük bir çoğunluğu leninist tip bir partiyi açıkça reddetmektedir. Örneğin; Yeni Açılım yazarları, leninist parti teorisinin bir çağa ait olduğunu, o çağ değiştiğine göre bu teorinin de eskidiği mantığından hareketle, Lenin'in parti üyeliği anlayışı da dahil, tüm teorisinin temel ilkelerinin gözden geçirilmesi gerektiğini öne sürmektedirler. Yani bunlar yalnız parti anlayışı konusunda değil, tüm alanlarda Leninizmi aşmaktan yanadırlar. TBKP genel sekreteri Haydar Kutlu, leninizm kavramının bırakılmasını, marksizmleninizm'den Leninizm'in atılmasını önermektedir. Yeni Açılım yazarları, yeni tip partinin nasıl olabileceğine ilişkin ise henüz somut ve detaylı bir görüş üretebilmiş değiller. Sadece bu partinin çağdaş, demokratik ve yığınsal olması üzerinde duruyorlar. Bunlar açısından, barış sorunu en temel sorun olduğuna, barış için mücadele en devrimci mücadele olduğuna göre, besbelli ki düşündükleri parti de bir barış partisi olacaktır. Görüş yazarları çağ tahlilinde bu derece ileri gitmiyorlar. "Klasik Marksizm"den bütünüyle kopmak istemiyorlar. Ancak bu derginin yazarlarından Oysa Baydar, leninist parti modelinin eskidiğini iddia ediyor. Leninist parti için çakar-almaz, baba yadigarı, Paslanmaz silah, vb. sözcükler kullanıyor. Baydar, leninist parti yerine çok renkli, çok sesli, çeşitlilik içersinde bir birliğin ifadesi olacak geniş ve yasal bir parti öneriyor. Sosyalist Birlik yazarı Halil Berktaş da Lenin'in partisinin eskidiğini, yeni tip bir partiye ihtiyaç olduğunu yazıyor. Bu yeni tip partinin yasal, birleşik ve kanatlı olması gerektiğini savunuyor. Gelenek dergisi de bu görüşlerde olan çevrelerle bir ortak partide biraraya gelebileceğini yazarak, bu yeni anlayışla uzlaşmaktadır.

Leninist parti teorisine yönelik saldırı ve eleştiriler bunlarla da sınırlı değil. Hem leninist parti teorisini kabul edip, hemde bu teorinin genel bir parti modeli içermediği, Lenin'in parti teorisiyle Bolşevik modeli birbirinden ayırmak gerektiği (Bolşevik modelin Rusya'ya özgü olduğu), önemli olanın teorisinin özü olduğu, azınlık-çoğunluk ilişkisi, örgüt içersinde grupların varlığı, üyelik, vb. konularda; tüm bu sorunlarda leninist parti teorisinin sınırlarını zorlayan, leninist parti anlayışını muğlaklaştıran yaklaşımlar da var.

Leninist Tip Parti

Leninizm Hala Geçerlidir

Çağımız emperyalizm çağıdır.

Birçok ülke emperyalist sistemden koptu ve klasik sömürgecilik yıkıldı. Onun yerine yeni sömürgecilik aldı. Eskiden, bağımlı ülkeler arasında klasik sömürge konumunda olanlar çoğunlukta idi. Özellikle 1960'lardan sonra birçok sömürge ülke, özünde biçimsel de olsa siyasal bağımsızlığını elde etti. Klasik sömürge ülkelerin sayısı azaldı. Terminolojide yarı-sömürge kavramıyla tanımlanan ilişki biçimi genelleşti. Bu anlamda, ulusal kurtuluş savaşları çağı kavramının kapsamı da daraldı. Ulusal savaş sömürge birkaç ülkenin sorunu olarak kalırken, sınıf mücadelesi ve iç savaş sistem çapında ön plana geçti. Tüm bu değişikliklere rağmen, ezen ulus-ezilen ulus ayrımı ve çelişkisi ortadan kalkmadı.

Çağımız devrimler çağıdır. Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır.

Kapitalizmin niteliğinin değiştiği, emperyalizm çağının yerine yeni bir çağın (nükleer çağ, bilim ve aydınlanma çağı, karşılıklı bağımlılık çağı, vb.) geçtiği iddiası temelsizdir. Bilim ve teknikte önemli ilerlemeler gerçekleştiği, bunların dünyada değişikliklere yol açtığı yadsınamaz. Ama tüm bunlar ne emperyalizmi, nede sınıf mücadelesini ortadan kaldırmıştır. Dünyadaki gelişme sürecini belirleyen çelişki de, barış yanlılarıyla barışa karşı olanlar arasında değildir. Barış sorunu kapitalizme ve emperyalizme karşı mücadeleden bağımsız ele alınamaz. Tam tersine bu mücadelenin bir parçasıdır. Çağımızın en devrimci mücadelesi de, proletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesi; ezilen ulusların bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm mücadeleleridir.

Günümüzde militarizm ve bürokrasi, Lenin'in yaşadığı döneme oranla daha da güçlenmiştir. Kapitalizm dururken, militarizm ve bürokrasi yokedilemez. Bunlar kapitalizmle sıkı sıkıya bağlı olgulardır. Mücadele esas olarak bunlara değil, kapitalizme karşı verilmek zorundadır.

Leninizmin tüm temel görüşleri, özel olarak parti teorisi, dün olduğu gibi bugünde geçerlidir. Dün bu teoriyi sınıfsal ve ulusal mücadelelerin pratiği doğruladı; gelecekte de yeni devrimlerin pratiğiyle bu teori birkez daha doğrulanacaktır.

Şiddet ve Barışçı Yol

Tarihte, sınıf mücadelesi alanında şiddetten başka yolla çözümlenmiş temel hiçbir sorun yoktur. Siyasal özgürlük mücadeleleri, sınıflar arasındaki çelişkiler, son tahlilde, hep kaba kuvvet yoluyla çözümlenmişlerdir.

Şiddete dayanan devrim görüşü Lenin'e değil, Marks'a aittir. Marks, siyasal gücü, bir sınıfın başka bir sınıfı ezmek amacıyla örgütlenmiş gücü olarak tanımlıyordu. Proletaryanın eski üretim ilişkilerini ortadan kaldırmasını ve egemen sınıf olarak örgütlenmesini ancak devrim yoluyla, zora başvurarak mümkün görüyordu. Manifesto'da, kömünistler görüşlerini ve niyetlerini gizleme gereği duymazlar ve varolan toplumsal düzeni zorla yıkararak amaçlarına varacaklarını açıklarlar, diyordu. Zor'u, yeni bir topluma gebe olan her eski toplumun ebesi olarak tarif ediyordu.

Bugüne kadar gerçekleşen tüm devrimlerin pratiği, Marks'ın görüşlerini doğrulamıştır. Zora başvurmadan, devrimci şiddet kullanmadan hiçbir ülkede devrim yapılmamıştır. Barışçı yol tezi, hiçbir ülkede hayata geçememiş, Şili'deki deneyde yarı yolda başarısızlığa uğramıştır.

Devletin parçalanması düşüncesi de Lenin'e değil, Marks'a aittir. Proletaryanın burjuvaziyi ve burjuva devlet mekanizmasını, orduyu, polisi ve bürokrasiyi parçalayıp yıkması, onun yerine devlet niteliği taşıyan ama daha demokratik olanı koyması, Marks

tarafından ileri sürülmüş bir görüştü. Lenin devlet ve devrim konusunda Marks'ın temellerini attığı teoriyi geliştirmiş ve 1917 Ekim Devrimiyle bu teorinin pratikte doğrulanmasına önderlik etmiştir.

Devrimci şiddete karşı çıkanlar, barışçı yolu önerenler yalnızca Lenin'i değil, Marks'ı da aşıyorlar. Marksizmin tüm devrimci özünü boşaltıyorlar. Devrimci şiddet yolu, emperyalizm çağına özgü olarak ileri sürülmemiştir. Marks'ın yaşadığı dönemde de marksistlerin görüşü bu olmuştur. Marksizm hertürlü şiddete karşı değildir. Şiddeti gerici ve devrimci diye ikiye ayırır. Marksizm teorisinin temelinde şiddete dayalı devrim görüşü vardır. Marksizm, yığınları sistemli olarak bu görüşle eğitmek gerektiğini ortaya koyar. Genelde hertürlü zora karşı propaganda yapmak, yığınları aldatmak ve onları devrimden vazgeçirmeye çalışmaktan başka bir anlama gelmez.

Marksist-leninist teori bitirilmiş, her soruya önceden yanıtlar vermiş bir teori değildir. Bu teori, değişik ülkelerde tarihsel ve somut özelliklerin farklı olması nedeniyle, farklı uygulanması kaçınılmaz genel ilkeleri içermektedir. Bu anlamda, hayatın gerisinde kalmak istemiyorlarsa, marksistler, bu bilimsel teoriyi daha da geliştirmek zorundadırlar. Lenin'in katkısıyla zenginleşen bu teori bize neyi öğretti? Kapitalist toplumda topraklara, madenlere, fabrikalara sahip bir avuç insan milyonlarca mülksüz insanı sömürmektedir. Bu sömürü işgücünün satın alınmasıyla, ücretli emekle örtülüdür. Bu toplumda egemen olan görüşler, yasalar, vb. burjuvazinin çıkarlarını korumaktadır. Bunlardan eskiyenlerin yenileriyle yer değiştirmesi, hep burjuvazinin mülksüzlere karşı egemenliğini sürdürmek içindir. Bunun özünde sınıf savaşı yatmaktadır. Mülksüz yığınlar arasında üretimdeki konumu nedeniyle en devrimci sınıf olan proletarya, bu savaştan galip çıkmak ve egemen sınıf haline gelmek istiyorsa, bağımsız bir parti biçiminde örgütlenmek ve bu parti aracılığıyla sınıf savaşını yürütmek, siyasal iktidarı ele geçirmek zorundadır. Bu bilinçle davranarak ancak proletarya nihai amacı olan sınıfsız topluma varabilir.

İç Savaş

Sınıf mücadelesi ve tüm devrimlerin tarihi göstermiştir ki, yasaları ilk çiğneyen ve zora başvuran sınıf burjuvazi olmuştur. İç savaş yöntemlerini geliştiren sınıf da yine burjuvazidir. Burjuvazinin sınıf egemenliğinin bir aracı olan devlet hemen her sınıflı toplumda iç savaşa göre örgütlenmiştir.

Sınıf savaşını kabul eden, sınıflı toplumda burjuvazi ve proletarya arasında, egemen sınıflarla emekçi yığınlar arasında uzlaşmaz çelişkilerin var olduğuna inanan herkes, iç savaşı da kabul etmek zorundadır. Çünkü iç savaş sınıf mücadelesinin bir devamıdır. Çıkarları temelden çelişen sınıfların askeri güçleriyle karşıkarşıya geldikleri bir savaş biçimidir.

Köleciler toplumda da, feodal toplumda da ezen sınıflar silahlıydı. Kapitalist toplumda da burjuvazi silahlıdır. Ordu, polis ve milis kuvveti proletaryaya karşı burjuvazinin silahlanmasını ifade etmektedir. Ezilen sınıflar bu gerçeğin bilincine varmadıkça, silah bulmayı ve onu kullanmayı öğrenmedikçe ezilmekten kurtulamaz. Köle muamelesi görmeye devam eder. Proletarya partisi, modern kapitalist toplumun bellibaşlı gerçeğinin burjuvazinin ezilenlere karşı silahlanmasına dayandığını, oportünist ve pasifist bir konuma düşmek istemiyorsa, sömürüden ve ezilmekten kurtuluşun tek yolunun sınıf savaşını kabul etmek ve bu savaşın gelişmesinin bir biçimi olan iç savaşa hazırlanmak olduğunu yığınlara anlatmak zorundadır. Yığınların silahlanmasına karşı çıkmak, proletarya partisinin yığınları iç savaşa göre hazırlamasına karşı çıkmak, özünde, sınıf savaşı teorisini yadsımak demektir.

Politikada niyetler değil, eylemler hesaba katılır. Hayaller değil, gerçekler gözönü-

ne alınır. Kapitalizm, devrimci bir sınıf olmak istiyorsa, proletaryaya iç savaşa göre donanmak dışında bir seçenek bırakmamaktadır. Burjuvaziye devirmek için tek tutarlı ve olanaklı taktik, iç savaş taktiğidir.

Emperyalist burjuvazi de yerel burjuvazi de sınıf düşmanımızdır. Burjuvaziye karşı mücadele, her ülkede değişik biçimler altında sürer. Devrim biçim olarak ulusal, içerik olarak enternasyonaldir. Bir devrimin ulusal düzeyde zaferi, aynı zamanda, uluslararası alanda burjuvazinin dayandığı temelini zayıflaması demektir. Her devrimci partinin ilk görevi kendi ülkesinde devrim yapmaktır.

Ordulu Parti

Hemen her devrimde, devrim mücadelesine önderlik eden siyasal örgütler ancak askeri bir güç sayesinde egemen sınıfları iktidardan uzaklaştırabilmişlerdir. Rusya'da siyasal iktidar ayaklanma taktiğiyle ele geçirilmiştir. Sovyetler, Rusya koşullarında aynı zamanda bir cephe örgütü niteliğindedir. Devrimin askeri gücü silahlı işçi birliklerine ve çarlık ordusundan kopan askerlere dayanmıştır. Çin devrimi, gerilla mücadelesi, kurtarılmış bölgeler ve kırlardan şehirlerin kuşatılması taktiklerinin başarılı bir örneğidir. Vietnam Devrimi de bir ulusal kurtuluş devrimidir. Bu devrimler partinin yanı sıra, cephe ve ordu gibi iki temel örgütlenmenin de devrimin zaferi için ne kadar gerekli olduğunu somut olarak ortaya koymuşlardır. Bu devrimler farklı koşullara sahip ülkelerde gerçekleşmiştir. Her birinde değişik bazı örgütlenme biçimlerinin olması doğaldır. Ama hemen hepsi de, birbirine benzeyen örgütlenmeler aracılığıyla başarıya ulaşmışlardır.

Sınıf savaşını kabul eden, iç savaş sınıf mücadelesinin bir devamı ve gelişmesinin bir aşaması olarak gören, devrimci şiddeti reddetmeyen bir parti, devrim anını beklemeden, her yönüyle devrime önceden hazırlıklı olmak zorundadır. Bu görevi geleceğe havale eden ve hazırlıklarına başlamayan bir siyasal parti, devrimci bir durum oluştuğunda devrim yapamaz.

Proletarya Diktatörlüğü

Her gerçek proleter parti, sınıf mücadelesi temelinde proletaryanın bağımsız siyasal örgütlenmesini ilk koşul, proletarya diktatörlüğünü de sınıf politikasının biricik hedefi olarak kabul etmiştir. Marksizm sınıfların ortadan kaldırılmasını dünya görüşünün temelini oturtmuştur. Buna varmanın tek aracının da proletaryanın siyasal egemenliği, yani proletarya diktatörlüğü olduğunu savunmuştur. Marksizm, kapitalist toplumdaki komünist topluma geçişin devrimci bir evresinden söz etmektedir. Bu siyasal geçiş döneminin devletini, proletaryanın devrimci diktatörlüğü olarak tanımlamıştır.

Marksizmi benimsediklerini söyleyenler, marksizmin devlet ve devrime uygulanan sınıf savaş öğretisini de tanımak zorundadırlar. Lenin, markist olmanın ölçütünü bu koşula, yani proletarya diktatörlüğünü de kabul edip etmemeye bağlamıştır. Dün olduğu gibi bugünde marksizmin proletarya diktatörlüğü bir yana bırakılarak savunulabileceğini zannedenler vardır. Bunlar kendilerine istedikleri kadar marksist desinler, onların marksistliği sadece lafta kalacaktır.

Proletarya partisi, proletarya diktatörlüğünün bir aracıdır. Yani proletarya, kendi diktatörlüğünü partisi aracılığıyla sürdürmektedir. Bu anlamda, parti diktatörlüğüyle proletarya diktatörlüğünü karşıkarşıya koymak yanlıştır. Lenin, bu konuda Bolşeviklere yöneltilen eleştirilere verdiği yanıtta; proleter devlet mekanizmasının en tepesinde partinin merkez komitesinin yer aldığını, proletarya diktatörlüğünün nesnel olarak aldığı biçimin bu olduğunu, diktatörlüğün sovyetlerde örgütlenmiş proletarya yoluyla gerçekleştiğini, partinin sovyetler, sendikalar ve diğer yığın örgütlerine dayanarak devleti yönettiğini; bu mekanizmanın birdenbire ortaya çıkmadığını, Bolşeviklerin 25 yıllık pratikleri boyunca bu mekanizmayı küçük ve illegal hücrelerin gelişmesinden gözlediğini

ve tanıdığını belirtmektedir.

Varolan sosyalist ülkelerde, proletarya partilerinin süreç içersinde yığınlardan kop-
tuğu ve diktatörlüklerin sözcüğün olumsuz anlamıyla gerçekten parti diktatörlüklerine
dönüştüğü görülmüştür. Yaşanan pratik ve bugün gelinen nokta, bazılarının iddia ettiği
gibi, leninist parti teorisinin ve proletarya diktatörlüğünün kaçınılmaz bir sonucu mu-
dur; yoksa yöneticilerin yanlış marksizm kavrayışları ve uygulamalarının bir sonucu mu-
dur?

Lenin'in, koşullar gerektiğinde geçici bir yönetim tarzı olarak, kişi diktatörlüğünü
bile savunduğunu biliyoruz. Lenin'in proletarya diktatörlüğü koşullarında da proletar-
ya partisinin demirden bir disipline sahip olmasını öne sürdüğünü de biliyoruz. Tüm
temel konularda parti merkez komitesinin direktiflerine uyulmasını istediğini de biliyo-
ruz. Partinin proleter devleti yönetmesini, partililerin devletin tepe noktalarında bulun-
malarını doğal karşıladığını ve kendi dönemindeki pratiğin de bu olduğunu biliyoruz.

Lenin; kişi diktatörlüğünden, parti "oligarşisi"nden, 19 kişilik merkez komitesi-
nin direktifleri olmadan hiçbir devlet kuruluşunun siyasal veya örgütsel temel herhangi
bir konuda karar alamayacağından söz ederken, öne çıkardığı bir anlayış vardı: Kitle bağı,
partinin kitlelerle sıkı sıkıya bağlantılı olması, partide ve kitle örgütlerinde demokrasi-
nin ve canlı bir tartışma ortamının varlığı. Lenin'den sonra gelenlerin buna önem ver-
dikleri söylenemez.

Hizip, Grup, Azınlık-çoğunluk

Menşevizmin parti anlayışı neydi? Gevşek, sınıksız kaynaşmamış bir örgüt. Büro-
kratiktir diye yukarıdan aşağıya örgütlenme düşüncesine karşı çıkmak. Her profesöre,
her yüksek okul öğrencisine ve her grevciye kendini parti üyesi ilan etme hakkı tanımak.
Parti üyesinin, partiye bağlı bir organda düzenli faaliyet yürütmesi koşulunu biçimci
bulmak. Merkeziyetçiliğe karşı özerkliğe, proleter disipline karşı burjuva aydın anlayı-
şına yatkınlık.

Lenin öncü bir parti anlayışına sahipti. Öncü ile yığınların karıştırılmasını tehlikeli
görüyordu. Ona göre öncü ile yığınlar arasında ayırım yapmalı, öncünün sürekli görevi-
nin yığınları kendi düzeyine çıkarmak için çaba göstermek olduğu unutulmamalıydı. Ta-
rihte hiçbir sınıf, kendi siyasal önderleri olmaksızın, mücadeleyi örgütlemeye ve yönet-
meye yetenekli temsilcileri olmaksızın iktidara gelememişti. Hiçbir devrimci hareket, sü-
rekliliğe kavuşmuş, yerleşmiş bir önder örgüt olmaksızın varlığını sürdüremezdi. Yalnız
boş zamanlarını değil, tüm hayatını devrime adanmış kişilere, bu kişiler arasında sıkı bir
işbölümü gerçekleştirecek bir örgüte ihtiyaç vardı. Yani bu örgüt, herşeyden önce ve en
başta mesleği devrimcilik olan kişileri içine almalıydı. Bu partiye üye olmak için onun
programını benimsemek, onu mali yönden desteklemek ve örgütlerinden birine katıla-
rak çalışmalarına katkıda bulunmak gerekiyordu. Lenin, şu iki kategoriden oluşacak
bir parti öneriyordu: 1- Devrimcilerin örgütleri, 2- Olabildiği ölçüde yaygın ve çeşitli işçi
(ve diğer emekçi yığın) örgütleri.

Bir partinin kendini öncü ilan etmesi yeterli değildir, önde yürüdüğünü tüm öteki
partilerin ve siyasal güçlerin kabul edeceği, etmek zorunda kalacağı gibi davranması ge-
reklidir, diyordu Lenin. Bunun için bu parti tüm çalışmalarını yığınlara yöneltmeli, on-
ların çıkarlarını dile getirmeli, onları eğitmeli ve örgütlenmeyi öğretmeli, yığınların tüm
gücünü bilinçli bir sınıf politikası zeminine çekmeyi başarmalıdır. Bu yapılmadan ger-
çek anlamda bir proleter parti adına hak kazanılamazdı.

Lenin'in parti teorisi birdenbire oluşmadı. Ne Yapmalı, Bir Yıldız Mektup ve Bir
Adım İleri İki Adım Geri gibi eserlerinde parti anlayışının teorik ve örgütsel temellerini
attı. Daha sonra da bunu geliştirmeye devam etti.

Programsız ve tüzüksüz bir parti düşünülemez. Program üzerinde ve temel taktik sorunlarda birleşmeden parti olmak, parti faaliyetini merkezileştirmek, parti üyelerinin eylembirliğini sağlamak olanaksızdır. Tüzük örgütlenmenin resmi ifadesidir. Bir başka deyimle, tüzük partinin anayasası gibidir. Tüzük, yönetici organların özerklik sınırlarını çizer, üyelerin haklarını belirler, son sözü kongreye, iki kongre arasında da merkez komitesine bırakır. Leninist parti anlayışı merkeziyetçiliğe dayanır.

Bir partide azınlık çoğunluğa, parça bütüne uymaksızın parti içersinde birlik sağlanamaz. Program ve taktiklerde, örgütsel çalışmalarda ifadesini bulan bir ideolojik ve siyasal çizgiye sahip olmadan, bir parti, temsil ettiği sınıfın çıkarlarını ne etkin bir biçimde savunabilir, ne de yeterince ciddiye alınır.

Parti üyeleri her konuda aynı düşünmek zorunda değiller. Anarşiye ve bölünmeye yol açmadığı sürece, tüm üyelerin ortak onayıyla belirlenen sınırlar içersinde kalındığı sürece, parti içinde görüş ayrılıklarının olması, bu farklılıkların çarpışması hem kaçınılmaz, hem de gereklidir. Başka türlü partinin canlılığı korunamaz. Eylembirliğini bozmadığı sürece eleştiri ve tartışma özgürlüğünü yasaklamak, partinin devrimci özünü yitirmesine yol açar.

Parti, kendisine uykırı görüşleri savunan veya öven üyelerini partiden atmadığı zaman, kaçınılmaz bir biçimde önce ideolojik, sonrada örgütsel bakımdan parçalanacaktır. Çünkü parti gönüllü birliğe dayanan bir kuruluştur. Partiye uygun olanla olmayan görüş ve tutumların arasındaki sınırların saptanması için başvurulacak şeyler de bellidir: Parti programı, parti tüzüğü, partinin taktik kararları ve enternasyonal örgütlenmelerin deneyimleri.

Leninist parti merkeziyetçi bir temele dayanır. Bu temel onun demokratikliğine engel çıkarmaz. Lenin, Bolşevik partinin demokratik biçimde örgütlendiğinden söz ederken, bu demokratikliği şöyle tarif ediyordu: Dolaysız, ya da temsilciler aracılığıyla bütün parti çalışmalarının tüm üyeler tarafından ve eşit bir çerçevede yerine getirilmesi. Tüm yöneticilerin, tüm yürütücü organların seçimle işbaşına gelmesi, hesap vermekle yükümlü olması ve görevden alınabilmeleri.

Demokratik-merkeziyetçilik ilkesi, demokrasi ve merkeziyetçilik diye iki ayrı ilkenin birleşmesinden oluşmaz. Leninist demokratik-merkeziyetçiliği böyle yorumlamak yanlıştır. Leninist partide tek ilke vardır: Merkeziyetçilik ilkesi; ama demokratik bir biçimde işleyen merkeziyetçilik ilkesi.

Bellibaşlı özelliklerini sıraladığım bu parti anlayışı hiziplerin varlığıyla bağdaşmaz. Hizip, Arap dilinde parti demektir ve bu sözcük bizim literatürümüzde parti içersinde parti anlamında kullanılmaktadır. Bir başka ifadeyle, partinin yönetimi ve disiplinin-den ayrı kendi yönetimine ve disiplinine sahip olmak demektir.

Bir partide gruplaşmalar olabilir. Bu gruplar programa ilişkin kısmi görüş ayrılıklarına, bazı formülasyonlara itirazlara dayanabilir. Gruplaşma, özel bir taban yaratma, düzenli biraraya gelme ve bir grup disiplini oluşturma eğilimi içine girmediği sürece doğal karşılanabilir.

Bolşevizm ve Menşevizm aslında RSDİP içersinde birer hiziptir. 1903 ve 1906 kongreleri dışında, bildiğim kadarıyla bu iki grup ortak kongre yapamamışlar, ayrı ayrı kendi kongre ve konferanslarını toplamışlar, ayrı ayrı kendi merkezlerine ve merkezi yayın organlarına sahip olmuşlardır. Aralarında kağıt üzerinde kalan resmi bağ, 1912'de Bolşeviklerin Prag Konferansında koparılmış, her iki akım kendi bağımsız partileriyle siyasal mücadelede yer almışlardır. Lenin'in hizip sorununa nasıl baktığına en açık örnek 1921 yılında, yani partinin iktidarda olduğu bir tarihte yapılan kongrede aldığı tutumdur. Lenin, "İşçi Muhalefeti" ve "Demokratik Merkeziyetçiler" gruplarını ayrı bir di-

siplin yaratma çabası içersine girmekle ve özel bir taban oluşturmaya çalışmakla sert biçimde eleştirmiş, grup liderleri, partinin birliğini koruma yolunda en iyi iradeyi gösterse bile, bu durumun uygulamada zorunlu olarak partideki uyumlu çalışmayı zayıflatacağını, çatlağı derinleştirmek için parti ve devrim düşmanı güçlerin eline koz vereceğini söylemiştir. Lenin, partinin genel çizgisinin hertürlü tahlili, ya da deneyimlerin değerlendirilmesi, kararların uygulanmasının denetimi, yanlışların düzeltilmesine ilişkin yöntemlerin incelenmesi, tüm bunların herhangi bir özel taban üzerinde veya benzer biçimdeki gruplarda önceden tartışılmayacağını, bu gruplar kendilerini dağıtmazlarsa, partiden atılmaları gerektiğini savunuyordu. Kongre, Lenin'in görüşleri doğrultusunda kararlar almıştı.

Varolan görüş aykırılıkları, eleştiri ve polemikler üyeler arasında saflaşmalara neden olabilir. Tartışmalarla giderilemeyen aykırılıkların çözüm yerleri kongre ve konferanslardır. Kararlar o platformlarda da herkesin onayı ile alınmayabilir. Üyeler azınlık ve çoğunluk diye ikiye bölünebilir. Tek tek organlarda da azınlık ve çoğunluk oluşabilir. Çoğunluk, azınlığın görüşünü bastırma yoluna gitmeden, fikir mücadelesiyle onu ikna etmeye ve kazanmaya çalışmalıdır. Azınlık da, çoğunluğun iradesine uygun davranarak, partinin kuralları içinde ve eylembirliğini bozmadan, çoğunluk olmak için mücadele etmelidir. Bir üye kararlara uymazsa, azınlık çoğunluğa boyun eğmezse, parti bunu zorla yapabilecek mekanizmalara sahip değildir. Parti ya bu anlayışlardan kendisini kurtaracaktır, ya da parti olma niteliğini yitirecektir. İkisinin ortası yoktur. Azınlık, azınlık olmayı reddettiği sürece, azınlık olmanın gereklerini yerine getirmediği sürece, hiçbir biçimde yönetilemez.

Ülke Tahlili Ve Leninist Parti

Murat Belge, Sosyalizm, Türkiye ve Gelecek adlı kitabında kendi marksizm anlayışını, ülke tahlilini ve düşündüğü parti ve mücadele tarzını anlatmaktadır.

Belge, marksizmin çeşitli basamaklarından bahsediyor. Daha doğrusu, kendine göre marksizmi basamaklara ayırıyor. Marksizmin belirleyici ve en üst basamağı olarak değerlendirdiği, dünyayı dönüştürmek ilkesini benimsediğini, ama işçi sınıfının bu görevi yerine getirmesinin yöntemi olarak, marksizmin önerdiği "ikincil" bir basamak olan proletarya diktatörlüğünü geçerli görmediğini söylüyor. Çünkü, Belge'ye göre, dünya Marks'tan bu yana çok değişimler geçirmiştir. Belge ayrıca diyalektik maddeciliği inanıcı bulmuyor, onun bilimselliği engellediğini düşünüyor.

Belge, proletaryayı tek dayanak almayan, düşünsel-kültürel birikime sahip bir sosyalist kitle partisi öneriyor. Böyle bir partinin de ancak legal ve barışçı bir çalışma ortamında mümkün olabileceğini belirtiyor. Belge, Türkiye'yi 1920'lerin İtalyasına benzetiyor ve teorik çerçeve olarak Gramsci'nin tezlerini kendisine temel aldığını yazıyor. Belge'nin yorumuna göre, Gramsci'nin tezleri sosyalist mücadele yönetimi olarak temelde legal ve ideolojik iknaya dayanıyor. Ülkesi İtalya içinde Gramsci'nin bu yöntemleri önerdiğini iddia ediyor. Yine Belge'ye göre, Gramsci, İtalya'nın içlerinde yer aldığı ileri kapitalist ülkelerde farklı bir sistem olduğu, sivil toplum olarak adlandırdığı alanın politik iktidar odağından, yani devletten görece bağımsız bir yapı oluşturduğu, sivil toplumun bazı sorunlarını devletten bağımsız olarak çözdüğü, kararların ve iktidarın belli bir konsensus mekanizması içinde belirlendiği, şiddet ögesinin değil, ideolojik ikna süreçlerinin önplanda olduğu, egemen sınıf blokuna karşı başta proletarya olmak üzere ezilen sınıflardan oluşan bir tarihsel blok kurarak hegemonya mücadelesine girmek gerektiği görüşünü savunuyordu.

Belge, Gramsci'den bu yana da dünyanın çok değiştiğini, yeni toplum biçimlerinin

oluşturduğunu öne sürerek, Gramsci'nin sivil toplum dediğini kendi tarihinde yaşamayan, ama buna rağmen bir tür demokratikleşme evrimi geçiren toplumlar olduğunu, Türkiye'nin de bunlardan birini, yani parlamenter katılım geleneği sivil toplum türü bir oluşum biçimi izlemeden gerçekleşen bir ülke olduğunu iddia ediyor.

Belge bu tahlillerinde yalnız değil. Berktaş da bu tahlillere katılıyor. Belge'nin Gramsci kökenli terminolojisiyle Türkiye'de bir tarihsel blok inşa ederek geliştirmek gerektiğini savunuyor. Berktaş, Belge'nin Türkiye için önerdiği parti ve mücadele tarzı teorisini cebur bir makro-proje olarak adlandırıyor. Kutlu da Belge'ninkine benzer bir anlayışa sahip. Berktaş, Belge'ye katıldığını söylerken, aynı zamanda Türkiye tahlili, parti ve mücadele tarzı konularında onun görüşlerini derinleştirmeye çalışıyor. Kutlu da bu doğrultuda bir çaba gösteriyor. Madem diyor, devrimin barışçı yolunu kazanmaktan, sosyalizmde çoğulculuktan söz ediyoruz, o zaman "komünistlerle" sosyal-demokratların programatik olarak yakınlaşmaları sorununu da şimdiden ciddi olarak inceleyelim.

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi, sosyalistlerin önemli bir kesimi, dünyanın ve Türkiye'nin değiştiği doğru önermesinden yola çıkarak, marksizme, marksizm-leninizme ait temel görüşleri savunmaktan vazgeçmişlerdir. Bir kısım sosyalist de marksizmin özünü hedef alan bu eleştiriler karşısında, bunlara açık tavırlar alacaklarına, bu tezlerin doğru olup olmadığı konusunda kuşkularımız var, vb. ifadelerle, onlarla uzlaşma kapısını açık tutmak istemektedir.

Belge, Berktaş ve Kutlu'nun özetle söyledikleri şudur: Önce sivil toplumda burjuvazinin ideolojik hegemonyasını kırarak yığınlar sosyalizme kazandırılabilir. Sivil toplumda böyle bir konuma gelmek için silahlı olmayan, legal ve barışçı yöntemler kullanılmalıdır. Zaten değişen koşullar da bunu dayatmaktadır. Sivil toplumda hegemonyanın kurulmasına bağlı olarak, devleti de adım adım ve reformlar yoluyla ele geçirmek mümkün bir hale gelecektir. Sosyalist parti bu anlayışla taktikler izlemeli, yani yasal, parlamenter ve barışçı yöntemler kullanılmalıdır. Bu parti leninist tip bir parti olmamalı, geniş, çağdaş, kitlesele ve demokratik bir marksist parti niteliği taşımalıdır.

Türkiye tahlillerini okudukça, bu sosyalistlerin, kendi toplumsal ve siyasal gerçeklerinden nasıl bu kadar kopuk olduklarına insan şaşıyor. Modern kapitalist her toplumda, Türkiye gibi kapitalizmin az veya çok geliştiği hemen her toplumda, burjuvazinin "sivil toplum" üzerindeki hegemonyası onun ekonomideki gücünden, devlet iktidarı üzerindeki gücünden kaynaklanır. "Politik toplum"la "sivil toplum" arasındaki ilişkide, tayin edici olan "politik toplum"dur. "Politik toplum", yani devlet, burjuvazinin temel bir örgütlenme biçimidir. Devlete rağmen, siyasal iktidara rağmen "sivil toplum"da hegemonya kurulamaz. Devlet aygıtı, ordu, polis, milis, bürokrasi, vb. güçlerden oluşur. Marksizm, işçi sınıfının teorik, ekonomik ve politik olmak üzere üç alanda verdiği mücadeleden politik olanı, siyasal iktidar mücadelesini tayin edici olarak görür; siyasal çalışmayı bütün çalışmaların can damarı olarak nitelendirir. Her devrimin temel sorunu, siyasal iktidarın ele geçirilmesidir. Siyasal iktidar ele geçirilmeden, devlet parçalanıp yıkılmadan "sivil toplum"da ideolojik bir hegemonya kurmak olanaksızdır. İdeolojik hegemonya yolunda, siyasal iktidarı ele geçirmeden önce, "sivil toplum"da belirli bir ilerleme sağlanabilir. Ama bu da esas olarak politik alandaki etkinliğe, yığınları politik mücadeleye çekme başarısına bağlıdır. Kısacası, "sivil toplum"da kısmi mevziler kazanmak mümkün, ama bütününde hegemonya kurmak, burjuva devlet yıkılmadığı sürece imkansızdır. Belge, Berktaş ve Kutlu tarihte gerçekleşmeyen birşeyi, bugünde gerçekleşmesinin koşulları olmayan bir görüşü marksizm adına öne sürmekle hayal kuruyorlar.

Gramsci'yi kendi görüşlerine alet etmeyi bıraksınlar. Eğer bir otoriteye dayanmak

ihtiyacı duyuyorlarsa, tarihte ve günümüzde başka yerlere yüzlerini çevirsinler. Burjuva liberalizmi, Berstein, Avrupa komünizmi, vb. işlerine daha çok yarayabilir.

Tarihte, liberaller, sınıfların ve sınıf bölünmelerinin burjuva parlamentarizmi yoluyla kaldırılabilirliğini hep söyleyegelmişlerdir. Onlar düşüncelerine kanıt olarak, ayırım olmaksızın tüm yurttaşların seçim hakkına, devlet işlerinde söz söyleme hakkına sahip olmalarını göstermişlerdir. Kapitalizmin demokratikleştirilebileceğini, ekonomik ve toplumsal çelişkilerin büyümesinin ve derinleşmesinin önüne geçilebileceğini iddia etmişlerdir. En demokratik burjuva cumhuriyetinde bile parlamentarizmin sınıfları ezmenin bir organı ve yöntemi olduğunu gözlerden saklamaya çalışmışlardır.

Berstein, liberalizm ile sosyalizm arasındaki tüm temel ilkesel karşıtlıkları yadsıyordu. Ona göre, sosyalizm bir toplumsal devrim partisi biçiminde örgütlenmekten vazgeçmeli, toplumsal reformların bir partisi olmalıdır. Berstein bu siyasal tutumunu, birbiriyle oldukça uyumlu "yeni" görüş ve iddialarla gerçekleştirmişti. Sınıf savaşı teorisinin, çoğunluğun iradesine göre yönetilen bir topluma uygulanmasına karşıydı. Proletarya diktatörlüğünü reddediyordu. Bersteincilik, burjuva reformizmine bir sapma, marksizmin tüm temel düşüncelerinin burjuva içerikte bir eleştiriyi gözden geçirilmesine dayanıyordu.

Örneğin, Belge, Berktaş ve Kutlu'nun görüşleriyle, Berstein ve liberallerin görüşleri arasında, özünde, bir fark var mıdır? İç savaş, devrimci şiddet, ihtilalci bir parti, proletarya diktatörlüğü, tüm bunlar geçerli değilse; kapitalist toplumda sınıf çelişkilerini keskinleştiren nedenler değişmişse, kapitalizm demokratikleşirebiliyorsa, kapitalizme rağmen bürokrasi ve militarizm ortadan kaldırılabilirse, yasal ve barışçı bir çalışma ortamında demokratik, parlamenter ve barışçı yöntemleri esas alacak bir parti görüşü doğruysa; tüm bunların liberallerin ve Berstein'in görüşlerinden ne farkı vardır?

İçlerinde en cesur olanı da Haydar Kutlu'dur. O kadar açık sözlü ki, sosyal-demokratlarla programatik olarak yakınlaştığını gizleme gereği bile duymuyor. Komünist bir partiyle sosyal-demokrat bir partinin birleşmeleri görüşünü tartışmaya değer görüyor. Yani bu tezi peşinen mahkum etmeyelim, olabilirliğini hesaba katalım diyor. Zaten TBKP programı da bu bakış açısının bir ürünü değil midir?

Berktaş, çeşitli eğilimlerdeki sosyalistlerle yayımladığı bir belgede, yukarıda ona ilişkin söylediklerimle çelişen görüşlerin altına da imza atmıştır. Biryandan böyle bir belgeye imza atmak, bir yandan da başka yerde başka tür görüşler içeren yazılar kaleme almak, eğer Berktaş'ın bir arayış içersinde olduğunu ifade etmezse, oportünizmin ta kendisidir.

Türkiye'de bağımlı bir kapitalizm egemendir. Ülkenin iç dinamikleri, kapitalistleşmede önemli bir rol oynamıştır. Türkiye'nin ekonomisi, politikası, kültürü, tekelci burjuvazinin belirleyici olduğu bir ittifakın egemenliği altındadır. Az sayıda büyük şirketin, ülkenin, gelirinin büyük kısmına el koyduğunu araştırma sonuçları, istatiki bilgiler doğrulamaktadır. Küçük işletmelerin büyük işletmeler tarafından yutulduğu, tekelleşmenin hızla geliştiği bir süreç, Türkiye'nin son on yıllık gelişmesine daha çok damgasını vurmuştur. İşçi sınıfı da nicelik olarak çok gelişmiştir. Bu olgulara rağmen Türkiye'de hala feodalizm arayan, yarı-feodal üretim ilişkisinin egemenliğinden sözeden sosyalistler de vardır.

Berktaş "iki Türkiye" tahlili yaparken, ilerici ve devrimci olan herşey "birinci Türkiye"de, gerici ve dinci olan herşey de "ikinci Türkiye"de toplanmış gibi, maddi olanla hayatta cereyan edenleri, ekonomik ve toplumsal gerçeklerle siyasal gerçekleri birbirine karıştırmaktadır. Kapitalizm ve işçi sınıfı "birinci Türkiye"de yoğunlaştığı için, ilericiliği ve devrimciliği de buraya özgü görmektedir.

Berktaş'ın, sınırlarını muğlaklaştırarak, tipik bir doğu toplumunun bütün özelliklerini taşıdığını belirttiği "ikinci Türkiye"nin (gerçekte Türkiye olmayan bölgenin) birçok kentine, 12 Eylül'den önce, faşizm ayağını atmaya cesaret edemiyordu. Generallerin anayasasına en yüksek hayır oyu veren birkaç yer arasında bu bölgeye ait olanlar çoğunlukta idi. 26 Mart yerel seçimlerinde, Diyarbakır'da sosyalistlerin desteklediği adayın aldığı oylar bile tek başına birçok şeyin göstergesidir. Bu adayın seçimi kazanması, ancak sömürgeci zor ve burjuva oyunları ile engellenebilmiştir.

Türkiye'de geniş bir siyasal özgürlük ortamı hemen hiç olmadı. Kesintilere uğramakla birlikte 1950'lerden bu yana bir parlamentarizm var; ancak ortada oturmuş bir parlamenter gelenek yok. Bunlara rağmen, parlamentarizmle, yasal ve barışçı yolla sosyalistlerin iktidara gelebilecekleri hayali kurulabiliyor. Sosyalist Parti'nin anayasa mahkemesi tarafından kapatılmamış olması, yasaların sosyalist (ama marksist anlamda sosyalist) bir partiye açık olduğunu kanıtlamıyor. Zira SP'nin programı marksist değildir. Anayasa mahkemesi de, SP gerçek anlamda bir marksist programa sahip olmadığı için kapatılmasına gerek duymamıştır.

Türkiye, emperyalizme bağımlı birçok ülkeye oranla gelişmiş bir kapitalizme sahip ama, batı toplumlarında olduğu gibi, parlamenter bir geleneği gelişip yerleşmemiştir. İşçi sınıfı nicelik olarak gelişmiştir ama, henüz kendisi için sınıf olmaktan siyasal bir bilince sahip olmaktan çok uzaktır. Sendikalaşma düzeyi bile geridir. Tüm bu olgular da, Türk burjuvazisinin gerçekte işleyen bir parlamentarizmle, burjuva muhtevalı bir demokrasiye hazır olmamasının da payı vardır. İşçi sınıfı ve diğer ezilen yığınların siyasal özgürlükleri kendi mücadeleleriyle kazanamadıkları bir yerde, değişik nedenlerle burjuvazi böyle bir hakkı tanıyabilir. Şimdiye kadar ne işçi sınıfı ve diğer emekçi yığınlar bu doğrultuda ciddi bir zorlamada bulunabildiler; ne de burjuvazi bu yolda ciddi adımlar attı. Birçok özgürlük ya göstermelik kaldı, ya da burjuvazinin koyduğu sınırları aşma eğilimi ortaya çıktığı zaman zor devreye girdi.

Tarihsel ve somut özellikleri nedeniyle, ihtilalci bir siyasal çizgi ve böyle bir çizgide yürüyecek bir devrimci parti savunulacağına, pasifizmin, reformizmin, barışçılığın, parlamentarizmin ve legalizmin propagandası yapılıyor. Yazımda zor, şiddet, iç savaş, diktatörlük, vb. kavramların çok geçmesi, bu kavramlara devrimci içerikleri dışında bir sempati duyduğum anlamına gelmiyor. Keşke olanak olsa da kimsenin burnu kanamadan işçi sınıfı iktidara gelebilse. Ancak yasal süreçleri toplumsal güçlerin çatışması, sınıfsal ve ulusal mücadele şekillendiriyor. Tarih denen şey, zaten bu değil midir?

Türkiye'nin resmi devlet sınırları içersinde, Berktaş'ın deyimiyle, bir "ikinci Türkiye" olduğu doğrudur. Bu "Türkiye", tam bir doğu toplumudur. Ulusal sorun, sömürge sorunu, köylü sorunu, toprak sorunu, dil sorunu, vb. tüm sorunlar asıl olarak burda yoğunlaşmıştır. Bu ülkede devrimci bir partinin yanı sıra, cephe ve ordu tipi örgütlenmeler içinde koşullar uygundur. Oysa "birinci Türkiye" daha karmaşıktır. Örgütlenme biçimleriyle mücadele yollarının nasıl olabileceği sorusunun yanıtı da "ikinci Türkiye"ye oranla daha karmaşıktır. Ama "birinci Türkiye" için de, leninist tip parti bir zorunluluktur. İşçi sınıfının ve kentlerin devrimin daha ilk aşamalarından itibaren belirleyici bir rol oynayacağı söylenebilir. "İkinci Türkiye'de ise, köylülük, kırlar ve gerilla mücadelesi devrimin karakteristik bir özelliği olarak ön plana çıkacaktır.

Berktaş'ın da içlerinde yer aldığı sosyalistlerin bir kesimi, kapitalizmin geliştiği bir ülkede, parlamentarizm koşullarında, işçi hareketinin daha çok devrimci olabileceği, böyle bir toplumda leninist tip bir partiye ihtiyaç olmadığı gibi bir mantık savunuyorlar. Oysa uzun bir süredir modern kapitalizmin egemen olduğu hemen her toplumda işçi hareketi devrimci değil, reformist bir konumdadır; ulusal dargörürlükle maluldür. Devrimci

fırtına, doğu toplumlarında esmektedir. Tarihin tanıdığı başarılı tüm devrimler doğu toplumlarında gerçekleşmişlerdir. Batı toplumlarında işçi hareketinin geriliğinin bir nedeni de, doğu toplumlarının sömürülmesi ve bu sömürüden işçi sınıfına da bir pay düşmesi, sınıfın içinden bir kesimin satın alınabilmesidir. (Ben geriliği savunmuyorum. Nesnel duruma, olgulara değinmeye çalışıyorum.)

Marksist teoriye ait birçok gerçeğe olduğu gibi, ülke gerçeklerine de birçok sosyalist sırtını çevirmiştir. Üstelik bu "yeni" düşünceleri konusunda çok iddialıdırlar. Onlar gibi düşünmeyen her sosyalist, marksizmin "eski" görüşlerini savunmaya devam eden herkes dogmatiktir, muhafazakardır, yeniye karşıdır!

Dogmatizm nedir? Yeni olana karşı, eskimiş olana bağnazca sarılmaktır. Değişen koşulların ortaya çıkardığı somut gelişmeleri, bunların gerektirdiği tahlilleri ve formülasyonları kabul etmemektir. Dogmatizm, tarihsel durumun, olayların somut analizinin, yani marksizmin bilimsel özünün yadsınmasıdır.

Marksizm bir dogma değil, bir eylem klavuzudur. Kimin gerçek marksizmi savunduğu, kimin marksizm bir dogma değil önermesinin arkasına saklanarak onu gözden geçirdiği ve tüm temel ilkelerini bozduğu, bence çok açık bir durumdur.

Marksizm "yenilikçidir". Teorik konular üzerinde aydınlanmak, burjuva dünya görüşünün ve bunun işçi hareketi içersindeki etkisinden daha çok kurtulmak, bilimsel bir dünya görüşü olan sosyalizmi yine bir bilim gibi incelenmek, her zaman için bir görevdir, özellikle de önderlerin görevidir. Dogmatizmden uzak durmak, somut koşulların somut analiziyle mümkündür.

Düne kadar Marks'ın ve Lenin'in teorisi sağlam bir temel olarak görülmekteydi. Bugün ise teorinin yetersiz olduğu, birçok soruya cevap veremediği, eskidiği, birçok önermelerinin geçersizliklerini yitirdiği iddia edilmektedir. Bu sesler sadece Türkiye'de yükselmiyor, dünya da marksist geçinen birçok kişi ve parti aynı şeyi söylüyor. Günün modası budur. Leninizmi hale benimsemeye devam edenler dogmatiklerdir! Leninist partiyi savunanlar bağımsız düşünceye karşı olanlardır! Yapılarını savunanlar mezhepçilerdir! Aykırı görüşlere tutum alanlar, kendi yapılarını kafirlerden temizleyip gerçek müminler mezhebine dönüştürmek isteyenlerdir!

Dünyanın, Türkiye'nin ve Kürdistan'ın değiştiği doğrudur. Bunu inkar etmek her şeyden önce diyalektiğe aykırı olur. Ama yenilikçilik adına üretilen görüşlerde, temelde, gerçeğin zerrisi bile yoktur. Marksist-leninist teori olmadan, bu teorinin köşe taşları durumundaki ilkeler olmadan tutarlı bir sosyalist mücadele yürütülemez. Devrimci bir parti olmadan, sosyalizm doğrultusunda ciddi hiçbir adım atılamaz.

Leninist tip partiyi, proletarya diktatörlüğünü, devrimci şiddeti, iç savaşı savunmak, hertür eleştiriye kapalı olmak ve başkalarına ait diye doğrulara düşman kesilmek anlamına gelmez.

"Eski" çizgileri, yapıları savunmak adeta bir suç oldu! İnsanın inandığı bir şeyde, ikna olmadığı sürece direnmesi niçin yanlış olsun? Marksizm-leninizmi benimsemiş olmak da bir inanç değil midir? Bu inancı bir mezhep üyeliğiyle aynı kefeye koyanlar, aynı zamanda bilimsel olmayı gözardı edenlerdir. Genel olarak her inanç sahibini bir mezhep üyeliğiyle suçlamak ne ölçüde gerçekçi bir yaklaşım olabilir? İnançları için kendi yapılarını korumaya ve güçlendirmeye çalışan insanları namusu kurtarmakla eleştirmek, onları memur zihniyetinin temsilcileri, mevkilerini korumak isteyenler diye suçlamaya kalkışmak doğru mudur?

Herhangi bir unsur, içersinde yer aldığı yapının ve onun programının, daha sonra, devrimci demokrat olduğunu farkedebilir. Devrimci-demokrasinin marksizm dışı bir akım olduğunu unutmadan, bilinçli bir biçimde, inanarak bu eleştiriye gündeme getirebilir.

Bunu dedi diye sözkonusu yapı, o unsurun kendine marksist demesini yasaklayamaz. Çünkü bu kavram direkt belirli örgütsel ilişkileri değil, bir inanç sistemini ifade ediyor. Ama yapı, bu unsurun kendisini yapının üyesi olarak görmeye devam etmesini yasaklayabilir. Bunu yapmayan bir yapının bütün olduğundan, ideolojik ve siyasal bir bütün olduğundan bahsetmek saçmadır. Böyle bir durumda, o yapı içersinde, yapıdan çıkarma kuralları koymanın, veya bunların varolduğunu savunmanın ne anlamı kalır?

Sosyalist demokrasi, birbirini marksist görmeyenlerin, aynı programa bağlı olmayanların bir yapı içersinde (cehpe türü bir örgütten sözetmiyorum) birlikte çalışabilecekleri anlamına gelmiyor.

Hem leninist parti teorisinin bizim koşullarımızda geçerli olduğunu söylemek, hem de bu teorinin genel bir model içermediğini iddia etmek, bir çelişkidir. Leninist parti teorisi bir modeli, hem de genel geçerliliği olan bir modeli içeriyor. Bu model Türkiye için de, Kürdistan için de geçerlidir. Örneğin, bu modelin başlıca özelliği yasadışı olması değildir. Lenin'in partinin yasadışı, veya yasal olmasını koşullara bağlı gördüğünü biliyoruz. Asıl önemli olanın, devrimci bir zaman üzerinde durmak olduğunu hatırlattığını da biliyoruz. Rusya koşullarında devrimci zemin ancak gizli kalarak sağlanmıştı. 1905 Devrimi sırasında, siyasal özgürlüklerin fiilen ve yığınların eylemi sonucu kazanılması üzerine partinin bazı örgütlerinin açığa çıktığını, Lenin'in bu durumdan yararlanmak gerektiğini savunduğunu da biliyoruz.

Yasal olanla, açık olan aynı anlama gelen sözcükler değildir. Açık, yasal olanı da içermekle birlikte daha geniş kapsamı olan bir sözcüktür. Yasal açıdan gizli olan bir parti veya ona bağlı bir örgüt, belirli dönemlerde, kitle hareketinin yükseldiği ve yasal sınırların aşıldığı bir durumda, fiilen açık bir konum kazanabilir. Böyle bir durumda, egemen sınıflar ya güç toplamak ve yeniden saldırıya geçmek için geri çekileceklerdir; ya da yeni durumun yasallaşmasına rıza gösterip bir önceki legaliteden farklı bir yasal çerçeve oluşturarak rejimi korumaya çalışacaktır. Sürecin nasıl evrileceği koşullara, sınıflar arasındaki dengeye, ezilen sınıfların bilinç ve örgütlenme düzeylerine bağlıdır.

Leninist tip partinin bellibaşlı özelliklerine daha önce değinmiştim. Bunlardan hangilerinin bizim koşullarımızda geçerli olmadığı etraflıca ortaya konmadıkça, leninist parti modelinin genel geçerliliği olan bir model olmadığı, bu modelin Rusya'ya özgü olduğu, Bolşevik partinin koşullarımızla bağdaşmadığı türü yaklaşımları benimsemek olanaklı değildir.

Muğlak buldukları partileşme süreci kavramı yerine, partileşme planı veya parti planı gibi kavramlar kullanmayı önerenler, neyi anlatmak istediklerini açıklıkla ortaya koymalıdır. Bu plan dedikleri şeyin partileşme sürecinden ne farkı vardır? Örneğin, şu nitelikte şu kadar kadroya, şu içerikte bir programa sahip olduğunda parti kurmak gerekir anlamına mı geliyor? Bu plan, üyelerin sınıfsal kökenlerine ilişkin ne öneriyor? Bir parti kurmak, ancak bölünmüş olan sosyalistlerin şu kadarı biraraya gelince olanaklıdır mı demek isteniyor? Bu tür soruları daha da çoğaltmak mümkün. Sorun, bütün yönleriyle açığa dökülmedikçe nerede çakıştığımızı, nerede ayrıştığımızı anlamak zordur.

Bizim geleneğimiz içersinde, bir tarihte, "herkes yenildi, bir tek biz kaldık" diye bir düşünceden hareketle, parti olmak gündeme getirilmişti. Bu düşüncede olan arkadaşlar, bir anlamda partileşme süreci kavramından ne anladıklarını da ortaya koymuş oluyorlardı. Onlar da partileşme sürecinin muğlaklığından, parti olmanın çok abartıldığından söz ederek, bu tutumu almışlardı. Ama iddiaları gerçek dışıydı. Siyasal faaliyetin durdurulduğu bir dönemde böyle bir eğilim geliştirilmişti ve hayatta olup bitenlerle bir bağlantısı yoktu.

Birlik Üzerine

Bir süre önce Sosyalistlere başlığıyla, altında sosyalist kamuoyunun yakından tanıdığı kişilerin imzalarının yer aldığı bir açıklama yayımlandı. Bu girişimin birlik amacıyla yapıldığı açıklamada belirtilmekteydi.

Girişimcilerin, Türkiye sosyalist hareketinin önemli bir kesimini oluşturan, birbirinden çok değişik çevrelere mensup oldukları, imzalardan anlaşılmaktadır. Böyle farklı eğilimlerdeki insanların biraraya gelmiş olmasını, aralarındaki görüş aykırılıklarına rağmen oturup birleşmeyi, birliğin olanaklarını tartışmalarını anlamlı bulmak için bir neden yoktur.

Açıklamadan anlaşıldığına göre, altı temel konuda, soyut ifadeler düzeyinde de olsa, girişimciler arasında bir görüşbirliği vardır.

Sorunu, girişimcilerin bütünlüklü görüşlerine, eğilimlerine, yazılı görüşlerine, belgeleri dayanarak somutlaştırmak ve bu girişimin ne kadar gerçekçi olduğunu tartışmak gerekiyor. Bazılarının iddia ettiği gibi, tarihsel bir fırsat mı doğmuştur, yoksa birileri hayal mi görmektedir; bunu açıklığa kavuşturmalıyız.

Ben bu girişimden ciddi bir birliğin çıkacağına inanmıyorum. Ayrıca genel olarak birliğin ne nesnel, ne de öznel bir temelini oluşturduğunu düşünüyorum. Verili koşullarda başlıca görevin güçbirliği sağlamak olduğunu, kitle örgütlerinde birlikte çalışmayı zorlamanın daha gerçekçi olacağını düşünüyorum.

Bu girişimin başını çekenlerden biri E.Kürkçü'dür. Kürkçü, hiçbir gruba mensup değildir ve ötedenberi birliğin propagandasını yapmaktadır. Doğal olarak kafasında birliğin çerçevesine ilişkin birtakım ölçüler vardır ve bunları makalelerinde, veya kendisiyle yapılan söyleşilerde, yeri geldikçe ortaya koymaktadır. Kürkçü, birlik için biraraya geleceklerin, öncelikle kendi programlarını çöp sepetine atmaya, kendi yapılarını dağıtmaya hazır olarak gelmelerini istemektedir. Bu istem, kendi içersinde tutarlıdır. Çünkü Kürkçü, varolan programlardan ve yapılardan herhangi birinin doğru olduğuna inanmamaktadır. Birileri kısmi birtakım doğruları temsil ediyor olabilir; ancak asıl doğru, varolanlardan daha farklı bir teorik zemin üzerinde, daha farklı bir program üzerinde birleşmekle yaratılabilir. Kürkçü bunu birlikte tartışarak oluşturmaktan yanadır.

Kürkçü, bağımsız ve saygın bir kişi ama, söyledikleri ve gerekçeleri insanları yapılarını dağıtmaya ve programlarının yanlış olduğuna ikna etmeye yetmiyor. Kürkçü öneriyor diye kimse yapısını dağıtmaz, programından vazgeçmez. Kürkçü, birliğe karşı direnenlerin eskiden kurulmuş yapılar içersindeki aparatçiklerden geldiğini, çünkü bunların küçük efendiliklerinin, beyliklerinin, amirliklerinin ortadan kalkmasını istemediklerini belirtiyor. Başkalarını bilmem ama, bu tespit ve eleştirinin proleter sosyalist gelenekten gelenler için geçerli olmadığını biliyorum. Bu gelenekten gelenler arasında, ileri konumda olanların hemen tümü birlikten yana olduklarını, birlik için önşartsız görüşmelere açık olduklarını ilan etmişlerdir. Olası bir birliğe, kendi programlarından daha çok önem verdiklerini tutumlarıyla, yazılı veya sözlü görüşleriyle ortaya koymuşlardır.

Girişimcilerin bütünlüklü olmasa da en azından bazı konularda neler düşündüklerini başlıklar halinde aktaracağım. Kürkçü belki genel bir çerçeve dışında, somut olarak, örneğin Türkiye için öngördüğü tezleri açıklamaktan kaçınma mütevaziliğini gösteriyordur ama, bu sosyalistler birçok konuda net tutumlara sahipler ve bunları da çeşitli yayınlarda sergilemektedirler.

Sosyalist Birlik yazarlarının hepsini ne ölçüde bağlıyor bilmem ama, Berktaş'ın bir Türkiye tahlili, parti anlayışı ve mücadele tarzına ilişkin görüşleri var. Bunları anahatlarıyla Gelecek dergisine yazdı. Yukarıda bu görüşleri kabaca özetlemeye çalışmıştım. Berktaş, Lenin'in partisinin eskidiğini, yani tip bir marksist partiye ihtiyaç olduğunu

belirtiyor. Bu derginin yazarlarından S.Ural kanatlı partiyi (Berkaty'ın da savunduğu yasal, geniş ve kanatlı partiyi) şöyle tarif ediyor: Parti gruplardan oluşmalı, gruplar genel programa alternatif programlar hazırlayabilmeli ve bu çerçevede partide ve parti dışında kitleye açık bir mücadele yürütebilmelidir. Grupların kendi disiplinleri olabilmeli, kişiler veya gruplar parti çoğunluğunun aldığı karara katılmıyorlarsa, bu kararı uygulamamak hakkına sahip olmalıdırlar. Açıklık, demokrasi, azınlık-çoğunluk ilişkisi, demokratik-merkeziyetçilik, tüm bunlar yeniden gözden geçirilmelidir.

Gelenek, dergi imzalı bir yazıda yasal bir partinin zorunlu olduğunu anlatarak, böyle bir partinin TBKP ve TSİP kadroları ile Sosyalist Birlik ve kendilerinden oluşabileceğini belirtmektedir. Gelenek, kendini marksizmin devrimci yorumunu yapan bir çevre olarak tanımlamakta, safkan reformist ve neyin gerçekçi neyin hayalci olduğuna karar vermemiş olmakla nitelediği diğerleriyle bir partide yer almasının kendisine zarar vermeyeceğini söylemektedir. Yani partinin reformist ve devrimci kanatları olabileceğini savunmaktadır. Gelenek, **Yeni Öncü** gibi birtakım çevrelerle de en fazla ortak bir yayın çıkarabileceklerini açıklamaktadır. Gelenek, ayrıca Türkiye için sosyalist devrim tezini öneren istisnai çevrelerden (yanlış bilmiyorsam bu tezi Toplumsal Kurtuluş ve Aybar da savunmaktadır) birisidir.

Emek dergisi yazarlarından T.Töre'ye göre, Türkiye'de bir proletarya partisi vardır. Bu, uzun yıllar süren bir mücadele tarihine sahip ve bilimsel sosyalizmin temel ilkeleri üzerinde yükselmiş bir partidir. Bu parti, sınıf mücadelesi içerisinde kendini kanıtlamış, leninist proletarya partisinin Türkiye koşullarındaki özgün bir yapılanmasıdır. Yine Emek yazarına göre, yasal alanda bir örgütlenme boşluğu vardır. Bu boşluğu yasal bir partiyle doldurmak ve meydanı başkalarına bırakmamak gerekir. Söz konusu yasal parti, kendini varolan proletarya partisi yerine koymamalı, proletaryanın devrimci partisi kadar olmasa da enternasyonalist bir yapıda olmalı, proletarya partisi kadar ideolojik birliğe sahip olmasa da temel ilkelerde belli bir birliğe sahip olmalı, proletarya partisi kadar demokratik-merkeziyetçiliği uyguluyamazsa da eylemde birliği sağlamalı, azınlık çoğunluğa uymalı, vb. (Bu yazılanların benim yorumlarım olmadığı, Emek dergisi yazarının görüşlerini hemen hiç değiştirmeden aktardığım unutulmasın.)

İşçiler ve Toplum, birliğin ancak işçi sınıfı içerisinde faaliyet gösterme zemininde biraraya gelenler arasında, veya böyle bir faaliyete başlama yöneliminde olan, bu faaliyeti hızlandırmayı amaçlayanlar arasında gerçekleştirebileceğini öngörüyor. Bu çevrenin görüşüne şu anda yakın kimse olmadığı için de, yani bütün gücüyle işçi sınıfı içerisinde çalışan veya bunu samimi olarak benimseyen kimse olmadığı için de, bir işçi partisinin kuruluşuna yönelik olabilecek birliklerin zemini henüz doğmamıştır, diyor.

Yeni Öncü ve Görüş çevresinden insanlarda bu toplantılara katılıyor. Girişimciler arasında ayrıca Troçkistler de var. Tüm bu insanların bağlı oldukları akımların nasıl bir çizgi üzerinde oldukları da biliniyor.

Kürkçü'ye ve özellikle de Yeni Öncü çevresinden toplantılara katılan arkadaşlara sormak gerekiyor: Siz tüm bu görüşlerden teorik, ideolojik ve siyasal bir birlik (en azından bazı temel konularda) çıkabileceğine inanıyor musunuz? Bu tür bir birlik gerçekleşme de, siyasal mücadelede etkili olabilecek bir güçbirliğinin bu çevrelerle yaratılabileceğine inanıyor musunuz?

Bu girişimin amacı birlik yolunda adımlar atmak, bunun olanaklarını araştırmaktır. Girişimcilerin çoğu bir parti kurulmasına öncelik verilmesinden, tartışmaların bu zeminde kaydırılmasından yanadır. Bu çoğunluk, yasal parti konusunda ısrarlıdır, hem de zorunluluk derecesinde ısrarlıdır. Bu nedenle, girişime başından beri yasalci bir eğilim

damgasını vurmuştur.

Bu girişimi anlamlı bulduğumu söylemiştim. Benim anlamlı bulduğum, farklı ideolojik ve siyasal eğilimlerdeki sosyalistlerin oturup karşılıklı tartışabilmeleri, birbirini önyargısız dinleyebilmeleri, aralarında bir diyalog ortamının gelişmesine ve bunun bir gelenek haline gelmesine çaba göstermeleri ve sosyalizmin tarihindeki çatışmalı geleneği kırmaya yönelik bir işlevi yerine getirmeleridir. Bunun ötesinde, program ve parti gibi konularda bu girişimin ciddi adımlar atmak bir yana, siyasal açıdan etkin bir güçbirliği oluşturabileceğine de inanmıyorum. Zira kendileriyle böyle bir güçbirliği yapılması gereken siyasal güçler, esas olarak bu girişimin dışında kalmışlardır.

Bu tür girişimlere önceden karşı çıkmak sekterlik olur. Ama bu girişimin gerçekçi bir biçimde değerlendirilmediği, doğru tanımlanmadığı, önüne olmayacak hedefler koyup hayallere yolaştığı bir durumda da, eleştirel bir tutum almamak, yanlış olanı desteklemeye kalkışmak da oportünizm olur.

Bence, bu girişimin bundan sonra yararlı olması için, birlik, program, parti, vb. tartışmaları kendi içersinde yapmayı biryana koyup kitleye açık toplantılar düzenlemeli ve gündemi de, katılanların sosyalizm anlayışıyla ülkeye ilişkin programatik görüşlerini tartışmak olarak belirlemelidir.

Türkiye’de partisel bir birliğin de, herhangi bir siyasal güçbirliğinin de Kürt ulusal sorununa yaklaşımı, onun niteliğini belirlemesi açısından temel bir önem taşır. Kürdistan ayağından yoksun girişimler, daha baştan sakat doğmaya ve tek ayağı üzerinde yürümeye mahkum olur. Söz konusu girişimin belki de en zayıf yanı, ulusal ve sınıfsal mücadeleden öne çıkardığı Kürt sosyalistlerinden kimseyi bu platforma çekememiş olmasıdır.

Proletarya sosyalistleri arasında birliğe ilişkin süren tartışmaları ve farklı eğilimleri yerli yerine oturtmak gerekiyor. Ben proletarya sosyalistleri arasında birliğe karşı çıkan kimseye rastlamadım. Ancak nasıl bir birlik sorusuna verilen yanıtlar arasında ciddi farklılıklar vardır. Bazı arkadaşlar birliği bir çizgi haline, birlikçilik olarak adlandırılabilen bir tutum haline getirmişlerdir. Bir başka deyişle, bu arkadaşlar için birlik, olmazsa olmaz koşuldur. Bu birlikçi mantığa göre birlik gerçekleşmezse, devrim yolunda da ciddi bir adım atılamayacaktır. Umutlar büyük ölçüde birliğe bağlanmaktadır. Bu arkadaşların proletarya sosyalizmine duydukları güven çok sınırlıdır. Daha doğrusu, eski güvenleri sarsılmış ve bir arayış içersine girmişlerdir. Proletarya sosyalizmi saflarında kalmaya devam etmeleri, bir anlamda örgütsüz kalmamak içindir. Ciddi bir birlik zemini oluştuğunu gördükleri anda, proletarya sosyalizmi bunun dışında kalmışta olsa, bu zemine katılmak için tereddüt etmeyeceklerdir. Proletarya sosyalizmine bağlılıkları bu düzeydedir. Bizim ideolojik ve siyasal çizgimizin kendi evrimi ve dinamiğiyle ciddi bir siyasal güç olabileceğine, hele bir siyasal iktidar alternatifi haline gelebileceğine hiç inanılmamaktadır. İşin ilginç yanı da, bu arkadaşlar gibi düşünmedin mi suçlama hazır: Gelenekçi, dogmatik, muhafazakar, sekretr, mezhepçi, vb.

Hem kendi yapısının toparlanması ve gelişimi için çalışmak, hem de birlikçi olmak bu arkadaşlara göre bir çelişki değildir. Oysa yukarıda özetlediğim tutumla, kendi yapısını güçlendirmek arasında çelişki vardır. Madem birlikçi olmak doğrudur, proleter sosyalist hareketin görüşleri etrafında bir birlik savunmak yanlıştır; o zaman yapıyı geliştirmenin de fazla bir anlamı kalmamaktadır. Üstelik bunu yapmaya kalkışmak, gereksiz yere riske atılmak olur. Nasılsa birlik olacaktır; varolan ilişkileri gevşek bir çevre ilişkisi düzeyinde tutmak, veya ilişkileri böyle bir düzeye indirmek daha doğrudur. Madem yeni bir yapı (bu yapının yasadışı mı yasal mı olacağını tartışma konusu etmeden) kurulacak, ilişkiler de bu yapıda biraraya gelenlerin anlaştığı bir muhtevada olacaktır;

eski yapıyı korumanın da, onu güçlendirmek için çabalamanın da bir anlamı yoktur. Bu birlikçi mantığın bir başka ilginç yanı da, grupların önemli bir çoğunluğunu doğru görmesi, veya doğruların birçok gruba dağıldığına inanmasıdır.

Grupların tümü veya önemli bir çoğunluğu doğruyu hep birden temsil edemez. Hem proletarya sosyalizmi doğrudur; hem de şu gruplar denilemez. Böyle bir mantık olmaz. Bu mantığın bilimsellik bir ilgisizliktir. Aynı konuda on tane bilimsel doğru olabilir mi? Henüz kanıtlanmamış bir konuda, örneğin Türkiye’de devrimin nasıl olabileceği konusunda farklı farklı öngörüler olabilir. Bu öngörüler (programlar) içerisinde biri doğrudur, veya doğrular ağırlıkla biri tarafından temsil edilmektedir. Bugüne kadar verilen ideolojik mücadele de, pratik de bunu kanıtlamamış olabilir. Ama son tahlilde bu çizgilerden biri (belki de süreç içerisinde şekillenecek bir başka çizgi) devrim mücadelesine damgasını vuracaktır. Kısacası hangi öngörünün doğru veya yanlış olduğunun ölçütü pratiktir. Bu anlamda tek doğru vardır; on tane doğru yoktur.

Ben proletarya sosyalizminin bellibaşlı tezlerinin doğru olduğuna, bunları geliştirmek ve daha bütünlüklü bir düzeye çıkarmak gerektiğine inanıyorum. Şimdiye kadar hiçbir grubun görüşü ve pratiği savunduğum çizginin yanlış olduğu konusunda kafama ciddi soru işaretleri takmış değildir. Siyasal gelişmeler de, proleter sosyalist çizginin yanlışlığını ortaya koymamıştır. Bu düşünce ve inancın sadece beni (ve kendini bu çizgiye gerçekten bağlı görenleri) ilgilendirdiğini, başka kişi ve gruplar için geçerli olmadığını da biliyorum. Yani proleter sosyalist görüşlerin doğru olduğuna ilişkin inanç ve iddia, bu anlamda henüz öznel; başkalarını da kendi çizgisine çekecek bir nesnellik kazanmamıştır.

Oluşmasına katkıda bulunduğum bu çizginin doğruluğuna inandığım sürece, birliği de bu zemin üzerinde, veya bu görüşleri de kapsayan daha geniş bir çerçevede düşünmem kadar doğal bir mantık olamaz. Ben birlik sorununa böyle bakıyorum. Dolayısıyla proleter sosyalist hareketin görüşlerinin doğrulanmasını her şeyin önüne koyuyorum. Bu yolda bir çabayı her tür çabadan daha değerli görüyorum. Ama aynı zamanda marksistlerin mantığının eleştirici olduğunu da unutmuyorum. Gelişen süreci, siyasal olayları bilimsel kuşku temelinde ve bağımsız olarak incelemek ve sonuçlar çıkarmak gerektiğini de biliyorum. Hayatın, görüşlerimin yanlışlığını kanıtladığını gördüğüm, bunu kavradığım an eski olanda direnmem. Zira gerçeklerle karşı karşıya gelen yenilgiden kurtulamaz. Yanlışında ısrar eden, siyasal mücadelenin dışına düşer.

Proletarya sosyalizminin görüşlerini doğru görmem, başka grup ve kişileri marksizm alanı üzerinde görmeye çelişmez. Ancak bunların marksizmi kavrayışlarını, ülke somutuna ilişkin öngörülerini yanlış buluyorum. Eğer onlar da doğruysa, doğrular birkaç gruba dağılmışsa, o zaman soruna birlikçiler gibi bakmak gerekir. Yani bütün doğruları birleştirmeye çalışmak ve bunu daha geniş bir zemin üzerinde gerçekleştirmek, en doğru tutum olur.

DİDAR ŞENSOY

KOÇAKLAMA

*Yaşları çocuk
dağlardan zozan,
isimlerden che yüzlü iki civan
ülke gülügülüveren iki alaz dize, vay kurban
eylül yanı kan revan, nevrüz yanı gülüstan....*

HÜSEYİN HÜSNÜ ERDOĞAN

MUNZUR YÜREĞİNDEN OĞUL GÜZELLEMELERİ

*Sevda anasıydı o
oğul yanına hasretlere yatmış,
yatmış da umudu kocatmamış,
eylül yanını sağaltırken sabah alacasında
elleri güneşe batmış...*

*Umutları yıldız yıldız
türküler gelinlik kız....*

Sezai SARIOĞLU

MEHMET YALÇINKAYA

*Yaşları çocuk,
umutlardan fırat boyu gülücük
göğün sırçasında iki ince kara şahan,
şairlerden otuzüç kurşun
gözlerime çiğ düşmüş, gökkuşağında ninnilenir
haziran...
Türkülere serinliğini kaneviçeliyor zaman...*

Sezai SARIOĞLU

BİRLİK ÜZERİNE

C.MORALI

Üzerinde fazlaca söz edilen, çeşitli tartışmaların odağı durumuna gelen her kavram gibi birlik kavramından da bugün giderek farklı şeylerin anlaşılmakta olduğu görülmektedir. Çeşitli kişilerin veya çevrelerin bu kavrama ulaşmalarını sağlayan hareket ettirici nedenlerin farklılığı ona yüklenen anlamların veya misyonların da farklı olmasını getirirken, tüm bunlara yol açan temel etken ise sosyalizm anlayışındaki farklılıklar olmaktadır. Temel konulara/sorunlara ilişkin savunulan politikalar doğal olarak sahip olunan sosyalizm anlayışıyla bağlantılı, onun bir uzantısı veya o alandaki somut ifadesi olacaktır. Böyle olmadığı takdirde bir tutarsızlıklar ve çelişkiler toplamı ile karşı karşıya kalmak kaçınılmaz olur. Böylesi bir anlayışa/programa kadroların ve yığınların kazanılması ise elbette mümkün değildir.

Bugün birlik sorununa ilişkin politikanın yaşamsal bir öneme sahip olduğu tartışılmayacak ölçüde açıktır. Sonuç olarak bu konuyla ilgili olumlu veya olumsuz tavır alışlar ve her iki tarafta da yer alışı gerektirilen temellendikleri nihai nokta —ister bilincinde olunsun, isterse olunmasın— sosyalizm anlayışı olmak zorundadır. ‘Nasıl bir sosyalizm?’ ve bununla bağlantılı bir biçimde diğer konularda olduğu gibi birlik konusunda ‘nasıl bir politika?’ soruları ve yanıtları birbirinden koparılamaz. Mevcut koşullarda bizce ‘nasıl bir sosyalizm?’ sorusuna yanıt arayan tartışmalar **sosyalist demokrasi** ekseninde yürümeli ve **ekonomizm** ile onun ideolojik ifadesi olan **dogmatizmi** mahkum etmeyi hedefleyerek ilerlemelidir. Dolayısıyla diğer temel konularda olduğu gibi birlik konusunda da koşullara uygun, sağlıklı ve tutarlı bir politika bu bağlamda, bu tartışmalarla birlikte oluşturulabilir. Başka türlü her yenilgi döneminin ardından ortaya çıkan konjonktürel, geçici bir niyet ve heves olmaktan ileri gidemez. Nitekim birlik yanlısı söyleme sahip çıkanların bir bölümünün durumu bundan farklı değildir. Yine bir yenilgi sonrası dönem olan 1973-74’lerde yapılan tartışmaları hatırlatan bir şekilde, yenilgi sonrası dönemin ürünü olan dağınıklığın ve güçsüzlüğün motive ettiği birlik söylemi bir parça toparlanmanın ardından yerini başka şeylere bırakmak zorunda kalacaktır. Birlik politikalarına bu anlayış, yenilgi dönemine özgü bu motivasyonlar egemen olduğu takdirde ise yaşanacak süreç genel hatlarıyla 12 Mart sonrasında yaşananlardan çok farklı olmamaya mahkûmdur. Yani, güçsüz, kendi başına pek bir şey yapamaz iken ‘birlikçi’, biraz güçlenip, kendi kendini tatmin eden ölçülerde bir şeyler yapmaya başlayınca ‘birlik demek, gelin bana katılın demektir’ anlamına gelen bir çizgi. Bunun da ötesinde ‘birlikçiliği’ bugünün koşullarında ‘geçer akçe’ olarak görüp tümüyle istismara yönelik olarak kullanmaya çalışanların varlığı da inkâr edilemez.

Birlik konusunda bugün geçmişten farklı görüşlerin ve politikaların olup olmadığını ortaya koyabilmek için bu açıdan da geçmişe kısaca bir göz atmak ve değerlendirme yapmakta yarar vardır.

Geçmişte Birlik Sorunu Nasıl Ele Alınıyordu?

12 Mart sonrasında, yaklaşık 15 yıl önce uluslararası sosyalist hareket içindeki başarımlar Türkiye’ye şiddetli bir biçimde yansıyor. O günkü koşullarda varolan başlıca üç uluslararası merkeze (Moskova, Pekin, Tiran) göre kendini oluşturan ve ‘enter-

nasyonalizmin adına' kendini bağımlı gören (veya gerçekten bağlayan) akımların ve örgütlenmelerin yanısıra bunların tümünü değişik biçimlerde eleştiren ve 'orta yolcular' diye adlandırılan örgütlenmeler de vardı. Bu sonuncular uluslararası üç merkezi de (ve onlara bağımlı olanları) el yordamıyla denebilecek biçimde eleştirirken ulusal ve uluslararası düzeyde yaşananlara, olgulara dayanıyorlar, sistenli ve bütünlüklü bir teorik eleştiriyi ortaya koyabilecek birikim ve donanımdan uzak bulunuyorlardı. Her şeye karşın benimsenen doğrultu uluslararası düzeyde egemen olan ekonomizme ve dogmatizme karşı olduğu için bir olumluluğu taşımakla birlikte, teorik bir açıklıktan ve sağlamlıktan uzak, olgusal ve sezgisel düzeyde kaldığı için bizatihi karşı olduğu ekonomizmden ve dogmatizmden değişik biçimlerde ve ölçülerde etkilenmekten kurtulamıyordu. Dolayısıyla dogmatizmin ikiz kardeşi sekterizm diğerlerinin yanısıra 'orta yolcular'da da görülüyor ve böylece sosyalist harekete örgütsel bölünmüşlük ve parçalanma uç noktalara varıyordu. Marksizmin ekonomist yorumunun temel oluşturduğu dogmatizm ve sekterizm özellikle örgütlenme sorununa bakışta ortakça benimsenen bir anlayış üretiyordu: ideolojik birlik ve homojenlik görüntüsü altında özdeşlikler hangi bir örgütlenmeyi oluşturan bireylerin kendilerini o örgütle özdeşleştirmeleri ve dolayısıyla her birinin kendisini diğerleriyle özdeşleştirmelerini getiriyor ve gerçekte mümkün olmayan böylesi bir özdeşleştirmenin illüzyondan başka bir şey olmadığını görüldüğü her önemli sorunla karşı karşıya gelindiği anlarda da mevcut örgütlenmeler parçalanmak zorunda kalıyordu. Böylece süreç içinde parçalanmışlığın azalması ve birliğe doğru adımlar atılması bir yana, örgütlenmelerin sayısının artması ve bölünmüşlüğü uç noktalara varmasından başka bir sonuç ortaya çıkmıyordu. Böylesi bir anlayışın egemen olduğu yerde varılabilecek mantıksal sonucun sınırları her bireyin tek başına örgüt olması ya da örgütlerin tek tek bireylerden meydana gelmesidir. 12 Eylül'ün hemen öncesinde bazı örgütlenmelerin durumuna bakınca, egemen olan 'one-man show'lar neredeyse böylesi bir mantıksal sonuca ulaştığını ortaya koymaktadır. Bu koşullarda yaşanmakta olan parçalanmışlık dolayısıyla telaffuz edilmek zorunda olunan birlik sözcüğü ve çağrıları ise 'gel bana katıl' demekten öteye gitme olanaklarına sahip değildi. Nitekim öyle de olmuş ve dolayısıyla bu çağrıların hemen kimse için çekici ve zorlayıcı bir etkisi olmadığı gibi 'kendini benimle özdeşleştir' anlamına gelen mesajı az-çok siyasi kimliğini oluşturmuş bireyler ve çevreler için itici bile olmuştur. Bu durumda genel tablonun ortaya çıkardığı sonuç 'sepeti koluna yolcu yoluna...' olmaktan ileri gidememiştir. Tabii 12 Eylül'ün yaklaştığı günlerde yolcuların ve yolların sayısı iyice artarak...

Hangi konuda olursa olsun yapılacak geçmiş değerlendirmeleri aynı zamanda tutarlı ve güven verici bir özeleştirmenin parçası olmaya çalışacaksa —ki öyle olmalıdır— herkes öncelikle içinde bulunduğu çevrenin durumunu dolaysızca ve açıklıkla ortaya koymalıdır. Ortaya edilen lafların sözkonusu çevreyi de ne ölçüde ve nasıl kapsadığı açık olmazsa, inandırıcı ve güven verici olmamanın ötesinde nesnel ve tutarlı da olunamaz. Böylesi bir anlayıştan hareketle Yeni Öncü çevresinin geçmişte bu konudaki söylediklerine ve anlayışına bir göz atmak gereklidir.

Uluslararası merkezlere karşı olumsuz, eleştirel tavrı dolayısıyla marksizmin ekonomist yorumuna karşı da bir çizgi izlemeye/oluşturmaya çalışan Yeni Öncü çevresi benzer bir tutum içinde olan diğer çevrelerle karşılaştırıldığında en ciddiye alınabilir teorik/politik çabaların sahibi olmuştur. ('Hiç kimse seni övmese, sen kendini öv' sözlerini hatırlarsak, bu belki de kendi kendimize yakıştırdığımız bir olumluluktur!) Nisbeten daha ileri bir teorik/politik zemine ayaklarını basan bu çevrenin birlik politikasının biraz önce çizilmeye çalışılan tablonun taşıdığı hatalardan ve zaatlardan uzak kalan bir

niteliği yoktur. Özdeşlik anlayışı bu çevreye de egemen olmuş, farklı görüşlerin varlığı hemen her zaman çeşitli sıkıntıların kaynağı olarak görülmüş ve sonuç olarak 'özdeşliğin olmadığı' farkedildiği koşullarda örgütsel kopuşlar ve parçalanmalar bu çevrede de cereyan etmiştir. Yaşanan çeşitli olayların yanısıra bu durumun en somut göstergelerinden biri imzasız yazı (dergi imzasıyla yazıların çıkması ve bunların herkes için bağlayıcı, benimsenir olmasının zorunluluğu) yöntemi 12 Eylül'e kadar devam etmiş, ancak 12 Eylül sonrasında terk edilmiştir. 12 Eylül öncesinde ortaya çıkan teorik tıkanıklığın bir nedeni olarak görülen bu yöntem ve anlayış aslında neden değil sonuç idi; ideolojik homojenlik, özdeşlik anlayışının bir sonucu. Bu durumda tutarlı ve sağlıklı bir birlik politikası ortaya koyabilmek tabii ki mümkün değildir. Nitekim 1978 yılında bu konuyla ilgili söylenenleri —biraz uzun da olsa— aktarmakta yarar var. Bir broşürde birlik politikası olarak anlatılanlar ve yapılan saptamalar şöyledir:

"Kimsenin kimseyi fazlaca rahatsız etmediği bu ortamda kendisinde keramet gören her kişi bir kaç laf edip çevresinde bir grup oluşturabilmektedir. Bazıları da pamuk ipliğine bağlı birlikler içerisine girmektense kendi bildiklerini yapmayı uygun bulmaktadır. Her hangi bir parçayı yakalayıp onun çevresinde devrimler yapma anlayışının egemen olduğu bir dönemde grupçuluğun pekişmesinden, dedikoduculuğun yaygınlaşmasından daha doğal ne olabilir?

"Bu dağınıklığa neden olan en büyük faktör elbette ki Türkiye sosyalist hareketinin hala aydınlar çerçevesini aşıp da sınıf temeline sağlam bir biçimde oturamamış olmasıdır. Zira sosyalist hareket sınıf temeline oturduğunda hareketin yürütücülüğüne kalkışanlar geniş kitlelere önderlik etmenin sanıldığı kadar kolay bir iş olmadığını görecektir, ayrılıkları geniş yığınlar anlatamayacak ve sahip oldukları zaafırlara karşı daha dikkatli bir tavır takınmak zorunda olacaklardır. Mevcut durumda ise aynı hastalıklarla malul dar grup çerçevesinde bu tür hastalıklar kolaylıkla izah bulabilmekte ve varlıklarını sürdürebilmektedir. Bu çerçeve aşıldığı ölçüdedir ki, Türkiye sosyalist hareketi bir bütünlük içerisine girebilecektir. Bu bütünlüşme yolunda atılacak adımları ise pratiğin önümüze sereceği ağır görevler sağlayacaktır.

"Bugünkü durumda büyük ölçüde aynı şeyleri söylüyor olup da bir araya gelemeyen bir çok grup için durum budur...

"Hareketi uzun vadeli bir perspektif içerisinde ele alma sorumluluğunu göstermeyi, günlük görevlerin dar sınırları içerisinde kendilerini sınırlayıp, grupları birbirlerinden ayrı tutabilecek sağlam duvarları oluşturabilmektedir. Ancak bugünden görülmeyen ya da görülmek istemeyen bir takım görevler kendilerini bütün zorluklarıyla karşıımıza diktiklerinde birlik sorunu daha iyi kavranılacak, ayrı olanlar bir araya gelme çabası içine gireceklerdir. Herkes birbirinin ne söylediğini daha ön yargısız olarak dinlemeye, anlamaya çalışacaktır. Elbette bu söylediklerimiz aynı şeyleri şu ya da bu biçimde ifade edip de hâla varlıklarını ayrı gruplar olarak koruyanlar içindir; armuda on tane isim takıp da ayrı şeylerden söz ettiklerini zannedenler içindir. Temelde ayrı şeyler söyleyenler ise bu ayrılığı açık seçik bir biçimde davranışlarda da görebilmektedirler. Bunların ayrılığından söz etmiyoruz.

"Yalnız şurası kesindir ki, bu durum hiç kimsenin şu veya bu doğrultudaki niyetleriyle kısa vadede bir çözüme ulaşamayacaktır. Daha uzun süre mevcut durum kişileri bu biçim içerisinde tutacaktır. Ancak bu doğrultuda atılacak bir takım adımlar pratiğin elverdiği ölçüde çözüm doğrultusunda gelişecektir. Biz bu pratiğin başta işçi sınıfı ve yoksul köylülük çerçevesinde yer almasının zorunlu olduğu inancındayız...

"Mücadelemizin temel şiarı BİRLİK İÇİN MÜCADELE, birlik amacıyla yanlış görüşlerle mücadele olmalıdır, ayrılık yaratabilmek için değil. Elbette bunun yolu da va-

rolan ayrılıklar üzerine toprak atmak suretiyle yapay birlikler oluşturmaktan geçmez.

“Kısaca özetlemek istersek, geniş yığınlar arasında geçmişe göre daha ileri nitelik kazanmış olan sosyalist hareketimizin birlik sorunu, **pratik temeli üzerinde yoğun ideolojik mücadeleden geçecektir**, (abç) gazete ve dergi köşelerinde birbirine laf atmaktan değil. Ve elbette ki bütün hareketin aynı örgütlenme içerisinde yer alacağı düşünülemez. Ayrılıklar yine varolacak, çatışma sürüp gidecektir. **Pratik temeli üzerindeki ideolojik mücadelede edilen laflar davranışlarda yansıdığı ölçüde belirli gruplar ve kişiler de birbiri içerisinde eriyecektir.** (abç.) (Geçmişin Değerlendirilmesi ve Öncü Savaşı, KSD Yayınları, sf. 9-10-11.)

Görüldüğü gibi 10 yıl önce anlatılanların esası “birliği biz sağlayacağız, doğru bir pratik/siyasi mücadele ve buna yol gösteren bir ideolojik mücadele ile birlik bizim etrafımızda gerçekleşecektir”den başka bir şey değildir. Ancak bugün 10 yıl sonra geriye dönüp bakıldığında ortaya konan bu iddiaya uygun bir pratik sergilenememiş ve birlik ne Yeni Öncü çevresinin, ne de bir başkasının etrafında sağlanabilmiştir. Öngörüldüğü gibi 12 Eylül’le birlikte “...bir takım görevler kendilerini bütün zorluklarıyla karşımıza diktiklerinde...” ne Yeni Öncü çevresi ne de bir başkası bunların altından kalkabilmişler, tersine herkes bunların altında ezilerek ağır bir yenilgiye uğramaktan kurtulamamıştır. Bu durum dolayısıyla ki bugün birlik sorunu daha bir duyarlılıkla ve sorumlulukla ele alınmaya, herkes birbirinin ne söylediğini daha ön yargısız dinlemeye, anlamaya çalışmaktadır. Bir olumsuzluğun (yenilginin) ortaya çıkardığı bu olumluluğun geçici ve sonuçsuz olmamasının yolu ise sosyalizm anlayışlarımızın sorgulanmasından, sosyalist demokrasiyi özümseyen bir anlayışın bir parçası/boyutu olarak bu olumluluğu kalıcılaştırarak mantıksal gerekçelerine ve tutarlılığına kavuşturmaktan geçiyor.

Birlik Denince Ne Anlaşılması Gerekıyor?

Yazımızın başında bugün artık birlik denince farklı şeylerin anlaşılmaya başlandığını ileri sürdük. Öyleyse bu kavramdan bizim ne anladığımızı belirtmek gerekir. Bugünün Türkiye’inde son 20-25 yıllık devrimci mücadelenin yarattığı iki önemli ürün var; bunlardan **birincisi** sayıları ve birikimleri hiç de küçümsenemeyecek düzeyde olan sosyalist, devrimci kadrolardır. Bu dönemde 12 Mart ve 12 Eylül gibi yenilgileri, çeşitli zorlukları ve çetin koşulları görmüş ve yaşamış bu kadroların bugün bir bölümü değişik gruplar içinde örgütlü bir mücadeleyi sürdürmeye çalışırken, önemli bir bölümü de 12 Eylül sürecinin yarattığı güvensizlik sonucunda şu veya bu biçimde deyim uygun düşerse ‘bir kenarda durmakta’, bu güvensizliğe yol açan nedenlerin aşılmasını beklemektedirler. (Birlik arzusunun en güçlü olduğu ve ancak bu doğrultuda atılacak adımlarla harekete yeniden katılacak olanların başında bu unsurlar gelmektedir.) Ürünlerin **ikincisi** ise işçi sınıfı içindedir; doğrusu ve yanlışıyla yürütülen devrimci mücadelenin, sosyalizmin propagandasının sonucunda bugün işçi sınıfı içinde hiç de azımsanmayacak sayıda ve nitelikte sosyalist işçi, kurtuluşunu sosyalizmde gören öncü işçi bulunmaktadır. Genelde bir dünya görüşü olarak sosyalizm bu ülkenin topraklarında kök salmış, sınıfın ve diğer ezilenlerin arasında pek çok taraftarı olan meşru bir akımdır. Türkiye, sosyalizm potansiyeli hiç de küçümsenemeyecek ülkelerden biridir. Sağlıklı, tutarlı ve güven verici bir çıkış yolu ortaya konduğunda bu potansiyelin harekete geçmesi, bugünden düşünülemeyecek önemde işler başarması için içinde yaşadığımız toplum yeterince derin ve olgun çelişkileri bağrında taşımaktadır. Demoralizasyonun egemen olduğu mevcut koşullarda bu gerçeklerin pek farkedilemiyor olması yanıltıcı olmamalıdır.

O halde, birlik denince anlaşılması gereken şudur; çeşitli gruplara dağılmış veya ‘bir

kenarda durmakta' olan bu kadroların hiç değilse önemli bir azınlığını —eğer çoğunluğu olamıyorsa— bir araya getirerek yine sınıfın içinde varolan sosyalist işçilerle birleşmelerini, örgütlenmelerini sağlamak ve bu bağlamda sosyalizmle işçi hareketinin birliğini gerçekleştirecek olan işçi sınıfının devrimci partisini yaratmaktır. Böylece birlik sorununun devrimci kadrolara ve sınıfın öncülerine yönelik olarak başlıca iki ayağı vardır ve bunları ayrı ayrı değil, daha başlangıçta birlikte ele alarak ileri doğru adım atmaya çalışılmalıdır.

Sorunu bu biçimde ortaya koyduğumuzda iki ayaktan biri olan sınıfın içindeki sosyalist işçiler, öncü işçiler esas olarak sendikalarda, çok sınırlı olarak da bazı siyasi grupların içinde ve kendi aralarında örgütlü durumdadırlar. Son 20-25 yıllık sosyalizm mücadelesinin ürünü olan bu işçiler sosyalizme sempati duymakla birlikte büyük çoğunluğuyla sosyalistlere (çevrelere ve kişilere) güven duymamakta, işçi yığınlarının kendiliğinden mücadelesi içinde yer almaya ve bu mücadeleyi örgütlemeye ve etkilemeye çalışmaktadırlar. Özellikle geçtiğimiz Nisan-Mayıs aylarında yükselen işçi hareketi bu durumu yeterince açık ve somut bir şekilde ortaya koymuştur. Örgütlü-örgütsüz sosyalistlerin bu hareket üzerinde hiç bir etkisi olmamış, hareket kendiliğinden bir şekilde yükselmiş, sınırlı kazanımlarla birlikte geri çekilmiştir. Sınıfın öncülerinin sosyalist hareketin parçalanmışlığına tepki duydukları, birliği arzuladıkları ve bu doğrultuda atılacak adımlara destek olacakları aşıkardır. Onlarda da var olan güvensizliğin en önemli nedenlerinden biri olan parçalanmışlık ve dağınıklığın yerini birlik doğrultusunda adımların atıldığı bir ortama bırakması güven sorununun aşılmasında, sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin sağlanmasında büyük rolü olacaktır. Güncel siyasal sorunlara çözümler getirmesinin yanısıra geleceği de iyi bir şekilde çizen/tasarlayan bir program ve anlayış temelinde bu işçilere ulaşıldığında mücadeleye ve örgütlenmeye hazır ve isteklidirler.

Öte yandan varolan kadroların bir bölümünün gruplar içinde yer alarak örgütlü bir mücadeleyi sürdürmeye çalıştıklarını bir bölümünün ise çeşitli nedenlere 'bir kenarda durduklarını' belirtmiştik. Birlik sorunu da dahil olmak üzere mevcut sorunların çözümünde belirleyici olan, aktif olan örgütlü mücadeleyi sürdürmeye çalışanlardır. Diğerleri edilgen bir konumda olup özellikle birlik sorunu başta olmak üzere çeşitli sorunların çözümünde ancak bir baskı unsuru ve potansiyel bir güç olarak ortaya çıkmaktadırlar. Bu durumda kadroların belkemiğini oluşturduğu siyasi gruplar ayrıca ele alınıp tartışılmalıdır. Diğer sorunlarda olduğu gibi birlik sorununda da bu gruplar atlanarak/görmezden gelinerek çözümler üretmek mümkün değildir.

Siyasi Gruplar Tarihsel Ve Siyasal Olarak Meşru Mudur?

Sosyalist hareketin böylesine bölünmüşlük ve parçalanmışlık gösterdiği tek ülkenin Türkiye olmadığı bilinen bir şey. Çeşitli ülkeler aynı ya da benzer dönemlerden geçmişler veya geçiyorlar. Bunun temelinde yatanın ise sosyalizmle işçi hareketinin birliğinin sağlanamaması, sosyalizmin aydın hareketi niteliğini aşamaması olduğu yine bilinen bir şey. Ama yıllardır söylenegelen bu bilinen görüşleri bugün de tekrarlayarak bir yere varmak mümkün değil. Daha eski dönemlerin tartışılması bir yana, son 20-25 yıllık sosyalizm tarihi irili-ufaklı bu siyasi grupların tarihidir ve başka ülkelerde yaşanan benzer dönemlerden farklı olarak bölünme ve parçalanma süreç içinde azalmak bir yana artarak, kronikleşerek devam etmektedir. O halde, önümüzdeki 10, 15 hatta 20 yılın geride kalan dönemler gibi olmasına katlanılacak mıdır, yoksa bu engellemek için her türlü çaba harcanacak mıdır? Bu durumdan fazla rahatsız olmayan ve 'bu işi biz alır götürürüz' diye düşünenler açısından ortada bir sorun yok. Onlar 10-15 yıl önceki iddialarını hiç

bir şey olmamış gibi tekrarlamaya devam edebilirler. Ancak bırakalım başkalarını kendilerini ne kadar inandırdıkları kuşkuludur.

Türkiye’de varolan siyasi gruplar gibi grupların tarihsel ve siyasi olarak meşru olup olmadıkları, yani sosyalizme ve işçi hareketinin gelişimine olumlu ve olumsuz katkıları ortaya konarak bu grupların değerlendirilmesi sağlıklı ve tutarlı bir biçimde yapılabilir ve birlik sorununun çözümü açısından da üstlenebilecekleri işlevler açıklığa kavuşturulabilir.

Marks, Bolte’ye 23 Kasım 1871 tarihli mektubunda I. Enternasyonalin kuruluşunu anlatırken o dönemde varolan St.Simoncuların, Fouirercilerin, Blankistlerin durumunu tartışarak şöyle diyor: “Sosyalist ya da yarı-sosyalist grupçukların yerini işçi sınıfının gerçek mücadele örgütünün alması amaçlanarak Enternasyonal kuruldu. Özgün tüzüğü ve açılış konuşması bunu ilk bakışta gösteriyor. Ancak, tarihin akışı sekter ortamı daha önce yerle bir etmemiş olsaydı Enternasyonaller tutunamazlardı. **Sosyalist grupçuklar ortamının gelişmesi her zaman gerçek işçi sınıfı hareketinin gelişmesine ters orantılı olmuştur.** (abç) Grupçuklar (tarihi olarak) varlıklarını haklı çıkarabiliyorlarsa işçi sınıfı bağımsız tarihi eylemi için henüz olgunlaşmamış demektir. İşçi sınıfı bu olgunluğa ulaşır ulaşmaz bütün grupçuklar zorunlu olarak gerici olurlar. Yine de tarihin her yerde kanıtladığı Enternasyonal içinde tekrarlanmıştır: eskinin kalıntıları yeni ulaşılan biçim içerisinde de kendilerini uydurup yaşamaya çalışırlar.” (Sendikalar Üzerine, sf. 88.)

Daha sonra Marks değerlendirmesini şöyle tamamlıyor: “Bu grupçuklar başlarda hareketin düzenleyicileri görünümündedirler; ancak hareket onları aştığı zaman, artık gerici bir duruma düştükleri zaman hareketin önünde bir engel olurlar... Özetlersek, şimdi proletarya hareketinin çocukluk dönemindeyiz; astroloji ve simyanın biliminin çocukluk dönemi olması gibi. Enternasyonalin kurulabilmesi için proleteryanın böyle bir dönemden geçmesi gerekliydi. Çılgınlık ve post kavgalarıyla dolu sekter örgütlerin tersine Enternasyonal kapitalistlere ve toprak sahiplerine, bunların devlet içerisinde örgütlenmiş sınıf iktidarına karşı ortak mücadelelerinde birleşen tüm dünya proleterlerinin gerçek ve militan örgütüdür.” (a.g.e., sf. 92.)

Marks’ın dünya-tarihsel bağlamda söyledikleri ışığında Türkiye’deki grupları değerlendirdiğimizde bunların tarihsel ve siyasi olarak meşru olduklarını belirtmek gerekir. Yani işçi sınıfı hareketinin gelişiminin bu grupları aştığını ve dolayısıyla onları gerici bir konuma, hareketin önünde engel oluşturan bir duruma sürüklediğini ve siyasi olarak da grup örgütlenmesini aşan, daha ileri ve nitelikli bir örgütlenmenin yaratıldığını ileri sürmek **bugün için** mümkün değildir. Bugün ileri sürülemeyen böylesi bir sapta-
ma dün için, yakın ve uzak geçmiş için de ileri sürülemez. Ancak yarın, **yakın gelecekte** bu grupların meşruiyetlerini aynı şekilde koruyacakları, yani sosyalizmin ve işçi hareketinin gelişimine olumlu katkılarını sürdüreceklerine dünün ve bugünün koşullarındaki gibi bakılabileceği de en azından tartışmaya açıktır.

Her yerde olduğu gibi Türkiye’de işçi sınıfı hareketinin gelişimi düz bir çizgi halinde, sürekli olarak ileriye doğru olmuyor, olması mümkün değil. Bazan ileri doğru atılımlar yapar, adımlar atarken, bazan da geriliyor, burjuvazinin saldırılarına karşı koyamıyor. Sınıf hareketinin bu gelişiminden siyasi gruplar ortamının etkilenmesi kaçınılmaz. Yenilgi dönemlerinde bu ortamın derinleşmesi, ayrılıkların ve parçalanmanın artmasını getirmektedir. Ancak Türkiye’de bir ölçüde özgün denebilecek bir özellik daha göze çarpıyor; sınıf hareketi ister gelişiyor, ister geriliyor olsun grupların sayısında artış, parçalanma devam edip gidiyor. Örneğin 20-25 yıl öncesine göre bugün Türkiye’de sınıf hareketinin daha geri olduğu söylenebilir mi? Ama bu tarihe göre grupların sayısının bir kaç kat olduğu ortada. Bunun bir nedeni siyasi grupların sınıf hareketinden ko-

puklukları dolayısıyla ondaki gelişmelerden dolaysız bir biçimde etkilenmemeleri, bir anlamda özerk bir yapılanmaya, varoluş ve yaşam koşullarına sahip olmalarıdır. Bir diğer nedene ise Lenin şöyle işaret ediyor; "Ekonomik ilişkilerin geri olduğu ya da gelişmelerinin geri kaldığı ülkelerde sürekli olarak Marksizmin sadece belirli noktalarını, yeni dünya görüşünün belirli yerlerini ve tek tek sloganlarını özümlemiş olan, burjuva dünya görüşünün ve geleneklerinin tümünü ve burjuva demokratik görüşleri kısmen tasfiye etmekten yoksun olan işçi sınıfı hareketi destekçilerinin ortaya çıkmasına yol açar." (Marksizm ve Revizyonizm, sf. 74-75.) Ve Lenin devamla daha genel bir çerçeveyi ortaya koyuyor; "ayrılıkların diğer bir kaynağı da sosyal gelişmenin diyalektik tabiatıdır, ki bu durum, çelişkiler içinde yeni çelişkiler ortaya çıkarmaktadır. Kapitalizm her geçen gün ileriye gitmektedir, çünkü eski üretim biçimlerini ortadan kaldırmakta, yeni üretici güçler yaratmaktadır. Fakat aynı zamanda bu üretim sürecinde üretici güçler yaratmaktadır. Fakat aynı zamanda bu üretim sürecinde üretici güçlerin gelişmesini de geciktirmektedir... Ancak diyalektik materyalizmin teorisi olan marksizm, yaşayan gerçek çelişkileri ve kapitalizmin tarihi gelişimini ve bunlara bağlı olarak işçi sınıfı hareketini kucaklayabilecek güçtedir. Ne var ki yığınlar bu olguyu kitaplardan değil bizzat yaşadıkları hayattan öğrenirler, bu yüzden de belirli birimler ya da gruplar daima meseleyi gözlerinde büyütürler ve tek taraflı bir taktik sistem ile tek taraflı bir teoriyi benimserler." (aynı yer)

Gündemde Olan Grupların Yıkılması Değil Aşılmasıdır

Bu söylenenlerin esas olarak bizim için de geçerli olduğunu kabul etmek gerekir. Bir yazısında Ertuğrul Kürkçü siyasi grupları "Marksist teorinin bölüntüleri üzerine kurulmuş gettolar..." (Yeni Öncü s. sf...) olarak tanımlarken aynı gerçeğe işaret ediyordu. Ancak konuya yaklaşımda Kürkçü'nün kullandığı bu olumsuz söylem tartışmaya açıktır. Her ne kadar Kürkçü sorunu etraflica tartışmadıysa da bu söylemin çağrıştırdığı sonuç şu olmaktadır; bu 'gettolar' sosyalizmin ve işçi hareketinin gelişiminin önünde engeldirler ve yıkılmalıdırlar. Eğer Kürkçü'nün görüşü bu ise bunun neden ve nasıl doğru olmadığını yukarıda anlatmaya çalıştık. Bugün gündemde olan bu grupların **yıkılması değil aşılmasıdır**; bu iki ifadenin arka planda sahip olduğu farklılık ise, birincisinde grupların hareketin gelişiminin önünde **bugün** artık engel haline geldikleri için tez elden yıkılmalarını, diğerinde ise **henüz** böyle bir noktaya gelmedikleri ve önümüzdeki süreçte gelebileceklerini öngörerek aşılmaları zorunluluğunu içermektedir.

Engels ütöpik sosyalizme ilişkin bir değerlendirmesinde şöyle diyor; "Biçim yönünden iktisadi olarak yanlış olan, dünya tarihsel bakış açısından doğru olabilir." (Aktaran Lenin, İşçi Sınıfı ve Köylülük, sf. 277.) Ütöpik sosyalistler burjuva ekonomi politiğin teorisyenleriyle tartışırken iktisadi olarak yanlış şeyler savunuyorlardı ama burjuvazinin egemenliğine son verecek olan sınıfın, işçi sınıfının habercileri, belirtileri olarak dünya-tarihsel bağlamda haklıydılar. Engels'in bu yaklaşımından hareket eden Lenin Rusya'nın narodnikleri için benzer bir değerlendirme yapıyor; "Narodnik demokrasisi, biçimsel olarak iktisadi açıdan yanlışken tarihsel açıdan doğrudur. Bu demokrasi, bir sosyalist ütopya olarak yanlışken burjuva dönüşümünün ayrılmaz bir unsuru ve tam bir zafere ulaşması için zorunlu bir koşulu olan köylü yığınlarının özel, tarihsel olarak belirlenmiş demokratik mücadelesi açısından doğrudur." (aynı yer)

Engels'in ütöpik sosyalistler, Lenin'in narodnikler için söylediklerinin Türkiye'deki sosyalist grupların/grupçukların değerlendirilmesi yapılırken akıldatutulmasında yarar vardır. İrili-ufaklı onlarca grubun teorik ve siyasi olarak gelişme düzeyleri birbirle-

rinden çok farklı olmakla birlikte genel olarak bu grupların büyük çoğunluğunun iktisadi, siyasi ve teorik olarak yanlış şeyler savunmuş olmalarına karşın tarihsel olarak haklı bir davanın sosyalizmin mücadelesini yaptıkları ve sosyalizmin bu ülkede gelişimine olumlu katkılarda bulundukları yadsınamaz. Geçmişte ve bugün hâla hareketin önünde engel haline gelip, gerici bir konuma sürüklendikleri ileri sürülemez. Ancak bu söylenenlerden önümüzdeki dönemde de daha yıllar boyunca siyasi grupların bu meşru konularını sürdürecekleri sonucu çıkarılmamalıdır. Çünkü bu grupların en gelişkinleri bile (örneğin bir Kurtuluş veya Devrimci Yol) gerçekten de şu veya bu ölçüde 'marksist teorinin bölüntüleri üzerine kurulu' olmaktan ileri gidememişlerdir. Bunun en somut göstergelerinden biri aradan geçen 15 yıl gibi uzun bir süreye karşın ortaya bir teorik-siyasi programın çıkarılamamış olması, hâla ancak 'programatik görüşler'den söz edilebiliyor olmasıdır. Dolayısıyla önümüzdeki yılların arkada kalan yıllar gibi olmasının haklı ve meşru kabul edilebilmesi mümkün değildir. Geride kalan dönemde gruplar çok daha büyük güçlerle ve olanaklarla başaramadıklarını bugün çok daha küçülmüş güçler ve daralmış olanaklarla başarabilirler mi? Tabii ki hayır. Gelecekte geçmiştekinden daha büyük güçlere sahip olarak başarılabilenlerin başarılabilmesi vaadi veya beklentisi boş bir şeydir. Çünkü bu yeni kadrolar yetiştirmek ve onlarla başarmaya çalışmak anamına gelir. Yeni kadrolar da aynı veya benzer yollardan geçip eskilerinin geldiği yere ulaşacaklardır. Oysa ürtada yetişmiş, deneyimli ve birikimli kadrolar vardır ve yenilerini yetiştirmekle uğraşmaktansa varolanları kazanmak, yani onların birliğini sağlamak çok daha anlamlı ve doğru olan bir iştir.

Ülkemiz tarihinin akışının (12 Eylül ve sonrasındaki yenilgiyle birlikte) sekte ortamı yerle bir edişi henüz yeni bir olgudur. Daha önce, bir olumsuzluğun yarattığı olumluluk olarak değindiğimiz bu koşullar birlik çabalarını güçlendiren ve kolaylaştıran özellikler taşımaktadır. Grupların aşılması ve işçi sınıfının devrimci partisinin yaratılması anlamında birliğin olanakları yeni yeni zorlanmakta, koşulların olgunlaştırılması çabaları ancak bir süredir ciddi bir biçimde gündemdedir. Böylesi bir birliğin öznesi olabilecek gruplar bu gelişime uygun davranmayarak kendilerini eskisi gibi üretmeye yönelir, "eskinin kalıntıları yeni ulaşılan biçim içerisinde de kendilerini uydurup yaşamaya çalışırlarsa" onarılması mümkün olmayan bir yanlış yapmış olacaklar ve hızla meşru olmayan bir konuma sürükleneceklerdir. Yani bu ülkede sosyalizmin ve işçi hareketinin gelişiminin önünde engel durumuna gelecekler, gerici bir konuma sürükleneceklerdir. Bu açıdan önümüzdeki bir-iki yıllık süreç çok önemlidir. Evet, o kadar uzun değil, bir-iki yıllık süreç birlik açısından, önümüzdeki 10-15 yılın geride kalan 10-15 yıldan farklı olup olmayacağını ortaya koyması açısından belirleyici önemdedir. Önümüzdeki bir-iki yıl içinde ya birlik sorununun çözümü doğrultusunda tutarlı ve kalıcı adımlar atılarak geçmişten farklı bir geleceğin inşa edilmesi olanakları yaratılacaktır, ya da geçmiş yeni koşullar ve biçimler içerisinde tekrarlayan bir geleceğin temelleri oluşturulacaktır; ikisinden biri.

Henüz hâla meşru olduklarını ileri sürdüğümüz grupların meşruiyetleri bir ölçüde şimdiden tartışılmaktadır. Gelişmelerin doğrultusuna bağlı olarak bu tartışma ya yaygınlaşıp genişler, ya da söner, daha doğrusu gereksiz duruma girer. Yığın hareketi ve işçi sınıfı açısından grupların meşruiyeti, haklı ve gerekli olduklarının tartışılır bir durumda olduğunu ortaya koyan geçen Nisan-Mayıs aylarında yükselen işçi hareketidir. Genel olarak bu hareketin üzerinde siyasi grupların bir etkisi olmamasının ötesinde hareketin içinde yer alan ve ona yol göstermeye, önderlik etmeye çalışan ileri ve öncü işçiler gruplardan uzak durmaya özel bir önem vermişler, duyarlılık göstermişlerdir. Bu-

nun nedeni hareketin kendiliğindenci ve ekonomik niteliği, her siyasi eğilimdeki işçinin içinde yer alması dolayısıyla onu bölmek veya ürkütmemek vb. gibi şeyler olamaz. Gruplardan beklenen bir şey olmamış, hatta 'siz uzakta durun, yeter' anlamında bir tavır alınmıştır. İşçi hareketi önümüzdeki süreçte benzer mücadeleler ve atılımlar içinde olacaktır. Önümüzdeki yıllar işçi sınıfının şu veya bu biçimde siyasal mücadelenin ekseninde yer alacağı, işçi sınıfının kaybettiklerini geri almak için yeni hamleler yapacağı bir dönem olacaktır. Dolayısıyla bugünkünden farklı bir yapılanma oluşturamayan bir sosyalist hareket, gruplar dönemini aşamamış bir hareket işçi hareketinin gelişimine kayıtsız veya ilgisiz olmakla da kalmayarak onun gelişimine engel olacaktır. Nasıl olacağının işaretlerini son yükselen işçi hareketinin karşısında bazı grupların aldığı tavırlar göstermiştir; yani işçi hareketini bölmeye çalışarak, ona yanlış hedefler göstererek ve sürüklemeye çalışarak, hiç bir etkisi ve gücü olmadığı halde tersi bir görüntü vermeye çalışarak vb... Sadece işçi hareketi değil diğer kitle hareketleri de (örneğin doktorların ve sağlık emekçilerinin eylemleri) siyasi grupların dışında, onların uzağında gerçekleşmektedir. Yine bunun nedeni grupların yeterince güçlü ve örgütlü olmadıkları için bu hareketlere müdahale edemeyişleri değildir. Bu kitle hareketlerine önderlik edenler belirli bir bilinçle siyasi gruplardan uzak durmayı, onları 'bulaştırmamayı' tercih etmektedirler. En ilişkili olunabilecek siyasi tutsakların yakınlarının eylemlerinde bile bu durum gözlenmektedir. Dolayısıyla önümüzdeki süreçte siyasi grupların meşruiyeti gelişecek yığın hareketi ile daha tartışmalı bir noktaya gelecektir.

Öte yandan sosyalist kadroların önemli bir bölümü açısından da grupların meşruiyeti bugünden tartışmalıdır. Kadroların bir bölümü zaten grupların içinde yer almayarak 'bir kenarda dururken' tartışmadan da öte grupları meşru görmediklerini, haklı veya doğru bir örgütlenme olmadıklarını düşündüklerini ortaya koymaktadırlar. Bunların tümünü teslim olmuş, yalın vb. diye niteleyip mahkum etmek kolaydır ama doğru değildir. Bunların çoğu, hiç değilse **bugün hâla** devrimci mücadele içinde yer almaya niyetli ve isteklidirler. Gruplara güvenmedikleri için içlerinde yer almamakla birlikte düşmanca değil dostça ilişkiler içinde olmaya çalışmaktadırlar. Ancak bu durum daha uzun yıllar aynı biçimde sürecektir değildir. Özellikle birlik doğrultusunda gelişmelerin beklentisinin canlı tuttuğu, kendilerini düzene kaptırmadan korumalarını sağladığı dikkate alınacak olursa bu doğrultuda adımların atılmaması bu yetişmiş kadroların kaybedilmesi sonucunu getirecektir. Böylesi bir durum ise bir engel anlamına gelecektir. Bu arada bugün gruplar içinde yer alanların bir bölümü de eskisi gibi, eski tarzda yer almamakta, çeşitli beklentilerin gerçekleşeceği umuduyla hareket etmektedirler. Baş sırayı birlik sorununu işgal ettiği bu beklentiler gerçekleşmediği takdirde bunlar açısından da meşruiyet tartışmasının yoğunlaşması ve bazı kopuşlar kaçınılmaz olacaktır. Böylece sadece sınıf hareketi, yığınlar açısından değil aynı zamanda kadrolar açısından da önümüzdeki bir-iki yılın grupların gayri meşru bir konuma sürüklenebileceği bir süreç olacağı söylenebilir. Dolayısıyla grupların önümüzdeki dönemde izleyecekleri çizgi bir **restorasyonu** değil birliğe yönelik bir **yeniden yapılanmayı**, yeniden üretimi ve örgütlenmeyi temel almalı ve bu bağlamda işçi sınıfının devrimci partisinin yaratılması acil bir görev olarak ortaya konmalıdır. Böylesi bir görevin ilk ve en önemli adımı olan yığınlara ve geniş sosyalist kadrolara güven verici bir siyasi önderlik tek başına hiç bir grubun içinden çıkamaz. Tek tek gruplar çerçevesinde oluşacak önderlikler ancak o grupların dar ilişkileri ile sınırlı bir çevre için güven verici olabilir. Oysa henüz bunun bile becerilemediği koşullarda zaten böylesi küçük bir hedefe yönelmek, böyle 'küçük düşünmek' yanlıştır. Henüz yerine daha ileri ve nitelikli bir şey konmadığı sürece grup örgütlenmesi ve bu örgütlenmeler içinde yer almak haklı ve doğru bir tutum iken, bunları restore ederek

kalıcılaştırmaya ve bu anlamda eskiyi tekrarlamaya yönelen bir anlayış ve çalışma yanlışır. İhtiyaç duyulan, gerekli olan siyasi önderlik grupların tek tek üretebilecekleri bir şey değildir. Çünkü söz konusu olan kişiliklerden çok ötede bu önderliğin çapı ve kapasitesi ile Türkiye devriminin sorunlarının altında ezilmemesi, onlara çözüm yollarını ve yöntemlerini gösterecek teorik ve siyasi programı, örgütlenme anlayışı ve çalışma tarzını ortaya çıkarabilmesidir. 12 Eylül öncesinde tek tek grupların bugünkünden çok daha 'büyük' oldukları koşullarda üstesinden gelemedikleri bu görevler bugünün çok daha geri ve sınırlı olanaklarıyla başarılamaz. İşte bunun için dağılmış ve parçalanmış olanakların, yani en başta teorik birikimi ve siyasi tecrübeyi kendilerinde toplamış, cisimleştirmiş kadroların hiç değilse önemli bir bölümünü bir araya getirmek zorunlu ve yamsamsal önemdedir. Bunun nasıl mümkün olabileceğinin tartışılması ise birlik sorunu ile sosyalist demokrasi arasındaki ilişkinin, daha doğrusu sosyalizm anlayışının tartışılmasını gerekli kılar.

Birliğin Olanığı Ve Güvencesi: Sosyalist Demokrasi

Daha önce de belirttik, bugün varolan birlik arzusu ve arayışları eğer yenilgi dönemine özgü konjonktürel ve geçici bir olgu olarak kalmayacaksa ve geçmişteki birlik politikalarından farklı bir anlayış ortaya konarak sonuç alınmak isteniyorsa, taşınan niyetlerden ötede, çabalar sosyalist demokrasi ekseninde sürdürülmeli ve ona dayanarak, ondan güç almalıdır. Çünkü ancak sağlıklı ve tutarlı bir sosyalist demokrasi anlayışı birliğin gerçekleştirilmesi olanaklarını yaratabilir ve güvencesini sağlayabilir. Çünkü sosyalist demokrasiden ne anlaşıldığının tartışılması sosyalizm anlayışının tartışılmasından başka bir şey değildir. Ve bu bağlamda örneğin tek partinin varolacağı bir sosyalizmle birden fazla partinin varolacağı, sosyalist siyasal çoğulculuğun olacağı bir sosyalizm anlayışı bugün varolan siyasi gruplara, sosyalist hareketin parçalanmasına ve dolayısıyla birlik sorununa aynı şekilde bakamaz.

Nasıl bir sosyalist topluma ulaşmak için mücadele ediyoruz? Eğer kurmayı istediğimiz sosyalist toplumda bugün varolanlar gibi tek bir parti olacak, monolitik bir yapı bulunacak ve siyasi olarak başkalarına yaşam hakkı tanınmayacaksa, bugün mevcut grupların her biri kendilerini yarınki iktidar partisinin yerine koyar ve diğerlerine düşmanca davranmak durumunda kalır. Zaten genel olarak da olan bundan başka bir şey değildir. Yarın (iktidar olunduğunda) yok edilecek olanlara bugün (hep birlikte muhalefette olunduğunda) belki güç bela tahammül edilebilir ama geleceğin 'düşmanlarına' bugünden pek dostça davranılması mümkün değildir. Nitekim bu mantığın örneklerini yeterince gördük, onarılamayacak sonuçlarını fazlasıyla yaşadık. Oysa sadece kapitalizm koşullarında değil sosyalizm koşullarında da birbirini yok etmek zorunda kalmayacak olanların arasındaki ilişkilerin daha farklı, daha dostça bir zeminde gelişmesi, birbirlerini daha önyargısız ve anlamaya çalışarak dinlemeleri mümkün olmaktan da ötede bu bakış açısının ve anlayışın doğal bir sonucu olur. Böylesi ilişkilerin ve tartışmaların olduğu bir ortamda ise bu kadar parçalanma ortaya çıkmaz. Nesnel koşulların ve sınıf ilişkilerinin gerekli kıldığı bir bölünmenin ötesinde, bu bölünmeyi uç noktalara vardırان öznel etkenler önemli ölçüde ortadan kalkar. Bunun sonucunda ise nesnel temellere, teorik ve siyasal olarak haklı gerekçelere dayanmayan ayrılıklar, bu ayrılıkların ortaya çıkardığı grupların varlık koşulları ortadan kalkarak bölünme asgari veya makul ölçülere iner.

Ama tek parti anlayışından vazgeçmeden bütün bunların ortaya çıkabilmesi mümkün değildir. Tek partililikten vazgeçmek için ise bunun marksist bir tez olmadığını, bir

dogma olduğunu görmek ve her sınıfın ancak bir partisi olabileceğini varsayan bir başka anti-marksist dogmadan kurtulmak zorunludur. Her sınıfın ancak bir partisi olabileceği görüşü bilimsel hiç bir yanı olmayan (dolayısıyla marksizm tarafından benimsenemeyecek olan) ve tümüyle yaşanan sosyalist pratiklerin ortaya çıkardığı bir olgudur. Hem bu sosyalist pratikleri eleştirip, mahkum edip hem de onların izlediği yolu savunmak bir garabet değilse nedir? Kapitalist toplumda burjuvazi ve proletarya iki temel sınıftır. Egemen sınıf olarak örgütlenmiş olan burjuvazinin birden çok partisi burjuva demokratik rejimlerde varolabilmekte, burjuvazinin egemenliğinden vazgeçmeden farklı siyasi programları savunup iktidar olduklarında uygulayabilmektedirler. Burjuvazinin birden çok partisinin olmasının nedeni onun ekonomik ve sosyal olarak (tekelci burjuvazi, orta burjuvazi, küçük-burjuvazi, sanayi burjuvazisi, ticaret burjuvazisi vb.) parçalanmış yapısından gelmektedir. Sadece bu kadar da değil; siyaset ekonomik ve sosyal olgulara bire bir tekabül etmeyen, kendine ait bir özerkliğe sahip olan bir düzeydir aynı zamanda. Dolayısıyla tüm bunların sonucunda burjuvazinin tek bir partisi olmamakta ve bu durum da hiç yadırganmamaktadır. Aynı şeyler neden proletarya için geçerli olmasın? Proletarya da bir sınıf olarak monolitik değil parçalanmış durumdadır; işçi aristokrasisi, sanayi proletaryası, tarım proletaryası, sanayi ve tarım dışında ticaret ve hizmet sektöründe çalışan kesimi, yarı proleterler vb. gibi. Ekonomik ve sosyal parçalanmanın yanı sıra siyasi düzeyin özerkliği bağlamında proletaryanın siyasi olarak çok daha fazla parçalanmış olduğu da ortadadır. Bu koşullarda proletaryanın da tek bir partisinden olacağını, bunun bir zorunluluk olduğunu ileri sürmek boşunadır ve bilimsel olarak da yanlıştır. Zaten bu bağlamda Marks-Engels, Komünist Manifesto'da komünistlerin diğer işçi sınıfı partiler karşısında konumlarını tartışarak, onları ayıran iki temel özellik olduğunu vurgularlar; "Komünistler, öteki işçi sınıfı partilerinden yalnızca şunlarla ayrılırlar: 1. Farklı ülke proleterlerinin ulusal mücadelelerinde, her türlü milliyetten bağımsız olarak, tüm proletaryanın ortak çıkarlarına işaret eder ve bunları ileri sürerler. 2. İşçi sınıfının burjuvaziye karşı mücadelesinin geçmek zorunda olduğu çeşitli gelişme aşamalarında, her zaman ve her yerde, tüm hareketin çıkarlarını temsil ederler." Yasa zoruyla (devlet gücüyle) parti sayısının teke indirildiği bir siyasal sistemde varolan tek parti, iktidar partisi, yukarıda belirtilen iki temel özelliği her durum ve her koşulda koruyabilir mi? Bunun hiç bir mutlaklığı olamaz. Dolayısıyla tek partinin çevresinde kurulan siyasal mekanizma her durum ve koşulda partiyi doğru ve tutarlı politikalara ulaştıracak bir tarzda değil ama varolan partinin ulaştığı/ürettiği politikaları her durum ve koşulda doğru ve tutarlı olarak ilan edecek ve bunu herkese zorla kabul ettirecek bir tarzda işler. Bu çeşit zorla kabul ettirmenin geliştirmek zorunda kaldığı ise zor aygıtları, yani devletten başka bir şey değildir. Böylece giderek sönmeye tasarlanan devlet 'reel sosyalist' toplumlarda giderek şişmiş, hızla üreyen kanserli hücreler gibi marksizmin içine sığmayacak bir ur durumuna gelmiştir. Ve sonuçta sosyalist demokrasiden söz etme olanağı, burjuva rejimlerinin (demokrasisinin) karşısına onu bir alternatif olarak dikme olanağı kalmamıştır. Uluslararası düzeyde sosyalizmin yaşamakta olduğu bunalımın altında bu gerçeğin yattığı ise her geçen gün daha çok kavranmaktadır.

Sosyalist demokrasi ekseninde sürdürülecek bir tartışmayla 'nasıl bir sosyalizm' sorusuna verilecek yanıt teorik-siyasi program bağlamında şekillenmek zorundadır. Bir başka ifadeyle sadece neye karşı olunduğunun değil, onun yerine ne konulacağını, ne istendiğinin de açıklığa kavuşması gerekir. Yani kendimizi olumsuzdan (anti-...den) tanımlamakla yetinmeyerek olumludan tanımlamak zorunludur. Oysa Türkiye'deki geleneksel anlayış siyasi grupların kendilerini karşı oldukları şeylerle, birilerine veya birşeylere karşı olmakla tanımlamalarıdır. Bu anlayışın dayandığı temeller siyasi grupların ken-

dilerini birbirlerine karşı tanımlamalarına kadar varmaktadır. Bunun da gruplar arasındaki farklılıkları ve ayrılıkları derinleştirmesi, uç noktalara vardırması kaçınılmaz olmaktadır.

Neye ulaşmak istendiği konusunda anlaşmadan, ona nasıl ve nereden geçerek ulaşılacağı konusunda anlaşmaya ve birlik sağlamaya çalışmak boşunadır. Ve eğer hedefte anlaşmak mümkün olursa, ona gidecek yollar ve kullanılacak araçlar ve yöntemler üzerinde anlaşmak her halde daha kolay olur. Ancak Türkiye'de yaşananlar ve parçalanmayı bu ölçüde arttıran olay sürecin bu şekilde değil ama tersinden gelişmesidir. 'Asgari program'ın her şeyi belirlediği bir ortam aslında o kadar da önemli olmayan farklılıkları iyice derinleştirerek uzlaşmaz boyutlara vardırılmaktadır. Bugüne dek yapılan tartışmalar bölünmeyi uç noktalara vardırırken şöylesi bir zeminde cereyan ediyordu: hangi yolu izleyeceğiz, bu yolda hangi araçları ve yöntemleri kullanacağız? Bunlara verilen yanıtlar çerçevesinde 40 küsur parçaya ayrıldık. Ama şu sorunun yanıtı pek tartışılmamıştır; neye ulaşacağız, nereye gideceğiz? Herkesin yanıtı sosyalizmdir ve bu yeterli görülmüştür. Oysa gerçekte hiç de yeterli değildir. Nasıl bir sosyalizme ulaşmak istendiği açıklığa kavuşursa izlenecek yol ve kullanılacak araçlar ve yöntemler üzerinde de anlaşmak veya farklılaşmak daha kolay ve sağlıklı olacaktır. Esas hedefte anlaşılanlar ona giden yolda ileri adımlar atabilmek için daha hoşgörülü ve tavizkar olmayı ve dolaşısıyla birlikte bir yürüyüşü daha kolay becerebilirler. Yine böylece parçalanma asgariye inmiş olur.

Ulaşmak istediğimiz yer proletaryanın egemen sınıf olarak örgütlendiği ve tüm toplumu yönettiği bir toplumsal/siyasal düzendir. Siyasi iktidar proletaryaya ait olacaktır bir partiye değil. Proletarya, iktidarını oluşturacağı öz örgütlenmeleri aracılığıyla kullanır; bu iktidar organları/öz örgütlenmeler çeşitli ülkelerde işçi sınıflarının tarihsel geleneklerine ve deneyimlerine bağlı olarak şekillenirken sovyet, şura, konsey, komün, meclis gibi adlar alır. Siyasi partilerin işlevi de bu örgütlenmeler içinde ortaya çıkar. Bu örgütlenmelerde çoğunluğu sağlayan parti proletaryanın da çoğunluğunu kazanarak ona yol gösteren politikalarını gerçekleştirme olanaklarını bulur. Böylece sosyalist demokrasi tartışması siyasi iktidar-işçi sınıfı-parti arasındaki ilişkilerin de açıklığa kavuşturulmasını gerekli kılar. Ve gerek ikameciliği gerekse popülizmi mahkum ederken 'işçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır' ilkesinin belirlediği bir sosyalizmin anlayışının benimsenmesi olanaklarını yaratır. İşçi sınıfını kurtarmak için 'onun adına' mücadele edenler yarın onu yönetmek hakkını da kendilerinde bulacaklar ve işçi sınıfına bu yabancılaşma bürokratizmi de doğuracaktır. Ya da işçi sınıfını ezilen sınıflardan, emekçi sınıflardan 'her hangi biri' olarak görenlerin savundukları sosyalist ütopyada işçi sınıfı gerçekten egemen ve yönetici sınıf haline gelme olanaklarını bulamayacaktır. Böylesi bir sosyalizm anlayışının savunucuları ile marksistlerin birliği mümkün değildir.

Ve nihayet sosyalizm demokrasi tartışması daha bugünden örgütlenme anlayışını da şekillendirmek durumundadır. Siyasette tekelciliği benimsemiş dogmatik bir anlayış bugünden kendi örgütlenmesini inşa ederken farklı görüşlere tahammül etmeyen, monolitik bir yapı oluşturmak zorundadır. Çoğunluk-azınlık ilişkisinin lafı edilmekle birlikte gerçekte farklı görüşlere meşruiyet tanınmaz, çoğunluğa karşı azınlığın haklarını koruyan demokratik bir işleyiş kurulamaz. Belli bir tarihte azınlık olanların daha sonra çoğunluk olabilme hakları ve olanakları yoktur. Farklı görüşlere sahip azınlık/muhalefet tasfiye edilmesi gereken bir unsurdur ve varolan mantıklar ve örgütsel işleyiş zaten bu sonucu üretmek zorunda kalır. Çoğunluk ve azınlık olarak ortakça benimsenen bir anlayış sözkonusu olduğu için azınlıkta yer alanların savunduğu demokrasi zahiri bir şey olmaktan ileri gidemez. Çoğunluk/iktidar olduklarında ortakça sahip olunan anla-

ışın bir sonucu olarak daha önce çoğunluk olup da azınlığa düşmüş olanlar tasfiye olmaktan kurtulamayacaklardır.

Türkiye’de yaşananlar genel olarak bu çerçevede cereyan etmiş ve siyasi olarak tekelciliğe kaynaklık eden dogmatizm parçalanmayı uç noktalara vardırmıştır. Oysa ulaşılabilecek hedefte anlaşarak aynı siyasal doğrultuyu benimsemiş olanlar farklı görüşlere meşruiyet tanıyarak birlikte bir yürüyüşü, aynı örgütlenme içinde yer almayı becerebilirler ve becermelidirler. Çoğunlukta olanlar azınlığın haklarını iyi korudukları ölçüde demokratik bir işleyişi egemen kılabileceklerini kavrayabilirlerse tasfiyeler veya ayrılmalarla parçalanmanın uç noktalara varması da engellenmiş olur. Dolayısıyla bugün birlik çabaları böylesi bir örgütlenme anlayışıyla birlikte savunulduğu ve bu konuda başkalarına güven verilebildiği ölçüde geçmişten farklı, olumlu sonuçlar doğurabilir.

İşte, kısaca tüm bunlardan dolayı birliğin olanağı ve güvencesi sosyalist demokrasidir.

Mevcut Koşullarda Birlik Nasıl Sağlanabilir?

Buraya dek anlatılanlardan birlik sorununun çözümünün bugünden yarına, kısa vadede gerçekleşmesinin beklenmemesi gerektiği anlaşılmış olmalıdır. Ama öte yandan önümüzde uzun yılların olduğu da düşünülmemelidir. Esas olarak sorunun çözümü sosyalist demokrasi ekseninde sürdürülecek tartışmalarla sosyalizmi anlayışlarımızın netleşmesi bağlamında olacağına göre, böylesi bir sürecin yaşanmasının biraz zaman alacağı kabul edilmek zorundadır. Bu tartışmaların hemen her grubu/çevreyi şu veya bu ölçüde bölmesi, daha doğrusu dogmatizmden kurtulmak ve savunmaya devam etmek gibi bir saf-laşmayı beraberinde getirmesi söz konusu olacaktır. Dogmatizmden kurtulanların bu tartışmalar içinde benimseyebilecekleri bir teorik-siyasi programı da ortaya çıkarmaları gerekli ve zorunludur. Böylece bu program etrafında bir araya gelme, mevcut kadroların çoğunluğunu veya önemli bir azınlığını toparlama mümkün olabilecektir. Program, daha önce belirttiğimiz gibi sınıf içinde çalışmayı esas almalı, sınıfın öncülerini, varolan sosyalist işçileri örgütlemeyi ve devrimci kadroların onlarla birleşmesini temel ve ivedi bir görev olarak benimsemeli ve ilan etmelidir. Sınıfa yönelik, sınıfı temel alan bir çalışma aynı zamanda kadroların yeniden şekillenmesinin de bir önkoşuludur. Aynı ayrı geleneklerden gelen, en az 10-15 yıllarını farklı çevrelerde kendine özgü ilişkiler ve yaşam tarzı içinde geçiren kadroların yeni bir potada üzerinde anlaşılacak programa uygun olarak yeniden şekillenmeleri zorunludur. Elmalarla armutların birliği olmaz, ancak farklı cins ve lezzette elmalar veya armutlar toplanabilir, biraraya gelebilir. Ancak böylelikle sorunun gerçek çözümü olan işçi sınıfının devrimci partisinin yaratılması mümkün olabilecektir.

Sorunun kısa vadede çözümlenemeyeceğini belirtmek, bugünden yapılacak şeylerin olmadığı, kısa vadede somut bazı adımların atılamayacağı anlamına gelmez. Tam tersine kısa vadede gözle görülür adımların atılması, gelişmelerin olması son derece önemlidir. Sorunun çözümleneceğine ilişkin devrimci kamuoyunda bir umut ve güven yaratılması ve potansiyel güçlerin harekete geçirilmesi gereklidir. Bunun tersine bir imaj varolan potansiyeli başka kanallara akıtır ve umutsuzluk, kadrolarda görülen pörsümeyi, ‘bir kenarda duran’ unsurlarda düzene kayışı hızlandırır.

Sorunun çözümüne hizmet edecek biçimde kısa vadede ne gibi somut adımlar atılabilir?

Birincisi, ‘bir kenarda durmayı tercih eden’ tek tek bireyler, sosyalist kadrolar sadece bir baskı unsuru olmaktan öte mevcut edilgenliklerinden sıyrılmaya ve zaten başlamış ve gelişmekte olan tartışmalara aktif biçimde katılmaya çalışmalıdırlar. Sahip ol-

dukaları birikimin ve deneylerin ürünlerini çeşitli olanaklardan ve araçlardan yararlanarak ortaya koyup, şimdiden yaşanmakta olan tartışma sürecini; birer öznesi olmalıdırlar.

İkincisi, siyasi gruplar ve çevreler düzeyinde yeni parçalanmaların ve kopuşların durdurulması zaten uç boyutlarda bulunan bölünmeyi daha fazla derinleştirmeme konusunda duyulan bir sorumluluğun göstergesi olarak önemli olacaktır. Sosyalizme sempati duyan yığınlarda ve devrimci kadrolarda 'bu durum böyle sürmeyecek, bu konuda ciddi bir sorumluluk ve duyarlılık var' düşüncesinin doğması sağlanmalıdır.

Üçüncüsü, siyasi gruplar ve çevreler kendilerini restore etmeye, "eskinin kalıntıları yeni ulaşılan biçim içerisinde kendilerini uydurup yaşamaya" çalışmayı temel almamalıdır. Geçmişin değerlendirilmesi/muhasebesi bağlamında birlik sürecinin bir öznesi olmayı hedeflemeli, siyasal ve örgütsel faaliyetler esas olarak bu anlayışla sürdürülmelidir. Böylesi bir anlayışın egemen olduğu siyasi gruplar ve çevreler bu süreçte daha farklı bir insiyatifin sahibi olabilirler.

Dördüncüsü, siyasi gruplar ve çevreler sınıf içinde çalışmayı esas almalı, işçi çevreleri oluşturmaya ve sosyalist işçilerle birlik sorununun çözümüne yönelik bir propagandayı öne çıkararak ilişkilerini geliştirmeye çalışmalıdırlar. Sorunun iki ayağı olduğunu daha önce belirttik; sadece kadrolarla, tek ayak üzerinde yürümek, giderek koşmak mümkün değildir, ancak sekerek kısa bir mesafe alınabilir. Oysa iki ayak üzerinde dikilmek, yürümek ve koşmak zorundayız. Bunun hazırlığı yapılmalı, adımları atılmalıdır. Bu arada sınıf içinde çalışma, sosyalist işçilerle yüzyüze gelme ve sorunların büyüklüğünün daha iyi görülmesi birlik sorununun çözümü için zorlayıcı etkilere yaratacak, geri-besleme yapacaktır.

Beşincisi, siyasi grupların ve çevrelerin çeşitli konularda güç ve eylem birlikleri yapmaları, dostça ilişkilerini geliştirmeleri ve rekabetten uzak durmaları yine kısa vadede sürecin olumlu gelişmesi için gerekli ve yararlıdır. Bu tür eylem birliklerinin yarattığı olumlu sonuçları sahiplenmek veya paylaşmak konusunda grupçu tutum ve davranışlardan uzak durulmalıdır.

Kısa vadede işaret ettiğimiz bu ve benzeri konularda adımlar atılabilirse sorunun çözümüne ilişkin iyimser olmak mümkündür. Ama bunun tersi de geçerlidir; yani bu adımların atılmadığı koşullarda sorunun çözümü konusunda iyimser olmak ancak kişinin kendisini aldatması, avutmasından öte bir şey olmaz.

Bu arada birlik sorununa bazı çözüm arayışlarının gündeme getirdiği yasal parti konusuna da kısaca değinmek yerinde olacaktır. Her şeyden önce yasal parti konusunun ön plana çıkarılması başka sorunlarda olduğu gibi birlik sorununda da başaşağı bir tartışma olmakta, nereye ulaşılacağı belirlenmeden nasıl, hangi biçimler ve yöntemlerle oraya ulaşılacağı üzerinde anlaşma sağlanmaya çalışılmaktadır. Öte yandan biçim/yöntemle ilişkin bu önerme sorunun çözümünü hızlandırma görüntüsü verirken arka planda şöylesi bir birlik anlayışına sahiptir; mevcut gruplardan bazılarının, birbirine her halde en yakın olanların, basitçe bir araya gelmesi, yasal bir parti çatısı altında birleşmeleri. Bir başka ifadeyle mevcut kadroların biraraya gelmeleriyle kendisini sınırlayan bir birlik anlayışı söz konusudur. Gerçekten de bazı siyasi grupların ve çevrelerin mevcut konumları ve anlayışlarıyla basitçe, aritmetik bir toplam olarak bir araya gelmeleri ancak yasal bir parti aracılığıyla mümkün olabilir. En azından 15 yılı bulan geleneklerini ve anlayışlarını terketmeden, bu bağlamda şekillenmiş kadrolarının ilişkilerini ve yaşam tarzlarını ciddi bir eleştiriden geçirip değişime uğratmadan, sadece yanyana gelmeyi, yasal bir parti çatısı altında buluşmayı öngören bu aritmetik toplam neyin birliği, nasıl bir birlik olacaktır? Daha önce birlikte yaşanan bir mücadele sonucunda bir-

birlerini tanımayan ve yeterli bir tartışma sürecini paylaşarak aynı veya benzer mantıklara, anlayışlara ulaşıp ulaşmadıkları belli olmayan insanlar ancak tam bir açıklık içinde örgütlenen ve böylece insanların birbirlerini tanımalarını sağlamaya olanak sunan bir yasallığa dayanabilirler. Bu anlamda siyasi grupların, kadroların ivedi bir birliğini savunan görüşler bunun ancak yasal bir parti zemininde olabileceğini de öngörmek ve savunmak durumundadırlar. Başka hiç bir örgütlenme biçimi grupların bu aritmetik toplamının zorunlu kıldığı tam açıklığı sağlayamaz. Böylece yasal parti önermesi mevcut koşullarda gerçekçi ve koşullara uygun olmayan bir birlik anlayışının sonucu/ürünü olmakta, kendisini sadece devrimci kadrolarla sınırlayıp, sınıf içindeki sosyalist işçileri hedeflemeyerek tek ayak üzerinde seklemeyi gerektirmektedir.

Öte yandan mevcut koşullarda yasallığı, yasal partiyi siyasal mücadelenin odağı haline getirmek ancak reformist bir perspektifin ürünü olabilir. Devrimci bir perspektif ise yasallığı değil meşruiyeti tartışma konusu yapmak, bunun nasıl sağlanabileceğinin yollarını ve yöntemlerini bulmaya çalışmak durumundadır. Çünkü sosyalist mücadelenin kitleselleşmesi zorunludur ve toplumsal meşruiyetin olmadığı koşullarda kitleselleşmek de mümkün değildir. Türkiye’de bir siyasi akım olarak sosyalizmin meşru olduğunu, toplum içinde kök salarak azımsanmayacak taraftara sahip olduğunu daha önce belirtmiştik. Ancak aynı şeyi sosyalistler için, daha doğrusu sosyalistlerin dar kadrolardan oluşan grup örgütlenmeleri için söylemek mümkün değildir. Bu noktada esas sorun bu örgütlenmelerin yasa-dışı ve gizli yapılarından doğmamaktadır. Başka bir deyişle yasa-dışı ve gizli bir örgütlenme yığınları kucaklayamaz, toplumsal devrim mücadelesine önderlik edemez diye bir şey söylenemez. Çeşitli ülkelerin tarihlerinde bunun örnekleri vardır. Ancak bugünün Türkiye’si de ne Bolşeviklerin mücadele ettiği Çarlık Rusya’sı ne de Castro’nun Küba’sı veya Sandinistlerin Nikaragua’sıdır. Dolayısıyla bu konuda da dogmatizme düşmeden, örgütlenme ve mücadele biçimlerini mutlaklaştırmadan tartışmaya, nasıl bir örgütlenme ve hangi mücadele biçimleri ile meşruiyet sağlayarak kitleselleşmeyi becerebileceğimizi açıklığa kavuşturmaya olan gereksinim kendisini dayatmaktadır. Bu bağlamdaki tartışmaların içinde yasallığın ve hatta yasal bir partinin elbette yeri olacaktır ancak sorunu yasal parti ekseninde ele alarak ‘kolayca’ çözmeye kalkışmak farklı ve benimsenebilecek bir yaklaşım değildir.

Kısacası reformist bir perspektif önce yasallık der, devrimci bir perspektif ise önce meşruiyet. Reformizm yasallıktan yola çıkarak ve onu temel alarak meşruiyet tartışmasına ulaşırken, devrimcilik ise meşruiyet tartışmasını temel alır ve onun içinde yasallığı ve bu arada bir örgütlenme biçimi olarak yasal parti tartışmasını da yapar. Bu ikisi arasındaki fark aynı örgütlenme içinde birarada bulunmayı engelleyecek ölçüde büyük ve derindir.

Sonuç Yerine...

İnsanlar kendi tarihlerini kendileri yaparlar. Ancak tam anlamıyla özgür olarak değil, kendi iradelerinden bağımsız bir şekilde varolan ortam içinde, daha önceki kuşaklardan devrildikleri koşullar içinde yaparlar. Bu koşulların yarattığı sınırlamalar, olanaklar ve olanaksızlıklar söz konusudur. İşte bunlara bağımlı olarak ve kendi eylemleriyle başkalarınınkinin karşılıklı etkileşimi içinde insanlar kendi tarihlerini yaparlar.

Türkiye’de bugün sosyalizmin içinde bulunduğu koşullar esas olarak iki devrimci kuşağın eseridir; 30’lu ve 40’lı yaşlarda bulunan 12 Mart öncesi ve 12 Eylül öncesi kuşaklar. Birikim ve tecrübe açısından artık aralarında çok büyük farklar olmayan ve mücadele içinde kaynaşarak tek bir kuşak haline gelmiş bu devrimciler Türkiye’de sosya-

lizmi bir yerlerden alıp bir başka yere getirdiler. Inanılmaz acılarla ve özverilerle dolu bu süreç doğal olarak olumluluklarla olumsuzlukları birlikte taşıyor. Her şeye karşın son 20-25 yılı içeren bu sürecin sonunda sosyalizm ileri adımlar atmış, dün bulunduğu noktadan daha ileri bir noktaya ulaşmıştır. Her gelişme gibi o da düz bir çizgiye sahip değil; inişli-çıkışlı, ileri atılan geriye düşen, sağa-sola savrulan zik zaklar çizerek diyaletik bir nitelik taşıyor. Ve bugün sahip olduğu birikim, olanaklar ve potansiyel dikkate alındığında şaşırtıcı düzeyde bir geriye savruluşu ve bunalımı yaşıyor. Ama bu geçici bir durumdur, daha doğrusu öyle olması mümkündür. Bugün bulunulan noktadan ileri doğru atılmak ve demoralizasyonun egemen olduğu bu koşullarda hayal edilemeyecek hedeflere, başarılarla kısa denebilecek bir süreçte ulaşmak mümkündür. Bunu gerçekleştirecek olan ise bu koşulları yaratan ve yine bu koşulların ürünü olan devrimci kuşaktır. Önümüzdeki bir-iki yıllık süreçte bu devrimci kuşak kendisini ve kendisiyle birlikte koşulları değiştirmeyi becerebilecek mi? Bu kuşağın önünde devrimci mücadeleyi etkin bir şekilde sürdürmek için sahip olduğu zaman dilimi artık arkasında kalan kadar uzun değildir. Kendilerini ve koşulları değiştirmek için birlik sorununun çözümü yaşamsal önemdedir ve dolayısıyla sorunu bu yanıyla da düşünmek yararlı olur. Önümüzdeki 10-15 yılın geride kalan 10-15 yıl gibi yaşanmasına neden olursa sosyalizm mücadelesinin önderliğini devralacak yeni kuşaklar ve geleceğin tarihçileri şöyle demek zorunda kalacaklardır: büyük acılara katlanmasını bilen, olağanüstü özveriler gösteren yiğit devrimcilerdi ama iyi devrimci olamadılar! Çünkü bize, gelecek kuşaklara karşı sorumluluklarının sadece yaptıklarından değil yapabilme olanakları varken yapmadıklarından da kaynaklandığını bilemediler! Hakkında böylesi bir yargıya ulaşılmasını isteyen var mı?

PROFESYONELLİĞİN ÇAĞRIŞTIRDIKLARI

Ekin TACİSER

"Bolşevik, herşeyden önce kitlelerden bir insandır; yani herşeyden önce kastlara düşmandır." (Zinovyev)

Profesyonel devrimcilik, zaman zaman öne çıkan bir tartışma konusudur. Son günlerde bizim aramızda aktüel hale gelen bu konuda dile getirilen görüşler(*), bana bazı çağrışımlar yaptırdı. Konuya ilişkin görüşlerimi özetlerken, bu çağrışımlar üzerinde duracağım.

Politikanın bir yönetme sanatı, ya da bilimi olduğu söylenir. Her işi ehillerine bırakmanın söz konusu olduğu kapitalist toplumda, bu sanat da uzmanlara bırakılacaktır. Kendilerine "politikacı" veya "devlet adamı" denen meslek erbabı, egemen sınıfın politik yönetim ve yönlendirme işlevini yerine getiren bir gruptur. Hiyerarşik işbölümünün işçi ve emekçi sınıfları içine soktuğu toplumsal konum, onların politik faaliyeti kavrama ve bu faaliyete katılma tarzlarını da belirlemektedir. En demokratik burjuva cumhuriyetlerinde bile, emekçi yığınlar için politik faaliyet, önünde sonunda, 4-5 yılda bir egemen sınıfın hangi bölümünün yönetim işlevini yerine getirmesini istediğini göstermek üzere oy kullanmaktır. Gerçi, söz-basın-örgütlenme-vb. özgürlüğü vardır; ama, bunların gerçek kullanımı, verili toplumsal-ekonomik ilişkilerden ötürü, egemen sınıf içindir. İşçi ve emekçi sınıfların bu özgürlükleri kullanmasının önünde sayısız engeller vardır. Bir başka yazımda, yeni değerlerin, komünist kavrayış doğrultusundaki ilk adımının, "biz yönetebiliriz ve yöneteceğiz" diyebildiği noktada başladığını söylemiştim. Politikanın, burjuva işleyiş mekanizması içinde düşünüldüğünde, işçilerin yönetmesi sadece zararlı değil, aynı zamanda bu işi beceremeyecelerinden-tuhaf bir iddiadır. Ancak, burada bir mantık atlaması veya hilesi var. Kapitalist toplumda bilgisizliğe; dinin ve çeşitli burjuva akımların ideolojik hegemonyasına terkedilen işçi sınıfı, bu faaliyeti elbette yönetemez. Yönetmek, egemen sınıf olarak örgütlenmek için, işçi sınıfının sınıf bilinciyle dolması, kendini eğitmesi ve marksizmle donanması gerekir. Sınıflar savaşımının bir aracı olarak öne gelen partinin (komünist partinin) işlevlerinden biri-belki de en önemlisi proleteryanın politik eğitimidir.

Politikanın konusu sınıflar arasındaki toplumsal ilişkilerdir. Bu toplumsal ilişkilerin korunup sürdürülmesi, ya da değiştirilip, dönüştürülmesi eylemi politik pratiktir. Politik pratik, çeşitli politik temsil araçlarını ve aygıtlarını gerektirmekle birlikte, öncelikle söz konusu toplumsal ilişkiler içindeki sınıfların eylemini gerektirir. Politika, bu eylemlerin yönlendirilmesi, yönetilmesini kapsar. Toplumsal işbölümünün yarattığı hiyerarşi ile politik hiyerarşinin çakışmışlığına son veren burjuva toplumdur. Devlet ile egemen sınıf arasındaki ilişkinin dolaylılığı, gerçek politik gücün dev-

let adamları ve profesyonel politikacıların elinde olduğu görünümü yaratırken, devletin sınıflarüstü olduğu yolundaki yanılsamayı pekiştirir. Özel bir faaliyet alanı olarak politika, bu işi yapan belirli bir meslek grubunu-profesyonel politikacıları-ortaya çıkarmıştır. Parti denen siyasal birlikler de, burjuva toplumunda gelişmiştir. Yukarıda belirttiğim gibi, her işi ehillerine bırakmak, politik faaliyetin burjuva çerçevesini de çizmektedir. Hiç kimseye bu faaliyet alanına girmek konusunda bir yasak konmuş değildir. Ancak, politika yapacaksan, bu işin inceliklerin öğrenmek zorundasın. Bunu öğrenmek ve icra bireyler için mümkün olsa da, toplumsal gruplar için mümkün olmamaktadır. Öyleyse, politika, meslek erbabına bırakılmalı; kitleler ise bu faaliyete müşteri olarak katılmalıdır. Meslek sahibinin ürünlerini beğenip beğenmemek, satın alıp almamak tamamen serbesttir. Kaliteli mal üretmiyorsa, aynı mesleği yapan bir başkasının malına talip olabilir, ya da şöyle değil böyle bir ürün istediğini söyleyip, sipariş verebilirsin. Müşteri diyerek kitlelerin politik eyleme katılmalarını küçümsediğimi sanmıyorum. Çürük ve kalitesiz mallar üreten birinin malları piyasada alıcı bulamaz. Müşterinin davranışı meslek erbabının bir kısmını iskartaya çıkarabilir. Öyleyse, mesleğini başarıyla sürdürmek isteyen bir kimse, müşterilerinin taleplerini, piyasanın işleyiş mekanizmasını hesaba katmalı; müşterinin tercihlerine yön verecek bir etkileme (reklam) çabası içinde olmalıdır. Sınıflar arasındaki toplumsal ilişkilerin korunup sürdürülmesinin araçlarından olan burjuva partiler (ki bu ilişkilerin korunup sürdürülmesi işlevi devlete aittir) bunu fazlasıyla yapmaktadırlar. Her biri farklı boyada mal üretip, piyasaya süren bu meslek grubunun faaliyetlerini kavrama, sürdürme ve firmalarını işletme ve müşteri ile ilişki tarzları, temelde aynıdır; kapitalist piyasa mekanizmasına uygundur. Örneğimizi tamamlamak için bu meslek grubunun firmalarının ön sermayelerinin kendilerinin olmadığı, çoğu durumda sermayeyi yatıranın mesleği icra edenden ayrı olduğunu belirtmeliyiz. Özetle söylersem: politik faaliyetin özünün/çekirdeğinin profesyonel(lerin) faaliyet(i) olması, burjuva politika işleyişine yabancı olmadığı gibi, tam da burjuva politikasına ait bir olgudur. O halde, profesyonel faaliyetin, siyasal faaliyetin özü olmasıyla anlatılmak istenen nedir? Denebilir ki, profesyonel politikacılık sadece burjuva politikasına ait bir özellik değildir. Burjuvaların profesyonel politikacıları olduğu gibi, biz işçilerin de profesyonel politikacıları olmalıdır. Zaten profesyonel devrimci bize ait bir profesyonel politikacı değil de nedir? İşçi sınıfı ile profesyonel devrimci arasındaki ilişkiyi, devrimcileştirilmiş bir profesyonel politik faaliyet olarak kavrayan biri buna gönül rahatlığı ile olumlu yanıt verebilir. Aradaki fark nedir diye soracak olursanız, olası yanıt şu olacaktır: onlar burjuvaziye, profesyonel devrimci proleteriyaya hizmet ediyor. Acaba öyle mi? İncelemeğe devam edelim.

Lenin: "İşçi sınıfının siyasi mücadeleye ve hatta siyasal devrime katılması, onun politikasına hemüz bir sosyal-demokrat siyaset niteliğini hiç de kazandırmaz." diyor. (Ne Yapmalı, s.129) Bunlar ekonomizm ile terörizmin ortak yanlarının açıklandığı ve onlarla komünist politika arasındaki farkın sergilendiği sırada yazılıyor. Onların ortak noktasının kendiliğinciliğe boyun eğmek olduğunu belirten Lenin, komünist politikanın bilinçliliğe tekabül ettiğini söylüyor. Bilinçli ögenin her türden azımsanması, kendiliğinciliğe, dolayısıyla burjuva politikasına atılmış bir adımdır. İnsanoğlu

proleter ve burjuva olmak üzere, iki temel dünya görüşü dışında bir üçüncü ideoloji (bilinçlik, politika) geliştiremediği için böyle olmaktadır. İşçinin siyasal mücadeleye katılmasının ötesinde, hatta bir siyasal devrime katılmasına karşın (bu katılmanın bir siyasal bilince karşılık geldiğini hatırlayalım) yinede komünist bir politika izlememiş olabileceğini söylerken Lenin, bilinçlikle neyi anlatmak istiyor? Devlete karşı mücadeleye girmek, hatta bir devrimde yer almak komünist olmaya yetmiyorsa, demek ki, bu siyasal mücadelenin içeriği, siyasal iktidarın ele geçirilmesine nasıl hazırlandığı, ayırt edici bir öneme sahiptir. Komünist politikanın içeriğine ilişkin, aşağıdaki uzun pasaj fazlasıyla öğreticidir:

"Eğer işçiler hangi sınıflar gadre uğrarsa uğrasın, her türlü suistimale karşı, keyfi davranışlara, zulmün ve zolbalığın bütün davranışlarına karşı tepki göstermeye alışmış değillerse; ve işçiler, bunlara karşı başka herhangi bir açıdan değil de sosyal-demokrat açıdan tepki göstermeye alışık değillerse, işçi sınıfının bilinci gerçek bir siyasal bilinç (abç-E.T.) olamaz. Eğer işçiler, öteki sosyal sınıfların her birini, entellektüel, manevi ve siyasi hayatlarının bütün tezahürlerinde gözleyebilmek için somut ve aktüel siyasi gerçek ve olaylardan yararlanmasını öğrenmezlerse; eğer metaryalist çözümleme ve kıstasları, bütün sınıfların, kategorilerin ve grupların, bütün eylem ve hayat biçimlerine pratik olarak uygulamayı öğrenmezlerse, işçi kitlelerinin bilinci gerçek bir sınıf bilinci olamaz. Kim, işçi sınıfının dikkatini, gözlem imkanlarını ve bilincinin yalnız işçi sınıfı üzerine, hatta başlıca işçi sınıfı üzerine çekiyorsa, böylesi sosyal demokrat değildir; çünkü, kendini iyi tanıyabilmesi için, işçi sınıfının çağdaş toplumun bütün sınıfları arasında karşılıklı ilişkiler hakkında bir bilgisi, sadece teorik bilgisi değil... hatta, daha doğru ifade edelim: teorik olmaktan çok, siyasal hayatın tecrübesine dayanan bilgisi olması gerekir. İşte bundan ötürü, kitleleri siyasal hayata sürükleyebilmek için en geniş ölçüde uygulanabilen araç olarak, ekonomik mücadelenin vaizliğini yapan bizim ekonomistlerimiz, pratik sonuçları son derece zararlı ve gerici bir çaba içindedirler. Sosyal-demokrat olabilmek için, işçinin, büyük toprak sahibi ile köylünün, öğrenciyle serserinin ekonomik niteliği, sosyal ve siyasal özellikleri hakkında açık seçik bir fikri olmalıdır; o işçi, bunların güçlü ve zayıf yanlarını bilmelidir; her sınıf ve tabakanın kendi bencil özlemlerini örtbas etmek için kullanılan parlak sözlerin ve safsataların gerçek anlamını ve bu özlemlerin gerçek "niteliğini" kavrayabilmelidir; kurumların ve kanunların yansıttığı şu, ya da bu çıkarların neler olduğunu ve bu yansıtmanın nasıl olduğunu ayırt edebilmelidir. Ama işçi, bu "kavrayış yeteneğini" kitaplardan elde edecek değildir. İşçi, bunları, ancak canlı açıklamalarda, belirli bir anda çevremizde olup bitenlerin, herkesin üzerinde konuştuğu, ya da birbirine fısıldadığı şu, ya da bu olayda, rakamlarda, mahkeme kararlarında, vb. belirenin sıcağı sıcağına açığa vurulmasında bulabilir. Bütün alanları kucaklayan bir siyasal gerçekleri açıklama eylemi (abç) yığınları, devrimci eylem bakımından eğitebilmek için zorunlu ve temel bir şarttır." (Age, s.97)

Bu pasajı bu yazıda yorumlamaya çalışmayacağım. Burada ifade edilen anlayışı çeşitli yönleriyle tartışmamızı gerektirecek hayli "derdimiz" olduğundan ona sık sık başvuracağız. Lenin, "bütün alanları kucaklayan bir siyasal gerçekleri açıklama eyle-

mi" ne, yığınları devrimci eylem bakımından eğitebilmek için "zorunlu ve temel" şartta, işçilerin siyasal mücadeleye katılmaları/siyasal eğitimleri noktasından kalkarak ulaşmıştır. Ama, sorunun böyle ele alınmasının darlığına yine kendisi işaret eder ve komünistlerin demokratik görevleri, diğer ezilen sınıfların/tabakaların ve muhalefet hareketlerinin tek bir devrimci dalgada toplanması açısından da konuya yaklaşılarak, yine aynı "zorunlu ve temel" eyleme ulaşır. Burada şu kadarını belirtmeliyim ki, Lenin' in ekonomizm ve terörizmle sınırlarını çizdiği bu komünist politika anlayışı, devlet iktidarının ele geçirilmesi gibi nisbeten teknik ve askeri mücadeleden çok daha geniş kapsamlı, kitlelerin bilincinde ve kavrayışında, daha iktidar olmadan, köklü bir dönüşümün gerçekleştiği/gerçekleşeceği bir durumu içermektedir. Bu politika kavrayışı içinde ajitasyon, propaganda, örgütlenme faaliyeti, ne işçi sınıfının çıkarlarını verili siyasal çerçeve içinde savunarak çeşitli kazanımlar elde etmekle, ne de ege-men sınıfın "sopasını" ele geçirecek bir coup d'etat ile sınırlıdır. Bu politikanın örgüt-sel somutlanması olan komünist işçi partisi, sınıfın ekonomide belirlenen çıkarlarını, politik düzeyde yansıtan çeşitli işçi örgütleri ve partilerinden de, siyasal baskı ve zor-balığın "kaynağına" en amansız darbeleri vuracak tarzda savaşılan askeri örgütlerden de farklıdır. Komünist işçi partisinin modern toplumdaki bütün diğer partilerden tamamen farklı, yeni tipte bir parti olması, herşeyden önce bu zamana kadar bilinen bütün partilerin üzerine bastıkları zeminle kendini sınırlamaması, devrimci partiler de dahil, bütün partilerden farklı bir işleve sahip olması demektir. O, gerek görevle-ri, gerekse iç yaşamı ve kitlelerle ilişkileri bakımından, yarının ilişkilerini bugünden kuran, o ilişkileri şimdiden yaşama geçiren bir partidir. Yani bu politika ve parti kav-rayışı içinde sosyalizm, iktidara gelindikten sonra uygulanmaya başlayacak bir ilişki-ler ağı değil, daha iktidar olunmadan adım adım inşa edilecek bir ilişki biçimidir. Hele bir iktidarı ele geçirelim, ne harikalar yaratacağız; şimdi bütün mesele devlet iktidarını ele geçirmektir, diyerek bu bakışı bir kenara koyan, sosyalizmi "geleceğe" havale eden bir kafanın ne harikalar yaratabileceğini düşünmek, bu memlekette sos-yalist hareketin durumunu azıcık bilen biri için, kehanet olmayacaktır. Parti anlayışı, sosyalizm anlayışının tam da kendisidir. Sosyalizm adına izlenen politikaları, sosya-lizm olarak öne sürenlere ve bunun aracı parti anlayışlarına bakarsak, bu halleriyle, eğer kazara, Türkiye ve Kuzey Kürdistan' da sosyalistler iktidara gelirse, hiç kuşku-muz olmasın, Jeruzelskilere ve Pol-Pot' lara rahmet okutacaklardır. Bunları söyler-ken siyasal iktidar mücadelesini ikinci plana ittiğim, kapitalizm koşulları altında sos-yalizmi kurmanın hülyasını gördüğüm sanılmasın. Siyasal iktidarın ele geçirilmesi temeldir, bunu tartışma konusu yapmanın anlamı yok . Siyasal çalışmanın bütün çalışmanın candamarı olması, ancak siyasal iktidarın ele geçirilmesi kadar, onun nasıl ele geçirildiği, buna nasıl hazırlandığı sorularını kapsayacak tarzda anlaşılırsa doğrudur. Nasıl ele geçirme derken, tekrar belirteyim. İşin teknik ve askeri yanını değil, siyasal, toplumsal, kültürel yanını kastediyorum. Temel toplumsal ve siyasal ilişki değiştirilmeden, yani kapitalizm altında sosyalist ilişkilerin kurulması meselesi-ne gelince... Owen, Simon ya da Fourier' i anımsatacak bir ütopyadan söz etmiyo-rum. Ama bu değişikliği gerçekleştirecek olanlar arasındaki ilişki, bu değişikliği ger-çekleştirecek insan tipi, mevcut toplumsal sistem içinde-ne kadar olanaklıysa-yarınki

ilişkilerin ip ucunu vermeli; nüvelerini yeşertmelidir; diyorum. Herşeyi geleceğe havale eden (tabii kimse bunu açıkça yapmıyor) bakışlar içinde, komünist politika adına pragmatizmin, burjuva politikasının sahillerinde yüzenlerini, hatta komünizm adına burjuva politika denizine boylu boyunca yatanları gördükçe, tersi bir yönde vurgulamada bulunmamın hiç bir mahzuru yok. Öbür tarafa fazlaca eğilen "çubuğu" bu yana eğerek "çubuğun" gerçek doğrultusuna oturmasına belki katkıda bulunabiliriz. Daha şimdiden, buraya kadar söylediklerimle komünist işçi partisinin, o "mahut" partilerden olmadığını, onlarla kıyaslayarak onu kavramanın doğru olmayacağını anlattığımı sanıyorum. Eğer partiyi illede birşeylerle kıyaslamak gerekiyorsa, onu geleceğin toplumuyla kıyaslayabiliriz. Bir başka yazıda (Örgütlenme Sorunları) "parti, kapitalizm denizinde sosyalizmin müjdecisi yeni bir ilişkiler sistemidir" diyerek aynı vurgulamayı şöyle yapıyorduk: "komünizm, insan bilincine, yeteneğine ve inisiyatifine vurulan zincirlerin kırılıp atıldığı özgürlük alanıdır. Parti, daha iktidara gelmeden önce, bunun habercisi ilişkileri kendi bağlarında toplar, üretir. Bu özellikler komünist partiyi diğer 'siyasal' partilerden ayırır. Bu bakımdan, parti üyeliği bir komünistin uğruna herşeyi göze alabileceği tek ünvandır."

Leninist partinin bir savaş örgütü olduğu söylenir. Bu, kelimenin en geniş anlamında alınırsa doğrudur. Parti, iç savaş koşullarında en örgütlü burjuva ordularından hiç de geri kalmadığı her partili silahlı savaş alanında eşi görülmemiş kahramanlıklar yaratan "askerler, subaylar, kumandanlar" olabildiği gibi en barışçı, en sakin, en "hareketsiz" koşullarda da sanki askeri bir savaş yürütüyormuş gibi, yaşamın her alanında, cephenin önünde ve gerisinde muazzam bir savaş planını uygular. Onun savaş/politika alanı içine girmeyen hemen hiç bir şey yok gibidir. Parlamento- dan, grevlere; sokak gösterilerinden, silahlı ayaklanmaya; edebiyattan, müziğe; şiirden, tiyatroya kadar, velhasıl insan faaliyetlerinin bütün alanlarında sabırlı, çetin, titiz bir çalışma sürdürür. Bu geniş çaplı savaş planı, burjuva düşüncesi içinde kalanların sandığı veya göstermek istediği gibi, aslında politika konusu olmayan alanlara el atarak, onların basit bir "istismarı" değildir. Ya da komünist politikayı kavramamış, sözcüğün en dar ve burjuva anlamında "politika" yürütenlerin sandıkları gibi, falanca yazar, falanca sporcu, falanca milletvekili de bizden diyerek yapılacak bir "propaganda" (reklam) değildir. Hayır, tam tersine, her alanda partizan mücadele, bütün alanlarda sosyalist anlayışları, ilişkileri bugünden temellendirme, dönüştürme eylemidir. Herşey devrim için; ama, devrim nedir ki?.. Devrim, toplumsal ilişkilerin dönüştürülmesi, insan faaliyetlerinin bütün alanlarının topyekun dönüştürülmesi eylemidir. Devrim öncesinde bütün alanların dönüştürülmesinin düşünülmemeyeceğini, herşeyin siyasal iktidarı kimin elinde tuttuğu sorununa bağlı olduğu için bu konuda fazla ütöpik olmamak gerektiğini söyleyebileceklere yanıtlım şu: Kapitalizm altında bütün alanlarda yapılabileceklerin, proleterya diktatörlüğü altında yapılabileceklerle kıyas bile edilemeyecek denli küçük olduğunu biliyorum. Siyasal iktidar, masaldaki parmak çocuğun sihirli çizmelerle bir adımda yedibin adım atmasına benzer bir olanağı sağlayacaktır. Şu anda sihirli çizmelerimiz yok diye, bu yolu adımlamaktan vazgeçecek değiliz. Çünkü, proleterya barikatlarda zafer kazanmadan önce, ideolojik alandaki üstünlüğü ile, bu zaferin müjdesini verecektir. Böylesi bir bakış, komu-

nist militana, deyim uygun düşerse, belirli bir davranış kalıbı, yaşam tarzı kazandırır. İnsan mücadeleyi nasıl kavransa, ona uygun davranışları da geliştirir. Sözünü ettiğim anlayış içinde partili olmak, gelecek kuşaklar için "kendini feda etmek" veya "işçi sınıfına ve halklara hizmet" için "fedakarlık" şeklinde ifade edilebilecek bir mistikliğin zerresini taşımaz. Komünistlerin bu kavramlara verdikleri anlamlarda mistisizm yoktur. Partili olmak, diğer insanlarla ilişkiye girmenin çerçevesini, yaşam tarzını çizer.

Şimdi, böyle bir politika ve parti anlayışı içerisinde, profesyonel devrimci ile profesyonel politikacı arasında bir benzerlik kurulabilir mi?

Sadece farklı sınıflara ait olmaları bakımından değil, mesleklerini kavrayış ve sürdürmeleri bakımından temelden farklıdırlar. Tam bir karşıtlık içindedirler. Bu nokta bir kenara konursa-ki o zaman komünizmden niye söz edeceğiz?-bunlar arasında değil bir benzerlik, aynılık bile bulmak mümkündür. Profesyonel devrimcilik derken, ayrıntılı nitelemelere girişmeksizin, kastedilenin partinin önderliği (merkezi ve yerel) olduğunu belirteyim. Diğer bütün nitelemeler, önderlik işlevine bağlı olarak düşünülmelidir. Bir partide bu işlevin yeterli bir teorik bilgi, politik tecrübe, örgütleyici alışkanlığın yanı sıra esas olarak siyasi polise karşı mücadele etmekte ve polisin elinden kurtulmakta ustalık gerektirdiğini, partinin ve hareketin gizli ve merkezi işlerinin ancak böyle bir önderlik elinde olursa "hareketin sürekliliğinden" emin olunabileceğini eklemeliyim. (Siyasal polise karşı mücadelede ustalık o denli önemli bir özelliktir ki, önderlik işlevini yerine getirenlere verilen adı bile o belirlemektedir. Devrim sonrasında Bolşevik Partisinde profesyonel devrimcilerden değil, kadro ve çeşitli düzeylerdeki önderlerden söz edilmektedir. Bu ad değişikliği işlevdeki farklılaşmaya uygun düşmektedir.) Leninist partinin teorik öncülleri, öncülük teorisinde toplanmaktadır. Bu teoriyi ve onun teorik öncüllerini, anlayışının (ve eyleminin) temeline oturtmayanların, leninist partide piramidal bir hiyerarşik yapıdan başka birşey görmeleri olanaksızdır. Bu teori kavranmazsa, partinin, sınıfın seçkinleri, parti önderliğinin de partinin seçkinleri olduğu ve nihayetinde (aslında) politik pratiğin bu "süper seçkinlerin" işi olduğu, politikanın özünde profesyonellerin faaliyeti olduğu, bunların herkes adına düşünüp, herşeyi kararlaştırdıkları, parti üyeleri ve sınıfın/toplumun bunlar karşısında bir müşteri olduğu, "kitlelerden sosyalizmi, sosyalizmden kitleleri dışarı atarak, sosyalist entellektüellerin sosyalist devrimin Demiurgos' u" mevkiine konduğu bir sonuca ulaşılır. Oysa, öncülük, öncü ile kitleler, önderlik ile parti arasındaki farkın (bu verili durum tarihsel ve nesnel bir olgudur) giderilmesi, yığınların öncünün düzeyine çekilmesi için sürekli bir çabayı ödev olarak partinin önüne koyar. Bu nedenledir ki, yöneticileri yetiştirirken, kalkış noktamızın ne olduğu ve bu eğitim ve işleyişin ne doğrultuda geliştiği temel bir öneme sahiptir. Sorunu, bu konuyla uğraşan Gramsci' nin ağzından dile getirelim:

"Yöneticileri yetiştirirken temel öncül şu olmaktadır: Her zaman hükmedilenler ve hükmedenlerin olması mı istenmektedir; yoksa, bu bölünmenin varlığının gerekliliğini ortadan kaldıracak koşullar mı yaratılmak istenmektedir? Yani, insan türünün her zaman var olan bölünmesinden söz eden öncülden mi hareket edilmektedir; yoksa, bunun, yalnızca bazı koşullara denk düşen bir tarihsel olgu olduğuna

mı inanılmaktadır?" (Modern Prens, s.32)

Yanıtları kendi içinde bulunan bu iki sorunun birinci kısımları, burjuva politika ve örgütlenme anlayışına, ikinciler marksizme aittir. Yani, bu bölünmenin varlığının gerekliliğine son verecek koşulları yaratmak istiyoruz ve bu bölünme sonsuz değil, bazı koşullara denk düşen tarihsel bir olgudur. Durumu böyle saptamak ve amacı da böyle belirtmek, bu amaç doğrultusunda yürümenin garantisini verir mi? Veya, böyle bir garanti var mıdır? Daha somutça soralım: Toplum-proleteryanın öncüsü(-parti)-partinin önderliği-(çoğu zaman önderlik içinde) bir lider. Böyle bir hiyerarşik diziliş amacı gerçekleştirebilir mi? (Böyle soruların dini bütün "marksistlere" kafirlik olarak görünmesi doğal. Ama, böyle tehlikeli sorularla uğraşmaksızın, leninizmi kavramak ve savunmak ne derece tutarlıdır, kestiremiyorum.) Bu da bizi bir dizi sorunla uğraşmağa götürür. Demokrasi, bürokrasi, kadro partisi, kitle çizgisi, temsil koşulları ve biçim, vb. Bu sorunlarla başka yazılarda uğraşarak, ortaya attığım sorulara kendimce bulabildiğim yanıtları sergilemeye çalışacağım. Burada şu kadarını açıklamam gerekiyor: Politikanın içeriği kadar, politikayı uygulayanların, politik pratiğe katılanların oluşturdukları örgütsel biçimler, örgütsel işleyiş mekanizmaları, örgütsel ve politik pratiğin cereyan ettiği ülkenin maddi ve manevi koşulları da önemlidir. Birini ötekinden ayırmak olanaksız. Örgütsel pratiği dışardan belirleyen koşulların, bu pratiğin içinde yer alanların zihinlerinde ve davranışlarındaki etkisi ihmal edilmeyecek bir faktör.

Profesyonel devrimci kendi "seçkinliği" ile büyülenmiş, kendi kendine yeten biri değil, bu "seçkinliğini" kitlelerle paylaşmadan edemeyecek, girdiği her yerde teorik bilgisi, politik tecrübesi, örgütleyici yetenekleriyle yangının tutuşturucusu, körükleyicisi bir "kıvılcım" dır. Profesyonel devrimcinin mesleğini kavrama ve sürdürme tarzı her ne kadar böyle olsa da, örgütsel pratiğin dıştan belirleyen koşullarının onlar üzerinde nasıl etki yapabildiğine Bolşevik Partisinden bir örnek verebiliriz. 3. Kongreden, parti örgütlerinde aydınlarla işçiler arasındaki ilişki üzerine yapılan tartışmadan söz ediyorum. O tarihlerde belli başlı sanayii merkezlerinde partinin işçilerle sıkı ve yaygın bir ilişkisi, örgütlenmesi vardır. Yerel komiteler profesyonel devrimcilerden oluşmaktadır. Bunlar gizlilik koşullarında önderlik yapan, deneyimli, gözüpek, işinin ehli aydınlardır. Gizliliğin birçok şeyi belirlediği bu koşullarda, her ne kadar "profesyonel devrimcilik işçilerin ve aydınların ortak yoludur" ve "komitelere işçilerin alınması pedagojik değil, politik bir sorundur" dense de, seçimin uygulanmadığı, komitelerin ya kendilerini genişlettikleri, ya da MK'ca tayin edildiği bir örgütsel işleyişte, "komitelere konmaya uygun işçiler" bulunamamaktadır! Lenin, öfkesini gizlemez:

"Komitelere konmaya uygun işçiler bulunamadığı burada söylendiği zaman, yerimde duramıyordum. Sorun uzatılıyor. Açıkca partide bir mesele var. İşçilere komitelerde yer verilmelidir. Şans eseri olarak kongrede üç yayımcı var; diğerleri komite adamları. Bununla birlikte görülüyor ki, yayımcılar işçilerin (komitelere-Ç) alınmasından yanadırlar. Oysa ki komite adamları, bazı nedenlerden bu konuda tamamen tedirgindirler." (CW, 8.cilt, s.411)

Bu durumun başlıca nedenini Lenin şöyle ifade ediyor:

"Eğer, Seratov' da komiteye sadece bir işçi alınmışsa, bu demektir ki, işçiler arasından uygun insanların nasıl seçileceğini bilmiyorlar. Kuşkusuz, bu, parti içindeki bölünmeye de uygundur; komiteler için mücadele, pratik çalışma üzerinde yıkıcı bir etki yaptı....Komite adamlarının hantallığının üstesinden gelinmelidir." (abç, age, s.407)

Komitelerin bu hantallığına yol açan, parti içi mücadele ve "uygun insanları seçmeği" bilmemeleridir. Burada, en az diğerleri kadar önemli bir etken de, siyasal polise karşı mücadelenin gerektirdiği ustalık, teorik bilgi, politik tecrübe konularında komite adamlarını oldukça titiz ve bir anlamda etraflarına bakışta "kuşkulu" kılan, dış koşullardır. Gördükleri işlevin yeri ve önemi konusunda Lenin' le hiçbir farklılıkları yok. Ama, Rusya' da bu işlevi yerine getiren kimseler olarak, onlar, mesleklerini icra ettikleri koşulların etkisiyle, söz konusu hantallığa ve hatalara düşebiliyorlar. Mesleğin icra edildiği koşulların ve mesleğin kendisinin, meslek sahiplerinde, mesleğe ilişkin bir "ideoloji" geliştirmede düşünülebilir mi? "İşçiler sınıf içgüdüüne sahiptir ve biraz politik deney verildiğinde çok kısa zamanda sağlam sosyal-demokratlar haline gelirler" uyarısına muhatap olan komite adamlarına, örneğin Sergeyev' e(Rikov), Lenin' in sözlerine alaycı söz atmalarda bulundurtanın, sadece bu konudaki yanlış bakışlar olduğu söylenemez, sanırım.

Profesyonel devrimcilik üzerinde konuşurken, genellikle ikinci dereceden sorunlar üzerinde sorunun yoğunlaştırılması, onun anlaşılmasını da zorlaştırmaktadır. Örneğin, "profesyonel devrimci işte çalışır mı, çalışamaz mı?" sorusu, böyledir. Kimin, ne işinde çalışıp, çalışamayacağı genel ilkelerle/kurallarla değil, somut örgütsel durum ve görevlere kararlaştırılacak bir meseledir. Bir profesyonel devrimcinin "geçim için" çalışamayacağı sıkça tekrarlanan bir söz. Belli ki, onun böyle "geçim için" çalışmasında "statüsüne uygun olmayan" bir irrasyonellik görülmektedir. Bunu vurgulamak için de, işte geçen zamanın, "devrimci mücadelenin dışında" geçen bir zaman olduğu söyleniyor. Parti üyesi işçiler, bu duruma göre, ömür buyu devrimci mücadelenin dışında kalacaklardır. Çünkü, onlar parti üyesi olsalar da, geçim için çalışmaya zaten zorunludur ve parti onları finanse etmek zorunda değildir. Bu nedenle, profesyonel devrimcinin "statüsüne uygun olmadığı" için, parti üyesi işçi de, zaten "geçim için" çalışmak zorunda olduğu için, her ikisine de "işe gir" denebilir. Birincisine "gir!" demek yanlış, ikincisine gereksiz!

Devrimci mücadeleyi boş zamanı olanların uğraşı olarak gören anlayışa değinmeyeceğim. Baştan beri söylediklerim buna yeterli bir cevap verir, sanırım. Bana kalırsa, ister profesyonel, ister profesyonel olmayan bir üye olsun, her ikisine de geçimini sağlamak için çalışmaya gerek yok. Yaşayan her canlı insan gibi, her ikisi de geçimlerini sağlamak zorundadırlar. Eğer, bir üyeye verilen görev, onun geçimini sağlamakta engel çıkarıyor, buna olanak vermiyorsa, parti onu finanse eder. Partinin finansman gücüyle, önündeki görevler ve bazı grevler nedeniyle bir kısım üyelerinin finansmanı arasında her zaman bir bağlantı vardır. Somut olgular göstermektedir ki, partinin para sorunu hiçbir zaman için bitmez. Bu konuda çeşitli zorluklar çıkarsa da, görevlerin yerine getirilmesi bundan dolayı bir tarafa konmaz. "Devrimci çoğu zaman olduğu gibi, günlük ekmeği için başka işler yapmak zorunda olsa

ransçılar, gerek üye alan komite ve gerekse o adayın çalıştığı organdaki yoldaşlarının "en son bir gözlemde bulunması"dır. Bir yandan profesyonel devrimciliğe ilişkin ikincil dereceden meseleler öne çıkarılır, hiyerarşiyi yücelten bir bakışa girilirken, öte yandan üyelik maddesini kabul eden herkesin üye kabul edilmesini talep ederek, üyeliği hafife alan ve küçümseyen bir bakışın gelişmesi, tutarlı bir örgütlülük fikriyle her ne kadar bağdaşmaz görünse de, profesyonelle ilişkin nitelemelerin gerisinde yatan itici etkenler ve mantık irdelenirse, bir paradoksla karşı karşıya olmadığımız anlaşılır. Çünkü, burada yatan, tutarlı ve savaşçı bir örgüt planı geliştirmek kaygısı değil, partide kimlerin hangi "statüde" hangi rütbede yer alacağı kaygısıdır.

Partiye ilişkin yazılarımızda sıkça onun bir **komünist** ve **işçi** partisi olduğunu belirtiriz. Ona komünist sıfatını verenin ne olduğu belli. Ya işçi sıfatını nereden alıyor? İşçi sınıfının dünya görüşünü savunması değil herhalde, Çünkü, birinci sıfat onu belirtiyor. Bu partinin organik bileşimi ile ilgili bir sorundur. Her ciddi parti bu sınıfsal bileşime gereken özeni göstermek zorundadır. Bir komünist için, sınıfsal kökeninin ne olduğunun önemli olmaması bir bakıma doğrudur. Ama, bu işin sadece bir yanı. Partinin kararsızlıklara, yalpalamalara düşmemesi, proleteriyınlardan kopmaması için izlediği politika kadar, partinin sınıfsal bileşimi de önemli bir etkenidir. Bu nokta parti üyelerinin seçiminde göz önünde bulundurulmalıdır. Bu, parti üyelik kıstaslarının, sınıfsal kökene göre değişikliğe uğratılması anlamına gelmez. Üyelerin seçiminde her zaman, hangi sınıfsal kökenden gelirse gelsin, "ince eleyip, sık dokumak" zorundadır. Ama proleter olmayan unsarların, özellikle de aydınların ve öğrencilerin üye alımında kırk kere daha fazla ince elenip, sık dokunması gerektiği anlamına gelir. Bolşevik partisinde, partinin sınıfsal bileşimi sorununa nasıl titizlik gösterildiği, belirli oranların korunmağa çalışıldığı ve aday üyelik süresinin fabrika işçileri, diğer işlerde çalışan işçiler, köylüler ve aydınlar için farklı zamanları kapsadığı, gene el kitaplarının yazdığı gerçeklerdir. Ama, yukarıda belirttiğim gibi, üyelik kıstaslarını kabul eden herkesin (isterse işçi olsun) üye kabul edilmesi düşünülemez. Ayrıca, bizzat partinin üyelik kıstasları bunu dışlar. Referans verilmek zorunda olunması, o kişinin partiye güven verdiğinin ifadesi bunu göstermiyor mu? Yoksa, kendini üyeliğe uygun gören, referansını kendi veriyor ve partinin üyeliğe layık ve güvenilir görüp görmediğine ilişkin karar hakkını da kendisi mi veriyor? Kısacası, parti tüzüğüünün üyelik maddesi, evet bizzat bu madde bile, üyelik bağlanmasının karşılıklı kararlaştırılacak birşey olduğunu, partinin üye alımına yetkili organının önüne gelen her müracaata parafe koyan bir tahrirat katibi olmadığını gösterir.

Leninist partinin teorik öncüllerinin, öncülük teorisinde yattığını söylemiştim. Öncülük teorisi ve bunun örgütsel ilkelere yansıtılması, şu sorulara verilen yanıtlardan çıkmaktadır.

1. Toplumsal varlıkla toplumsal bilinç arasındaki ilişki nedir? İnsan bilincinin toplumsal varlığı ile ilişkilerinde toplumsal varlık bilinci belirler. Kapitalist toplumda iki toplumsal sınıfa tekabül eden iki bilinçlilik türü gelişebilir. Burjuva ve sosyalist bilinçlilik.

2. Proleterya, toplumsal üretim ve işbölümünün gelişmesinden doğar. Ya sosyalist bilinçlilik nereden doğar ve gelişir? Bu sosyalist bilinci(bilimsel sosyalizm) kim

geliştirebilir ve geliştirir? "Çağdaş sosyalist bilim, yalnızca derin bilimsel bilgi temelinde ortaya çıkabilir." (Kautsky) Yani, bilimsel bilgiyi edinme ve geliştirmenin gerekli araç ve zamanına sahip sosyalist aydınların fikri gelişmesi ve çabasının ürünü söz konusudur.

3. Bu bilinçlilik proleteryaaya nasıl nüfuz eder? Burada "sosyal-demokrasi" (komünizm yalnızca sosyalist aydınlar değil) işe karışır ve sosyalist bilinçliliği sınıfı hareketine sokar. Bilincin dışarıdan getirilmesi ve proleter hareketin bilinçle "doldurulması" sorunu.

4. Komünizm, sosyalizm mesajı ile proleteryaaya geldiği zaman neyle karşılaşır? Sosyalizme doğru içgüdüsel bir yönelişle karşılaşır. Sosyalizme doğru bir eğilim, proleteryanın ortaya çıkmasıyla birlikte, hem proleterlerin kendi arasında, hem de proleteryanın bakış açısını benimseyenler arasında zorunlu (nesnel) olarak ortaya çıkar, kendiliğinden kaldığı sürece bu yönelimi tersine çeviren ve geriye iten egemen ideolojinin nüfususundan çıkamaz. Komünizm, "bilinçsiz bir sürecin, bilinçli sözcüsüdür". Bir kere daha bilincin dışarıdan getirilmesinin, sınıf hareketinin bilinçle doldurulmasının önemi ("Bu konuda bkz. Lenin, Proleteryanın Mücadelesi, CW. cilt 9, s.388)

İşte, partinin ilişkileri, onun siyasi ve örgütsel görevleri bu felsefi ve epistemolojik sorun temelinde şekillenir. Partinin herhangi bir örgütlülük değil, ama sınıfın öncü müfrezesi, proleteryanın en yüksek örgütlenmesi, proleteryanın tarihsel amacı dorultusunda yürüyen savaş örgütü, komünist yol gösterici olduğunu söylüyorsa, partiyi oluşturan tek tek bireylerin buna uygun niteliklere sahip olmasının önemini de kabul ediyoruz demektir. Üyelik sorununu Kalinin' in sözleriyle noktalayabiliriz:

"Partiye, onun saflarında ve bayrağı altında komünizm uğrukna içten bağlılıkla savaşmağa hazır ve yetenekli olan insanlar kabul olunur. Partiye giriş, siyasal olduğu kadar ahlak açısından da olağanüstü yükümlülükler gerektirmektedir. Bunun için, partiye girenlerin bu görevleri yerine getirmeğe ne kadar hazırlıklı oldukları ve genellikle parti üyeliğine layık olup olmadıkları özenle araştırılır ve yoklanır. Partiye girenler hakkında tüm kanıtlar ve bunların kişisel nitelikleri ilk parti örgütlerinin genel toplantılarında değerlendirilir. Partiye giren herkes, partiye girişinden itibaren, yalnızca partinin program ve tüzüğünü tanımak ve onları hayatta dürüstlükle uygulamak görevini yüklenmekle kalmaz, aynı zamanda tutumu ile partiyi mahcup etmemek, partinin tüm kararlarını dürüstlükle ve bilinçle yerine getirmekle de yükümlüdür. Ayrıca, partiye giren herkes, parti çizgisi ve partinin sarsılmazlığı uğrunda gücünü ve hayatını esirgemediği tüm enerjisiyle savaşmak, partinin ve onun organlarının karşısında sürekli olarak namuslu ve açık yürekli davranmak, parti disiplinine uymak ve parti hayatına aktif olarak katılmak, marksizm-leninizmi benimsemekle partililik niteliğini yorulmaksızın yükseltmek, kendisine verilen görevi tümüyle benimsemek suretiyle emek ve devlet disiplini izlemeye örnek olmak konusunda adeta kendi kendine yemin etmektedir." (Devrimci Eğitim, Devrimci Ahlak, s.31)

Gerek parti içinde önderlik, gerekse partinin kitlelere önderliği, önderliğe ilişkin işlevlerin yerine getirilmesi, gerçekten önderlik niteliğiyle kazanılır. Önderlik, kendini öyle ilan etmekle kazanılmadığı gibi, siyasal güç tekeli elinde bulunduruyor

olmakla da sağlanamaz. Dünyada hiç bir partinin merkezi kurulu yönetimini kabul etmeyen kişileri yönetmek iktidarı gösteremediği gibi, dünyada hiçbir parti de isterse siyasal iktidarı elinde tutuyor olsun-önderliğini kabul etmeyen bir sınıfı yönetemez. Sınıf adına siyasal zor uygulayan, sıkı yönetimlerle "proleterya diktatörlüğü-nü"(!) proleteryasız sürdüren bir parti istemiyorsak, sağlıklı anlayışları daha bugünden-proleter hareketi fiilen yönlendirmekten henüz uzak olduğumuz bugünden-edinmek ve eylemimize aktarmak zorundayız. İş bölümüne, hiyerarşiye, rütbelere ve "statülere" övgüler düzmek bizden ırak olsun. Belli tarihsel koşulların sunucu olarak hiyerarşik örgütlenmeye, iş bölümüne girmek zorunda olmamız, bize bunu bürokratik ve diktakoryal bakışlar içinde uygulamamız, kavramamız ve ebedileştirmemiz hakkını vermez. (Tabii komünist olduğumuzu iddia ettiğimiz sürece) Profesyonellik üzerine, yerli yersiz biçimsel ve ikincil dereceden sorunların vurgulanmasının, böyle "kötü" çağrışımlar yaptırması neyi yapmamak gerektiğini kendi başına göstermez. İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır. Komünizm kitlelerin bilinçli eylemidir. Marksizm-leninizmi öğrenmeye, kavramaya ve yaşamamızın kılavuzu yapmaya sabırla çalıştığımız sürece, korkulacak bir şey yoktur. Öğretmenin, aynı zamanda bir öğrenci ve önderlerin de her şeyden önce kitleden bir insan olduğunu unutmazsak, geleceğin aydınlık olmayacağını kim iddia edebilir ki?...

DİPNOT:

**Açık, ya da örtük biçimde dile getirilen görüşleri kısaca şöyle özetleyebiliriz: Parti içinde üye ve profesyonel devrimci ayrımı vardır. Bunlar arasındaki fark: Deney, yetenek ve uzmanlıktır. Ama esas fark, 24 saatini devrimci faaliyete veren ve veremeyecek olanlar arasındaki farktır. Profesyonel faaliyet siyasi faaliyetin çekirdeğidir özüdür. Profesyonel devrimcilerin bütün ihtiyaçları örgütçe finanse edilir; bunlar geçim için çalışmazlar; kendilerine "işe gir" denemez. Bir işçi üyeye de "işe gir" denemez; çünkü örgüt bunlara zaten bakmak zorunda değildir. Bunlar geçimlerini sağlamak için çalışmak zorundadırlar. Bir işçi, üyelik kıstaslarını kabul ettiği zaman üye olabiliyor; ama, aynı durumdaki işçi olmayanlar, ince elenip sık dokunuyor. Böyle farklı bir uygulama olmamalıdır. Tüzüğün üyelik maddesini kabul eden herkes üye olmalıdır/yapılmalıdır. İşçi olmayan üyelerin işte çalışması profesyonel devrimciliği ve profesyonel faaliyeti ortadan kaldırıyor. İşte çalışmak faaliyeti sınırlamak ya da durdurmaktır. Günde 8-10 saat işte çalıştığı için devrimci mücadelenin dışında kalan üyelerimiz geri kalan zamanda ne yapabilirler, vb.*

YENİ ÖNCÜ' nün açıklaması:

1984 yılında sınırlı dağıtılan bir dergide yeralan bu yazıyı konunun güncelliği nedeniyle yeniden yayımlıyoruz. Özellikle mevcut bürokratik Komünist Partiler nezdinde leninist partiye, radyo spikerleri veya devlet memurları nezdinde de profesyonel devrimciliğe reddiyeler yapıldığı bir zamanda yararlı olacağını umuyoruz.

SOSYALİST DEMOKRASİ ÜZERİNE

(21 ŞUBAT - 1989 - BİLSAK KONFERANS)

Ertuğrul KÜRKÇÜ

SORULAR VE YANITLAR

SORU - Sosyalist ve marksist olmayan ama marksizmle bağlantısı olan biriyim. Ancak marksizmin bireyi yok saydığına, hiç ettiğine inanıyorum. 1917 devrimi marksist sosyalistlerin diğer sosyalistlere karşı bir devrimi midir acaba?

Buharin'i, Zinovyev' i öldüren sosyal demokratlar mıydı?

Kronştadt' da binlerce devrimci işçiye ateş emrini veren kızıl ordunun o muzaffer lideri Troçki sosyal demokrat mıydı?

Ukrayna'da devrimci Rus köylülerini beyazlara karşı mücadele vermiş olan devrimci Rus köylülerin kurşuna dizilen Kızıl Ordu sosyal demokrat mıydı?

Buyrun cevaplayın bakalım....

YANIT - Sosyalist mücadelenin bütün tarihi boyunca "suçlar" dan bağışık olduğunu söyleyecek en son insan benim. Sizin de hatırlattığınız gibi, sosyalist hareketinin bütün tarihi içerisinde yer alan bütün eğilimlerin gerçekte nasılsa öyle ortaya konmalarını zorunlu kılan bir yayını yönetmek gibi bir sorumluluğum var. Bu bakımdan en azından bunları bilmek ve başkalarının da böyle bir bilgiye erişmelerini sağlamak gibi bir zorunluluğum var. Bu yüzden marksist sosyalist teorinin ya da maddeci tarih anlayışının savunucularının her zaman herşeyi doğru yapmış olduklarını söylemek benden uzak olsun. Ama sorunun esası bu yaşanmış pratikler kadar şu: Kapitalizmden işçi sınıfının bir çıkış yolu var mı? Sosyalist bir toplum, özel mülkiyet temelini reddeden toplumsal mülkiyet üzerine kurulu bir sosyalist toplum mümkün müdür? Bu sorunun cevabını evet olarak verenler marksistlerdir. Ve bugün kapitalist toplumun eleştirisini anlaşılabilir, ahlaki yorumlardan uzak siyasi değerlendirmelerden uzak başlıbaşına bir sosyo ekonomik kategori olarak başkalaşmaya mecbur, başkalaşmak zorunda , bir tarihsel prosesün sonucunda daha yüksek bir üretim ilişkileri düzeyine geçmek zorunda bulunan bir iktisadi ve toplumsal formasyon olarak tesbit ve tahlil eden tek eğilim marksist sosyalizmdir. Bu bakımdan marksistlerin üstünlüğü ancak ve ancak buradadır. Marksizm eğer şöyle bir ifade anlaşılabilir olarsa, kendisini tarihle açıklanışını mümkün kılan tek sosyalist ideloloji. Geri kalanların hepsini açıklamak için ahlaka ya da nesnel koşullar dışında başka şeylere başvurmak durumundayız. Bu projenin gerçekleştirilebilmesinin imkanları kapitalist toplum içerisinde işçi sınıfındadır. Ama işçi sınıfının gelişmişlik düzeyi teorik eğitim düzeyi çoğunluğu ya da azınlığı oluşturup oluşturmadığı, siyasi gelenekleri vs. bütün bunlar, pratikleri belirliyor. Bütün bu nedenlerle hiç bir zaman, kusursuz tüm özlemleri bir anda yerine getirebilen kapitalizmden devralınmış eşitsizliklerin tümünden bir anda kurtulabilen bir sosyalist pratiğin olduğunu söyleyebilmek mümkün değil. Ve hataları çoğu kere bu pratiğin yanlış kavranışına bağlamak mümkün. Yani eğer işçi

sınıfının bir bölümü geri kalanı üzerinde bir zor uygularsa bu zor sosyalizme içsel olduğundan değil, bunun nasıl ele alınacağına o somut koşullarda politik olarak doğru ölçülüp biçilememesinden doğmuş olabilir. Şimdi burada Kronştadt'ı ve diğerlerini değerlendirmekten uzağız. Ama şunu söyleyebiliriz: Ben öyle düşünüyorum ki, SSCB'de özellikle 1927'den sonra gerçekleşen pratikler adım adım sosyalist demokrasinin sönmesini beraberinde getirdi. Ve bu nedenle bugün yeniden 70 yıl sonra SSCB toplumu partisi devlet ve onunla beraber bütün ülkelerin sosyalistleri, sosyalist bir demokrasi, işçi sınıfının nihai kurtuluşunun, emeğin nihai kurtuluşunun şartları üzerinde tartışmak gereğini duydular. Şüphesiz bütün bu olup bitenlerin, yani insanların gayri meşru ve yasadışı bir biçimde yok edilmiş olmalarını herhangi bir biçimde savunacak olmadığım gibi, bunları idrak ettiğim zamandan beri de, aslında Türkiye solunun büyük ölçüde Stalin'in meşruiyetine inanan bir sol olmasına rağmen, bütün bunlardan yalıtılmayı göze alarak konuştum ve ruhumu kurtardım diyebilmek için bile olsa, bunları dile getirmiş olanlardan birisi olarak sorunuzun muhatabı belki ben değilim. Ama şöyle ya da böyle ben şunu düşünüyorum. Ekim devriminin gerçekleşebilmesi, ilk defa insanlığa kapitalizmden kurtuluşun somut biçimleri hakkında bir fikir vermiş bulunmaktadır. Ancak böyle bir pratik üzerinden giderek insanlık sosyalizm pratiğinin eğer varsa hatalarının düzeltilmesi imkanını bulabilir. Kapitalizm çerçevesinde yaşamaya devam edildiği sürece, bir sosyalist yönetim pratiğinin ne olduğunu bilebilme imkanı olmadığına göre ve nihayet Ekim Devrimi Rus işçilerinin tümünün ortak faaliyetiyle gerçekleştiğine göre, bunun tarihsel meşruiyetini tanımak bir marksist için sadece teorik değil aynı zamanda pratik bir gerekliliktir de.

Öte yandan iç savaşların nelere ve nasıl sonuçlara yol açabileceğini önceden kestirmek her zaman mümkün olmayabilir. Ama asıl tartışılması gereken bu iç savaşlara yol açan şartları konuşmak değil mi? Ben doğrusu böyle düşünüyorum. Eğer emperyalist müdahale olmasaydı, eğer Rus köylülüğünün bir bölümü hatta önemli bir bölümü, kapitalizme geri dönüşün kendileri için kurtuluş olacağı yolunda yanıltılmasalardı bir iç savaş Sovyetler Birliği'nde öyle kolayca yaşanabilir miydi?

Sonuç olarak sınıfsız bir topluma ulaşmak yolunda yapılmış hatalar hatta işlenmiş cinayetler olsa bile bunlar sınıfsız topluma erişmenin bir imkan ve zorunluluk olduğu noktasının altını çizmemizi engellemez. Böyle bir proje benim bildiğim kadarıyla yalnız ve yalnız marksistler tarafından anlaşılabilir bilimsel bir temele sahip olarak ortaya konmuştur. Bu bakımdan da sınıfsız bir toplum projesi etrafında tartışmak, Marksizmin tanınmasıyla, onun meşru kabul edilmesiyle mümkün olabilir. Bunu meşru kabul etmeyen bir tartışmanın bizim kavradığımız sosyalizm bakımından anlaşılabilir bir tarafı olmadığını söylemem gerekir.

SORU– Burjuva demokrasisi....

Proleterya diktatörlüğü ile sosyalist demokrasi arasındaki bağlantı.

YANIT– Burjuva demokrasisinin kendisi dahi artık bugün burjuvazinin işi olmaktan çıkmış bulunuyor. Çünkü burjuvazinin kendisi, siyasi olarak demokrasiye

en az ihtiyaç duyduğu bir evresinde yani tekelci evresinde ve gericilik evresinde yaşıyor. Burjuva demokrasisinin ancak bir hayali bugün mümkün olabiliyor. O da parlamentarizm. Ancak parlamentarizmin kendisinin bir demokrasi pratiği oluşturduğunu söylemek bana hayli güç gözüküyor. Çünkü, mesela 1789'da işçilerin çoğu zaman modern anlamında bir işçi sınıfı olmadığını biliyoruz. Şehir yoksullarının *bras nus* ve *sans cullottes* denilen çıplak kollular ve çulsuzlar takımının burjuvazinin önderliğinde, burjuva toplumuna erişmeyi savunan avukatların, serbest meslek sahiplerinin vs. çevresinde örgütlendiği jakoben klüpleri aslında devrimci bir demokrasi imkanını sunuyordu. Yani yığınların kendileri kendi güçlerinin idrakine sahip olarak bu klüplerde doğrudan doğruya silahlı güçlerinin kendi ellerinde olduğu biçiminde örgütlenebiliyorlardı. Bu bakımdan da bir yanda meclis öbür yanda jakoben klüpleri olarak ikili iktidar durumunda devrimci bir demokrasi evresinden geçildi. Ama bir kere kapitalizm kendisini kurduktan burjuva egemenliği yerleştikten sonra ezilen sınıflar için kapitalizm çerçevesinde ihtiyaç olan ve gerçekleştirilecek olan demokratik biçimlerin hepsinin zor ile bastırıldığına tanık oluyoruz. Ve bütün bundan geriye kala kala yalnızca burjuva egemenliğini herhangi bir biçimde tehdit etme imkanı olmayan örgütlenme hakkı kalmış bulunuyor. Şüphesiz böyle bir örgütlenme hakkının olması olmamasından daha iyidir. Ama bir demokrasinin gerçekleştirilmesi bence, burjuva toplumunda, doğrudan doğruya üretim alanlarından başlayarak gerçekleştirilecek olan bir şey. Bu ise kaçınılmaz olarak her yerde ve her zaman bir ikili iktidar pozisyonuna ve devrimci durumlara tekabül ediyor. İşçilerin kendi üretimlerinin sonuçlarını denetleyebildikleri iş yerleri komitelerine sahip olmaları, üretimi denetledikleri mekanizmalara sahip olmaları, bütün bu temel üzerinden harekete geçerek kendi kendilerini yönettikleri öz yönetim organlarına sahip olmaları, bunu ilkin meşru sonra yasal kılabilimleri halinde böyle bir demokrasi imkanı var. Ama böyesine bir demokrasi, kapitalizm zemininde nihayet, bence son derece istikrarsız olan ya işçi sınıfının egemenliğine ya da burjuvazinin eski tarzdaki egemenliğine dönüşmesine yolaçan şey. Çünkü üretim araçlarının özel mülkiyetinin tasarrufu üzerine kurulu bir rejimde bütün üretimin sonuçlarının işçiler tarafından denetlenmesi burjuvazinin gönüllü olarak kabul edemiyeceği bir şey. Ama demokrasinin gerçekleşmesi de bununla mümkün. Ve nihayet bunun hepsi aslında üretim kapitalist mülkiyet altında devam ettiği sürece, kapitalizmle çok fazla çelişmeyen bir şey. Ben öyle düşünüyorum ki, demokrasi dediğimiz şey kapitalist toplum üzerinde işçiler için ve öteki ezilenler için ancak böyle bir çerçevede mümkün olabilir.

Yani toprağın ve öteki üretim araçlarının ve burada gerçekleştirilen ürünlerin üretim ile dağıtımının işçi sınıfı tarafından kontrolüne imkan verecek mekanizmaların bulunduğu bir alan. Bu ise bence doğrudan doğruya bir devrimci duruma tekabül eder. Ama nihayet gelenekselleşmiş ve kurumlaşmış mekanizmalar noktasından bakarsak parlemantonun, "özgür" seçimlerin, örgütlenme hakkının bulunduğu bir toplumda yaşıyor olmak bunun olmadığı bir toplumda yaşıyor olmaya göre fark eder. Bu farkı tanımamak da bence vulgerlik olur, çocukluk olur. Ama bu farkın kendisi doğrudan doğruya sosyalizm için bir imkan meydana getirmiyor. Olsa olsa işçi sınıfının örgütlenebilmesi için bir imkan meydana getiriyor. Bu imkanın olması-

nı, bence devrimciler istemeliler. Bu imkana sahip olarak daha çok ileri şeyler kurmak daha iyi örgütlenmek kendi dertlerini daha iyi anlatmak hegemonyayı tesis etmekte daha fazla araca sahip olmak demektir bu. Ama bu da bir handikapı bence içeriyor. Çünkü, sivil toplumun nispeten gelişmiş olduğu yerlerde burjuva toplumun yerini sosyalist bir toplumun olması çok daha sancılı bir süreçte tekabül ediyor. Çünkü zorun yanı sıra onay mekanizmalarının da mevcut bulunması aslında bütün bu kurumlaşmaların doğrudan doğruya burjuva egemenliğine eklemlenen parçalar haline gelmesi, onların karşı kutbu haline dönemeyişi, giderek böylesine bir parlamenter sistemin devamlılığının sağlanması nispetinde dönüşme imkanlarını da daha fazla artırmıyor diye düşünüyorum. Ama bundan da benim tercihimin ya da bir marksinin tercihinin gerçekte demokrasinin hiç yaşanmıyor olması olduğu anlamı çıkmaz, çıkmaması gerekiyor. Bununla birlikte, ben, demokrasinin geçerken kazanılabilecek bir uğrak olduğunu ve aslında demokrasinin, ancak devrimci bir demokrasi olarak mevcut olabildiği nispette sosyalizme geçiş için bir basamak meydana getirebileceğini ve bunun da ancak işçi sınıfının işi olduğunu düşünüyorum. Türkiye'ye baktığımızda burjuvazinin herhangi bir fraksiyonunun işçilerin özgürlüklerini hesaba katan bir demokrasi projesine sahip olduklarını düşünmek imkansız. Öte yandan işçilerin kendi demokratizmelerini ifade etmeleri kaçınılmaz olarak anti-kapitalist bir tarzda cereyan edeceği için bunun bir çatışma yaratması, çıkarlar arasında bir başkalaşım farfılaşma yaratması ve böylelikle örneğin İngiltere, ABD, Almanya ya da İtalya'da gördüğümüz gibi işçi sınıflarının geleneksel partiler içerisinde örgütlenegeldiği ama öbür taraftan burjuva egemenliğinin sarsılmaksızın devam ettiği bir düzenin Türkiye'de kurulabilmesinin gerilimin şiddetinin çokluğundan ve demokrasinin gitgide daima ve kaçınılmaz olarak devrimci durumlara yol açıyor olmasından ötürü pek fazla mümkün olmadığını düşündüğümü söyleyeceğim. Ama bu bizim kapitalist toplum çerçevesinde örgütlenme, söz, toplanma, parti kurma hakkını özgür sendika oluşturma hakkını talep etmeyeceğimiz anlamına gelmez. Bunun içeriğinin bu perspektifle doldurulduğu her noktada bir gerilimin ve dolayısıyla derhal otomatik olarak bir devrimci duruma yol açılmasa bile devrimci dönüşümlere imkan hazırlayan durumlar doğuracağını düşündüğümü söyleyebilirim.

Proletarya diktatörlüğü ile sosyalist demokrasi arasında bence esasta bir fark yok, ama belki de şöyle bir fark var. Proletarya diktatörlüğü problemin iki kutbundan birine işaret eder. Kendisini onunla sınırlayan bir terim olarak görülebilir. Yani işçi sınıfının hasımlarını bastırmak için kullandığı bir alet olmak bakımından, yani bütün öteki egemenlik biçimlerinin kaçınılmaz olarak bir diktatörlük olduğu gibi proletaryanın egemenliğinin de böyle bir diktatörlük içereceğini söylemesi anlamında meselenin bir kutbunu ifade eder. Sosyalist demokrasi de bence proletaryanın kendi kendisini yönetmesinin ilkelerine işaret ederek aslında aynı kavramı tamamlar. Bu ikisi arasında bir çelişme ya da esastan fark olduğunu düşünmüyorum. Yalnız şöyle bir şey olabilir, psikolojik ya da pedagojik bir cephesi olabilir, o da şudur: Bugüne kadar proletarya diktatörlüğü diye tanımlanan rejimlerin hiç birisinin proletaryanın özgürleşmesi bakımından çok fazla bir imkan sağlamamış olması ya da en azından bunların güdük kalmış olması noktasından baktığımızda, kavramın kendisi yaşanan

ilişkilere çok fazla tekabül etmediği için, buna bir karşılık olarak yani proletarya diktatörlüğünün aslında proletarya için demokrasi olması gerektiği noktasının altını çizmek üzere bu kavrama başvurulduğunu düşünüyorum. Şahsen ben böyle bir içerikle kullandığımı düşünüyorum. Bu bakımdan ikisi arasında herhangi bir içerik farkı görmüyorum. Dediğim gibi, olsa olsa derdini anlatabilmek bakımından pedagojik bir fark olduğunu düşünebiliriz.

SORU – Sosyalist demokrasi dünden farklı olarak radikal bir söylemle tartışılıyor.

Radikal marksistlerin sosyalist demokrasi tartışmaları... birlik açısından ne tür olumluluk? Veya ne tür bir geriliğe tekabül ediyor?

YANIT – Tam olarak ben şunu anladım. Acaba doğru mu anladım?

Bugün, sosyalistlerin birliği meselesi ile sosyalist demokrasinin kavranışı arasında bir karşılıklı tekabüliyet, birbirine denk düşme var mı, yok mu?

Doğrusu ben birlik şartını doğrudan doğruya buna bağlamamakla birlikte, bunun önemli zemin oluşturacağını düşünüyorum. İki türlü birlik olabilir. Bir tanesi farklı amaçlarla, farklı çıkarlara sahip unsurların geçici birleşmeleri. Ötekisi, temelli çıkar birlikleri, çıkar ortaklıkları olan unsurların, insanların, güçlerin buna bir sistematik karakter kazandırması üzere girişecekleri işe birlik diyebiliriz. Ben sosyalist hareketin kendi karşısına programatik hedefler koyduğu zaman yapacağı sosyalizm tanımının, erişeceği nihai hedefin belirlenmesinin önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin, sınıf farklılıklarının devam edeceği, yöneten yönetilen ilişkilerinin ve bunlar arasındaki farklılıkların devam edeceği, işçilerin kendi geleceklerini kendilerinin belirlemediği koşulların süreceği ve bunun da aslında tarihin zorunluluğu olduğu noktasından hareket eden bir sosyalizm tanımından söz etmekle Marx ve Lenin'in Kapital'de Devlet ve İhtilal'de ve çeşitli programatik metinlerinde ifade ettikleri türden, yani zorunluluğun egemenlik alanından özgürlüğün egemenlik alanına geçiş olarak insanların gerçekte hayatlarını en az çalışarak, en fazla özgür faaliyet içinde geçirdikleri bir hedef etrafında birleşen bir sosyalizmden söz etmek arasında nihai hedef olmak bakımından önemli bir fark var ve bu farkların birleşmede önemli olduğunu düşünüyorum. Ama şöyle bir şey de var.

1880'lerin sonlarında, 1900'lerin başlarında yaşamıyoruz. Ekim devriminden, daha sonraki Sovyet pratiğinden, Çin devriminden ve başka sosyalist pratiklerden geçerek bugüne geldik. Bütün bunların insanların kafasında bir çok ideolojik belirlem yarattığı sosyalizme bakışın da aslında orijinal kaynaklarından nispeten uzağa doğru gittiği, işçi sınıfının belli bir sektörünün devletini çıkarlarının doğrudan doğruya bütün dünya proletaryasının çıkarları olarak kavrandığı sosyalizmin de buna göre bir şekilde deformasyona uğradığı bir dönemden geçti. Bütün bunlar insanlar üzerinde iz bıraktı. Dolayısıyla gerçek pratikleri buna tekabül etmese bile, insanlar kendi çıkarlarını faaliyetlerini buna tekabül etmeyen bir dilde konuşturdular. Dolayısıyla tarihsel olan ve mantıksal olan arasındaki bu farklılığı gözden kaçırmadan böylesine bir sosyalizm projesi üzerinde tartışmaya devam etmenin bizi sağlam birli-

ğe ulaştıracağını düşündüğümü söyleyebilirim. Ama dediğim gibi böyle bir konumdan hareket etmiyor diye, ben insanlarla peşinen birleşmeyeceğimi söylemiyorum. Çünkü böylesine bir birlik, eğer böyle bir perspektif üzerinde gerçekleşecekse, böyle bir perspektifte tartışma yoluyla ortaya çıkacaktır. Yani, bir kere Marx bunu vaz etti diye bu iş bir seferde anlaşılmıyor; bunu gördük. Dünyada Marx'a sadık olmadığını söyleyen bir tane marksist var mı? Yok. Ama yorumlar çok değişik. Bu yüzden bütün bu yorumların ortak paydasını bulana kadar tartışmanın ben zorunlu olduğunu düşünüyorum. Bütün bunları hesaba katarak. Şundan ötür hesaba katarak. Türkiye'de yaşıyoruz. SSCB'nin kapı komşusu ve burada egemen sınıfların işçi sınıfı hareketine karşı sosyalist harekete karşı her tedbiri bir anti-sovyetizm söylemi içerisinde gerçekleştiriyor. Ve bütün bu anti sovyetik söylemin geçmişteki biçimi aynı zamanda anti-stalinist bir söylemdi. Kaçınılmaz olarak, Türkiye'deki sosyalistler arasında egemen sınıftan kendilerini ayırmak anlamında bu anti-stalinist söylemden kendilerini ayırtırmak yönünde içgüdüsel bir tepki gelişti. Böylesine şekillenmiş bir zihniyet temeli üzerinde bu sefer Stalin'in perspektiflerinin tartışmasız kabul edildiği bir gelenekten, mirastan bugüne kadar geldik. Dalayısıyla böyle bir mirası paylaşan insanlarız. Ben şimdi insanların aslında bu teorik söyleme çok da denk düşmeyen pratik mücadelelerini mi, yoksa teorik lafzını mı esas alacağım? Ben maddeyi, pratiği öne geçirmek ve siyasi hareket toplumsal mücadele içerisinde tuttukları yerden hareketle insanlarla ilişki kurmanın doğru olacağını düşünüyorum. Bu ilişki kurmak akıl mahkemesine sıra geldiğinde yanlışla doğru dememiz gerektiği anlamına gelmiyor. Bana sorarsanız benim dediğim doğrudur. Çünkü ben bunun hem tarihen doğrulandığını hem teorik iç tutarlılığa sahip olduğunu, hem de zaten Marx'ın böyle söylediğini düşündüğümü söyleyebilirim ve buna karşı şeyler de söylenecektir. Ama bence birlik dediğimiz süreç, bu tartışmayı içermek zorundadır. Böyle hazır bir zemin üzerinde birleşmek mümkün olsaydı Türkiye'de şimdiye kadar çoktan güçlü bir sosyalist parti oluşurdu. Güçlü bir sosyalist hareketin ben Türkiye'de olduğunu düşünüyorum. Bunun Fragmente olmasına, dağınık olmasına, parça parça olmasına rağmen şu Güney Avrupa'da ya da Doğu Akdeniz'de aslında en yaygın hareketlerden birisi olduğunu söyleyebilirim. O yüzden ben bu yaygınlığı, bu genelliği, bu genişliği tarihen içermek zorunda olduğumuzu ve burda diplomasi yapmadan, ama öbür taraftan bu tarihi gerçekliği hesaba katan bir birlik tartışması süreci içinden geçmemiz gerektiğini düşünüyorum.

SORU – ??.. işçi sınıfının kendisini yönetmesinin güvencesi nedir? Bu konuda partiye neler düşünüyor?

YANIT – Şimdi burada tarihsel bir sıkıntı var. Şöyle: marksizmin bütün öncülleri işçi sınıfının nüfusun çoğunluğunu oluşturduğu bir teorik çerçeveyi var sayıyor. Oysa proleter devrimin gerçekleştiği bütün ülkelerde işçi sınıfı bir azınlık. İşçi sınıfının da bir azınlığı modern sanayi işçisi ve onun da küçük bir azınlığı belli bir siyasal ve teorik eğitim, düşünsel gelişme kapasitesine sahip. Bu daha baştan bütün süreci oldukça sıkıntılı bir noktaya doğru sürüklüyor. Gerçekten de SSCB olsun, Çin olsun

Lenin'in ifadesiyle "köylü okyanusu" denilen ülkelerde işçi sınıfı yönetme pratiğiyle karşı karşıya kaldığında bütün bu yönetme görevlerini çekip çevirmek bakımından belli bir sıkıntıyla malûl olduğunu gördük. Bu anlamda ben şöyle düşünüyorum. Herşeyden önce, işçi sınıfını toplumun çoğunluğu haline getirecek tedbirlerin süratle alınması. Mesela partinin önüne koyması gereken başlıca görevlerden bir tanesinin bu olduğunu düşünüyorum. Ama bu da bir handikapı içeriyor. Nüfusun çoğunluğunu köylülerin oluşturduğu bir yerde, onları işçi sınıfına dönüştürmek iki yoldan olur. Bir, zor yoluyla kollektivizasyon süreci içerisinde. Öbürü ise onların rızasını onayını alarak ortak mülkiyetin en aşağı biçimlerinden yukarı biçimlerine doğru adım adım gelmekle olabilir. O da son derece uzun bir zaman sürecini var sayıyor. Burda önce bir tarihsel sıkıntı var. Ama gene de bütün bunlar var diye bence şundan vazgeçemeyiz. İşçi sınıfının kendi kedisini yönetmesi için eğitilmesi, ona bu imkanların tanınması. Ben şuna inanıyorum. Eğer yerel yönetim organları, yani kent sovyetleri ya da konseyleri fabrika konseyleri, sendikalar vs. tüm bunların içerisinde işçilerin kendi görüşlerin özgürce ifade edebileceği platformlar var edilebilir ve korunabilirse, tarihten gelen sıkıntıların ve problemlerin ortadan kaldırılması söz konusu olmasa bile kısa vadede en aza indirgenmesi bence mümkün olabilir.. Partinin rolünün öncülük olduğu ama kendisini sınıfın yerine koymasının gerekmediğine ve bunun kaçınılmaz olmadığı noktası, bence bilince çıkartılmalıdır. Bir kere bilince çıkarttık diye bu gerçekleşir mi? Bunun için çok fazla bir şey söyleyemeyiz, çünkü bunun pratiklerini görmemiz gerekir. Ama ben öyle düşünüyorum ki, mesela Küba'da bu problemler daha az yaşandı. Ve Küba çok daha fazla gelişmiş bir ülke değildi, SSCB'ne göre ya da Çin'e göre, ya da Arnavutluk'a göre. Orada yığınların inisiyatifine daha çok yer ve imkan tanıyan bir ilişki düzeni tutturulabildi. Bu bir dereceye kadar belki Küba devriminin öncülüğünün çok daha başka bir prodesten geçip, geleneksel partiler içerisinde gelmeyerek sonradan geleneksel partiler alanına dönmesinden doğdu. Ya da Küba'da daha yüksek bir uygarlık düzeyi zaten az çok vardı denilebilir ama, şartlara baktığımız zaman bunun da tam böyle olmadığını düşünüyoruz. Burda demek ki iradenin bir rolü var. Yani işleri bu yola mı, yoksa şu yola mı sokacağımız konusundaki bilinçli tercihlerin rolü var. Ben SSCB'deki süreçte tercihin önderlik lehine yapılmış olmasının rol oynadığını düşünüyorum. Bunu belirleyen dış koşulları görmezden gelemeyiz. Ben bunun altını bir kere daha çizmek istiyorum.

SSCB devlet olarak kurulduğu günden başlayarak hep bir baskıyla karşı karşıya kaldı. Yani kendi güvenliğini sağlayabilmek, bunun içinde yüksek bir hızla sanayileşmek, sanayileşmede en son hadde kadar rasyonalizasyon ve ihtisaslaşmaya yönelmek çok ciddi bir baskı oluşturdu. Öyleki, sonunda emek verimliliğini artırmak için Taylorizm uygulandı. Yani çalışma sürecinin en küçük parçasına kadar bölünüp, her bir parçasının tek kişi tarafından sonsuz sayıda tekrarına dayanan, sonuçta işçi sınıfını eblehlestiren onu kendi emeğinin ürününe hatta kendi kendisine yabancılaştıran kendisinin üreten aktif bir unsur olduğunu idrak etmesini engelleyen bir şeydi bu. Ama öbür taraftan da hızlı bir sanayileşme zorunluluğu vardı. Çünkü böyle bir sınıai temel olmaksızın yüksek düzeyde makinalı üretime geçmek söz konusu olmaksızın üretimi artırmak kendi güvenliğini sağlamak, gerekli üretim, ulaşım, savunma araçla-

rını kurabilmek imkansız. Eğer Rusya gibi geri bir ülkeyle sosyalizm pratiği sınırlanmak durumunda kalır ise, bütün bunların yaşanması da kaçınılmaz bir durum. Aslında Lenin'in kendisi ta en baştan yanlış hatılamıyorsa 1922'de Sol Komünizm üzerine tartışmasında şunu demişti: "medeni ülkelerin yani kapitalizm bakımından daha çok gelişmiş ülkelerin herhangi birinde bir proleter devrimi patlak verinceye kadar model biz olacağız. Ama böyle bir devrim patlak verdikten sonra biz (sovyet ve sosyalist manada ama) gene geri bir ülke haline geleceğiz." Sosyalizme geçişin ön koşulları aslında gelişmiş kapitalist ülkelerde, Batı Avrupa ülkelerinde çok daha fazla olarak mevcut olmasına rağmen gerçekleşemedi. O zaman kendi sınırları içerisine kapatılmış bir alanda işçi sınıfının birden fazla kuşağını feda ederek böylesine bir sanayileşme yoluna gitmek zorunda kalmış olması beraberinde bir sürü şey daha getirdi. Demin sözünü ettiğimiz aksaklıklar. Bence belki bunların hepsi genel olumluluk. Burda bir tek şey bence önemli. Yabancı dillerde yani "kaçınılmaz bir kötülük" denilen bu şeyin teorinin bir parçası halinde bizzat teorinin içine eklemlenmesi, içselleştirilmesi idi bence problem. Ve böylece SSCB'de bu sürecin aslında sosyalizme erişmek bakımından tekrarı kaçınılmaz ve gerekli bir ilke olduğu bütün öteki devrimi yapmış ülkelerin partileri tarafından devrimlerden önce devralınmış oldu. Beri yandan D. Avrupa ülkelerinde gerçekleşen sosyalizm pratiklerinin de SSCB'nin hinterlandı içersinde gerçekleşmiş olduğunu biliyoruz. Bu yüzden böyle bir nüfuz daha baştan söz konusuysa ve aslında daha bağımsız koşullarda tartışmanın mümkün olduğu yerlerde bulunması mümkün çözümler, Sovyet Devrimi'nin muzaffer olmuş olması noktasından da bakılarak tekrarlandığında her yerde zafer getirecek perspektifler olarak kavrandı. Ama bence bütün sıkıntıda burada yatıyordu. Birincisi sosyalizmin ya da sınıfsız toplumun en son aşamasına yalnızca SSCB'nin sınırları içersinde erişilebileceği ve buna erişmenin de bütün bunları gerektirdiği. Bir kere buraya geldiğimizde bütün bunlardan kurtulabileceğimiz gibi bir perspektifle programa yaklaştığımızda bunlar hep geçici kötülükler olarak görülebiliyordu. Ama bunun tarihen böyle olmadığı ortaya çıktıktan sonra zaten bütün bu sorunlar tartışıldı. 1960'lara kadar, sosyalist harekette böyle bir açık tartışma yoktu. Her şey yolunda gidiyor gibi görülüyordu. Ama bugün 1983 yılından 2000 yılına doğru giderken bütün bu problemler karşımıza çıkmış bulunuyor. Ben şunu diyeceğim. Bunun bir sihirli reçetesi olduğunu düşünmüyorum ama şuna inanıyorum. Türkiye olsun başka ülkeler olsun sosyalizme geçebilmek bakımından Çarlık Rusya'sından çıkmış Rus işçilerinden çok daha fazla büyük avantajlarla donanmışlardır. Birincisi bugün sosyalizm biz beğenelim beğenmeyelim deforme olduğunu söyleyelim söylemeyelim bir realite olarak dünyanın 1/3 lük bir alanı üzerinde var, yaşıyor. Bu bakımdan Ekim Devriminde söz konusu olan kuşatma örneğin öteki sosyalist ülkeler için söz konusu olmayacak. Birincisi bu. İkincisi orada gerçekleşmiş pratiklerin yol açtığı sonuçlar idrak edilmiş bulunuyor. Bu bakımdan buradan çıkartılacak sonuçlar var. Ben öyle düşünüyorum ki, bütün devlet yönetiminin her aşamada işçilerin onayına tabi kılınacağı mekanizmaların kurulması, işçi sınıfları kendiliğinden bu inisiyatifi gösteriyor olmasalar, böylesine bir tarihi olgunluğa sahip olmasalar bile, devletin yapması gereken şeyin onları bu noktaya doğru iteklemek, bu bakımdan eğiterek bütün kitle iletişim araçlarını,

ideolojik aygıtları bu maksatla kullanması halinde işçilerin doğrudan doğruya kendi çıkarlarına olan ve kendi yaptıklarını kendilerinin denetleyebildikleri koşullarda yönetme imkanını reddetmeyeceklerini tam tersine buna dört elle sarılacaklarını düşünüyorum. Aslında işçi sınıfının SSCB'de olsun öteki ülkelerde olsun edilgen konuma itilmeleri büyük ölçüde bu yüzden olmaktadır. Planlama üzerinde işçilerin herhangi bir doğrudan tasarrufu yoktur. İşletmenin nasıl yönlendirileceği üzerinde herhangi bir tasarrufu yoktur. Kolhozun nasıl yönetileceği konusunda herhangi bir tasarrufu yoktur. Sadece her yıl yenilenecek Sovyet seçimleri dolayısıyla oy kullanmaktadırlar. O durumda da birden fazla seçenekleri zaten yoktur. Bu koşullar altında işçilerin siyasete yabancılaşması bence kaçınılmaz. Bunun tersini yaptığımız durumda çıkış için başlıca tutamağı ele geçirmiş olacağımızı düşünüyorum. Birincisi bu. İkincisi ulusların, halkların hayatında acil durumlar olmaz değil. Savaş, iç savaş büyük felaketler, istila, herhangi bir yerde baş gösteren kargaşa vs. Bütün bunlar da acil durum tedbirlerini gerektirir. Bu da kaçınılmaz olarak tek adam yönetimini, bütün yetkilerin kısa zamanda karar almak uygulamak ve sonuçlarını elde etmek bakımından belli bir tek adamın veya heyetin yetkili kılınması gerektirebilir. Ama nihayet bunlar acil durum. Bir toplumun 70 yıl boyunca acil durum içinde yaşadığını düşünmek de bana çok saçma geliyor doğrusu. Bütün bu acil durum tedbirlerinin bir konsensus ile alınması ve acil durum ortadan kalktığı anda konsensusun bozulabileceği bir hareket özgürlüğüne tarafların kavuşturulmasının da zorunlu olduğunu düşünüyorum. Bütün bunlar olabilirse eğer, ben Türkiye'nin aslında bir model olarak, nüfusun bileşimi bakımından model olarak, bu eleştirdiğimiz pratiklerin gerçekleştiği ülkelere benzemekle beraber bilinç denilen faktörün hiç de yabana atılmaması gerektiğini düşündüğümü söyleyebilirim. Yani Türkiye'de işçi sınıfı nüfusun azınlığını meydana getiriyor. Üstelik Türkiye bir bakıma bir doğu toplumu olduğu için dinsel ideolojinin kitleler üzerindeki büyük etkinliği vs. dolayısıyla işçilerin bir miktar daha zorlaştığını bilmekle beraber bütün bunların yığınları sadece bir onay mevkii olarak gören ama onların siyasal kitlesel inisiyatiflerini harekete geçirmeyi ikincil bir mesele olarak kabul eden yaklaşımlarını haklı çıkartmayacağını düşünüyorum.

Sonuç olarak işçi sınıfının partisinin yalnız ve yalnız öncü olduğu yani aslında işçi sınıfına hizmet etmekle onu aydınlatmakla görevli olduğunu bence akıldan çıkartmamak gerekli. Bir kere bence devletle parti iç içe geçecek olursa işçi sınıfını devlet karşısında koruyacak hiç bir güç kalmayacaktır. Bu nedenle Lenin 1922'de sendikalar tartışmasında sendikaların askerileştirilmesi, devlete bağlanması tasarılarına karşı şunu demek zorunluluğunu hissetmişti. "Bizim devletimiz bir işçi devletidir ama bürokratik olarak çarpılmış bir işçi devleti. Böyle bir devlette işçi sınıfının kendisini kendi devletinden korumaya hakkı vardır ve bunun için örgütleri olmalıdır, sendikalar böyle bir şeydir." Bu, besbelli emek süreçleri dolayısıyla işçi sınıfını kendisini kendi devletinden koruması meselesiydi. Çünkü nihayet merkezden alınan kararlar bütün üretim birimlerine yansıdığı anda, bunların işçilerin çıkarlarına tekabül etmemesi pekala mümkün. İşçilerin burada kendilerini koruyabilmeleri için, kendilerinin koruyabilecekleri aygıtların devletten bağımsızlaştırılmış olması gerekir. Bence bu anlamda sendikalardan daha önemli olan şey partidir. Şüphesiz partililer devlet

görevlerini alırlar almaları gerekir ve beklenir. Zaten işçi sınıfının en aydınlık kitlesi- ni onlar temsil ediyorlarsa belki bu kaçınılmazdır da. Ama devlet görevleriyle parti görevleri işçi sınıfının sınıfsız topluma doğru ilerlemesi taleplerinin gerçekleştirilme- si için onu harekete geçirecek mekanizma olarak işçi sınıfının partisiyle devletin ken- di tabiatından kaynaklanan toplumu nispi bir dinginlik içerisinde tutma görevleri bence kesinlikle ayrıştırılmalıdır. Sönen bir devlet ancak böyle mümkün olabilir. Baş- ka türlü kendi görevlerini birer birer topluma devretmeyen kendi görevlerini birer birer devlet görevi olarak elden çıkartmayan bir devletin sönmesi mümkün olamaz. Devletle partinin özdeştiği bir yerde böyle bir şeyi yapmak başka hiç bir şartı varsay- masa bile bence psikolojik olarak olanaklı değil. Çünkü bir kere biz devletsek ve iyi bir devletsek, öyle de düşünüyorsak kendimiz hakkında, kendimizi başkalaştırmaya niye ihtiyacımız olsun. Bunun için aslında toplumdan aşağıdan bir talep gelmelidir. Ve bu talebi harekete geçirecek olan yegane şey aslında işçi sınıfının bilinçli öncüsü olarak parti olmak gerekir. Ama 'beri yandan paradoks odur ki, parti devlet olmuş- tur. Böylece iş kitlenir kalır. Bu anlamda devlet ve parti görevlerini birbirinden ayrış- tıran bir mekanizmayı kurmak ve gerçekleştirmek icab eder diye düşünüyorum. Şim- di bütün bunlar laf. Neticede böyle bir şey yapmıyoruz ama düşünüyoruz. Zannedi- yorum ki teorik olarak bütün bunlar bir şekilde kanıtlanmış gözüküyor öteki pratik- lerden dolayı. Şimdi bütün bunlara asılmak yeniden kendi tarihlerine iade etmek teoriyi başlangıç noktasındaki sağlığına iade etmek ve toplumu bununla açıklamaya çalışmak, yani yöneticilerin bakış açısından değil işçilerin bakış açısından tarihe bak- mak işini becerebilirsek aslında bütün herşeyin ilacını bence bulacağız. Ben böyle sanıyorum. Kuramsal öneride bulunmama imkan yok. Zaten böyle bir şeyi yapmak safiyane olur. Bunun için hiç değilse bir heyet halinde örgütlenmiş olmak ve onun adına konuşuyor olmak gerekir. Ben o durumda değilim.

SORU- Sosyalist bir düzende sosyalist olmayanlar nasıl var olacak? Bunların siyasi varoluşları nasıl olacak?

YANIT- Sınıflar siyasal kategoriler değil toplumsal kategorilerdir. Bu bakı- m- dan sosyalist bir düzen aslında sınıf münasebetlerini yeniden düzenler. Yani üretim araçlarının özel mülkiyetinden onların toplumsal mülkiyetine bir geçiş kerteli adım adım ama nihayetinde böyle bir geçiş geçiştir. Dolayısıyla bir sosyalist düzende düze- nin kendisinin karşısına alacağı güç böyle bir geçiş fiilen karşı koyan bir güçtür. Bu da tarihen meşrudur. Bunun dışında ben sosyalizmin insanları zihniyetlerine göre tasnife tabi tutmadığını ve tutmaması gerektiğini düşünüyorum. Yani insanların müs- lüman dinine mensup olmaları ya da hristiyan dinine mensup olmaları onların ken- di özel tercihleridir. Devletin burada kendini dinsiz kılmış olması işçi sınıfı için yeter- li garantidir. Yani devletin hiç bir dini desteklememesi bu bakımdan yeterlidir. Geri kalan zaman içerisinde işçi sınıfının ideolojik hegemonyasını kurması geliştirmesi laik, tanrıtanımaz bir dünya görüşünün giderek daha fazla zemin bulmasıyla bütün bunlar ortadan kalkar. Yoksa bunun dışında dinsel görüş açısından müslümanlar ya da hristiyanlar ya da başka mezhep ya da din mensupları olarak öteki yurttaşların

sahip oldukları özgürlüklere sahip olmamaları bence düşünülemez. Zaten pratikte de bunun geçmişte çok fazla problem olmadığını düşünüyorum. Ama nihayet diyelim ki, bir devlet eğer kendi görevlilerini seçim yoluyla tayin ediyor ise ve bu seçim de belirlenmiş kurallara uygun olarak devrolunacak ise yani anayasal yasal çerçeve içerisinde devrolunacak olursa böylesine görevlere seçilmiş olanların da kendi ideoloji ve zihniyetlerine göre gene ayrıma tabi tutulmamaları gerektiğini düşünüyorum.

Siyasi partiler olarak örgütlenme meselesi ise biraz daha farklı bir işi gibi geliyor bana. Çünkü bunu da a priori olarak konuşacak durumda olmadığımızı, bir yaşanmış pratik olduğunu düşünüyorum. Yaşanmış pratik bize şunu gösterdi. Teoride marksistler öteki sınıf partilerini yani sadece işçi sınıfı içerisindeki eğilimleri değil öteki sınıfların yani burjuvazinin yani kapitalizme geri dönmekten yana olan ya da bir çeşit köylü kapitalizmini kurmaktan yana olan siyasal eğilimlerin örgütlenmesini peşinen kabul etmiş olmalarına ve bunlara her türlü özgürlüğü tanımış olmalarına karşın pratikte bu özgürlüğün doğrudan doğruya proletarya iktidarını yıkmak için bir iç savaş aracı olarak kullanılması söz konusu oldu. İç savaş aracı olarak kullanıldığında da iç savaşın yöntemleri geçerli oldu ve bu yöntemlerin geçerli olduğu yerlerde her türlü bastırma, açık zora karşı açık zor, siyasi meşruiyeti tanımamaya karşı, siyasi meşruiyeti tanımama yani problemin çıplak güçle çözülmesi noktasına gelindi. Şimdi bu bir kere oldu. İkinci üçüncü defa daha oldu. Yani bütün pratikler peşinen bizi böyle bir ihtiyatla donatıyor. Dolayısıyla şimdi ancak şöyle söyleyebiliriz. Teorik olarak biz bu ilkeyi var sayalım. Yani yeni kurulan düzenin toplumun çoğunluğu tarafından onaylanmış bulunan organik düzenin içinde kalmaktan yana olan herkesin eleştiri hakkı ve özgürlüğü olmalıdır. Ama bu yeni kurulmuş düzeni yıkmak için girişilen bütün faaliyetler de aynı derecede yıkıcı bir faaliyetle karşılaşacaklardır. Sanıyorum her türlü hukukun da temel ilkesi böyle bir şeydir. Şimdi burada bizim kafamızı asıl meşgul eden şey bir başka problem olmalı. Sonuç olarak böylesine özgürlükler, düzenin yasal temelini kabul eden herkes için geçerlidir. Onun olmadığı yerde de egemenlik ve bağımlılık ilişkileri sonuçta hapisaneler yaratmıştır, insanlar oraya girer. Bizim çok kere ziyaret ettiğimiz gibi. Yani değişen bir şey yok orada da burada da. Ama bir tanesi tarihen meşru ötekisi meşruiyetini yitirmiş. En azından biz öyle bakıyoruz. Fakat burda problem bence sosyalistler arasındaki ilişkilerde işçi sınıfı içerisindeki sosyalist eğilimler arasındaki farklılıklarda kendini gösteriyor. Şimdi bu da başlangıçta bence tanınmamış olan bir şey değildi. Ancak sosyalist hareketin öteki fraksiyonu menşeviklerdi. Çarlık Rusya'sında menşevikler de doğrudan doğruya bir iç savaş partisi haline geçti. Arkasından sosyal devrimciler aynı şeyi yaptılar. Böylece işçi sınıfı hareketi içerisinde yani Bolşevik partisi dışındaki işçi hareketine bağlı eğilimler kaşı devrim partilerine dönüştükleri için ortadan kalktılar. Ama Bolşevik Partisi içerisindeki eğilimlerin özgürlüklerinin de zaman içerisinde kısıtlandığını gördük. Bence burada ilk başta şöyle bir meşruiyet vardı. 10. Parti Kongresinde yani iç savaşa doğru giden bir durumda, bütün toplumun ve devletin kapitalizm tarafından kuşatılmış olduğu koşullarda bütün fraksiyonlar ve hizipler kendi hizip disiplinlerinden ve hizip kurma özgürlüklerinden gönüllü olarak vazgeçtiler. Bu bir karşılıklı anlaşmayla sağlandı ve olağanüstü şartlara bağlandı. Ancak

daha sonra bu sovyet yasallığının temeli haline geldi. Ben burda bir açmaz olduğunu düşünüyorum. Bunun herhangi bir sosyalist yasallığın gerçek normunu oluşturmadığını düşünüyorum. Sosyalist yasallığın gerçek normu bence işçi hareketi içerisinde ifadesini bulan ve sosyalist düzenle ve onun perspektifleriyle çelişmeyen bütün eğilimlerin gerek parti içerisinde gerekse parti dışında özgür kalmaları gerektiğini düşünüyorum. Nitekim buna benzer örnekleri şekler de olsa bir çok yerde gördüğümüzü söyleyebilirim. Örneğin hemen hemen bütün sosyalist ülkelerde işçi partisi dışında başka sınıf partileri var. Bırakın işçi hareketinin eğilimleri olmayı bunlar için sağlanan temin edilen özgürlüğün işçi hareketinin içerisinde sağlanmamasını düşünmek bana saçma geliyor. Eğer yaptığımız bir göz boyama değilse, sırf bir çok partililik görüntüsü yaratmak istemiyorsak. Bazen zaten bu eğilimlerin bastırılmış olsa bile içten içe daima kendi varlıklarını hissettirdiklerini aslında gerçekte üzerlerine kendi kimliklerin takarak çıkmayan bu eğilimlerin var olan parti içerisinde örtük bir dille kendisini ifade ettiğini bildiğimizi düşünüyorum. Yani bugün Sovyetler Birliği'nde yaşanan süreç hukuki normların biraz daha aşağıya çekilmesiyle yüzlerce grubun ortaya çıkmasına yol açmışsa ve bunlar birgünde olmamışsa eğer bütün bunlar sosyalizmin temel taleplerine karşı bir fiziki tehdit oluşturmak üzere örgütlermedikleri sürece bence her zaman serbest olmalı açıkca kendilerini dile getirmeliler diye düşünüyorum. Benim düşüncem bu. Ama bütün bu düşünülenlerin nasıl gerçekleşebileceği meselesi Türkiye'de bu sürecin yaşanıyor olmasına, ya da bütün bunları savunanların öteki ülkelerde ne yapıp yapmadıklarına bağlı. Ama insanlar öteki yaratıklardan farklı olarak bir şey yapmadan önce planlarlar. Hiç bir şeyi kendiliğinden yapmazlar. O zaman böyle bir plana sahip olmamız, her şeyden önce, gerçekleşmenin garantisini değilse bile imkanını oluşturur. Ben böyle bir plana sahip olmamız gerektiğini düşünüyorum.

Özetle vicdanı özgürlükleri bakımından herkesin zaten özgür olduğunu ve pratiğin bunu yadsımadığını düşünüyorum. Yani her ne kadar devlet ya da egemen sınıf yani proletarya tanrı tanımaz ideolojiyi yaymak onun propagandasını yapmakla kendisini görevli addetse bile başka inançlara sahip olanları rejim düşmanı addetmediğini bence biliyoruz. Bu en az probleme yol açan şey oldu. sosyalist pratiklerde.

Öte yandan bizim bugünkü toplumda inançları bakımından baskı altına alınanlarla bir ittifak yapıp yapamayacağımız anlamındaki soruyu ise ben ittifakları inançlara değil siyasal kimliklere bağlamak gerektiğini siyasal programlara bağlamak gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden de kapitalizm dışına çıkan başka bir program görmediğim sürece herhangi bir mezhebin eziliyor olması ya da olmaması, olsa olsa onun demokratik taleplerinin savunulması anlamında bir sorun oluşturur. Onun dışında tarihsel bir ittifaka konu teşkil etmez diye kabul ediyorum.

Şimdi bu anlamda sosyalist demokrasi ile proletarya diktatörlüğünün çelişip çelişmediği noktasına gelince ilk söylediğimi söyleyeceğim. Ben proletarya diktatörlüğü bütün bunları tazammun eder diye kabul ediyorum.....

SORU- Ben şunu sormak istemiştım... Sosyalist bir düzende müslümanlar ya da başka dinsel ya da siyasal düşünce kendi toplumsal projelerini gerçekleştirmek

üzere seçimle gelip seçimle gitmeyi kabul ederek varolabilir mi?

Böyle bir siyasi mücadele yapabilirler mi?

Bunlar müslüman, kapitalist ya da başka bir şey de olabilir. Bu anlamda proletarya diktatörlüğü ile sosyalist demokrasi arasında bir farklılık tanımlanabilir mi?

YANIT – Ben bunun birbiriyle örtüştüğünü düşünüyorum. Çünkü şunu hatırlayalım. Lenin Kautsky' le polemğinde burjuvazinin oy hakkına sahip olup olamayacağı yani seçme ve seçilme hakkına sahip olup olmayacağı meselesi teorik değil tarihsel bir sorundur, teorik olarak proletarya egemenliği burjuvazinin seçme ve seçilme hakkından yoksun kılınmasını şart koşmaz, demiş idi. Ancak işte 1918' den 1920' ye gelindiğinde bütün burjuvalar partilerinden yoksun kılındılar. Çünkü onlar sadece böyle bir istemi dile getirmekle kalmayıp bu egemenlik ilişkisine karşı başka bir egemenlik ilişkisi kurmak üzere bilfiil harekete geçmişlerdi. Şimdi bunun fiziken ortaya döküldüğü bir yerde başka araçların geçerli olacağını düşünmek kaçınılmaz. Ama biz peşinen şunu söyleyebiliriz. Bütün düşüncelerin özgürlüğü sosyalizmde de olacaktır, olmalıdır diyebiliriz. Tabii eğer şu itirazı koymamız gerekmezse. Faşist hareketin de örgütlenme özgürlüğü olacak mı? Bence olmayacaktır. Ama bu benim tercihim. Çoğunluk ne der bilmem.

SORU – Son söylediğinizle ilgili bir sorum var. Öncelikle bu bir yorum meselesi. Bir parti önderi başka bir parti önderine karşı devrimci diyebiliyor. Dediği zaman da partiden atılıyor hatta bazen öldürülebiliyor da. Demek ki bu bir yorum meselesi. 40 yıl sonra sosyalistler doğruluğu yanlışlığı üzerinde tartışıyor, çünkü yeni ve çözülmemiş mesele.

Parti içerisinde farklı düşünen insanlar bir başkalarını farklı düşündüğü için atabilirler mi?

Veya onlar parti içerisinde bir kanat olarak örgütlenebilirler mi, fikirlerini savunabilirler mi?

Ya da ayrı bir parti kurabilirler mi?

YANIT – Benim bildiğim, öğrendiğim, içime sindirdiğim kadarıyla bir işçi partisi bir sosyalist marksist parti belli bir programı kabul edenler ile kurulabilir. Yani bu programı tanıyanlar bu programın zorunluluklarını kabul edenler kendi özgürlüklerini bu programla sınırlamış olurlar. Dolayısıyla programatik örgütsel ve teorik bir birliği ifade eder parti. Örneğin partinin programı şudur diyelim: Temel talebi kapitalizme son vermek ve sosyalizmi kurmak. "Kapitalizme son vermeyelim", demediği sürece herkesin kapitalizmin ortadan kaldırılması bakımından farklı perspektifler öne sürmesinin hakkı olduğunu varsayarak mı konuşacak.? Lenin bunu "eylemde birlik, eleştiri ve ajitasyonda özgürlük" formülü ile ifade etmiş. Partinin programatik çerçevesi sınırları içerisinde kaldığı sürece bütün görüşler özgür olmalı ve özgürlüğü garanti edilmelidir.

SSCB devlet olarak kurulduğu günden başlayarak hep bir baskıyla karşı karşıya kaldı. Yani kendi güvenliğini sağlayabilmek, bunun içinde yüksek bir hızla sanayileşmek, sanayileşmede en son hadde kadar rasyonalizasyon ve ihtisaslaşmaya yönelmek çok ciddi bir boşluk oluşturdu. Öyleki, sonunda emek verimliliğini artırmak için Taylinizm uygulandı. Yani çalışma sisteminin en küçük parçasına kadar bölünüp, her bir parçasının tek kişi tarafından sonsuz sayıda tekrarına dayanan, sonuçta işçi sınıfını eblehleştiren onu kendi emeğinin ürününe hatta kendi kendisine yabancılaştıran kendisinin üreten aktif bir unsur olduğunu idrak etmesini engelleyen bir şeydi bu. Ama öbür taraftan da hızlı bir sanayileşme zorunluluğu vardı. Çünkü böyle bir sinsi temel olmaksızın yüksek düzeyde makinalı üretime geçmek söz konusu olmaksızın üretimi artırmak kendi güvenliğini sağlamak, gerekli üretim, ulaşım, savunma araçların kurabilmek imkansız. Eğer Rusya gibi geri bir ülkeyle sosyalizm pratiği sınırlamak durumunda kalır ise, bütün bunların yaşanması da kaçınılmaz bir durum. Aslında Lenin'in kendisi ta en baştan yanlış hatılamıyorsa 1922'de Sol Komünizm üzerine tartışmasında şunu demişti: "medeni ülkelerin yani kapitalizm bakımından daha çok gelişmiş ülkelerin herhangi birinde bir proleter devrimi patlak verinceye kadar model biz olacağız. Ama böyle bir devrim patlak verdikten sonra biz (sovyet ve sosyalist manada ama) gene geri bir ülke haline geleceğiz." Sosyalizme geçişin ön koşulları aslında gelişmiş kapitalist ülkelerde, Batı Avrupa ülkelerinde çok daha fazla olarak mevcut olmasına rağmen gerçekleşemedi. O zaman kendi sınırları içerisine kapatılmış bir alanda işçi sınıfının birden fazla kuşağını feda ederek böylesine bir sanayileşme yoluna gitmek zorunda kalmış olması beraberinde bir sürü şey daha getirdi. Demin sözünü ettiğimiz aksaklıklar. Bence belki bunların hepsi genel olumluluk. Burda bir tek şey bence önemli. Yabancı dillerde yani "kaçınılmaz bir kötülük" denilen bu şeyin teorinin bir parçası halinde bizzat teorinin içine eklemlenmesi, içselleştirilmesi idi bence problem. Ve böylece SSCB'de bu sürecin aslında sosyalizme erişmek bakımından tekrarı kaçınılmaz ve gerekli bir ilke olduğu bütün öteki devrimi yapmış ülkelerin partileri tarafından devrimlerden önce devralınmış oldu. Beri yandan D. Avrupa ülkelerinde gerçekleşen sosyalizm pratiklerinde SSCB'nin interlandı içersinde gerçekleşmiş olduğunu biliyoruz. Bu yüzden böyle bir nüfuz daha baştan söz konusuydu ve aslında daha bağımsız koşullarda tartışmanın mümkün olduğu yerlerde bulunması mümkün çözümler, Sovyet Devrimi'nin muzaffer olmuş olması noktasındanda bakılarak tekrarlandığında her yerde zafer getirecek perspektifler alarak kavrandı. Ama bence bütün sıkıntıda burada yatıyordu. Birincisi sosyalizmin ya da sınıfsız toplumun en son aşamasına SSCB'nin sınırları içersinde erişebileceği ve buna erişmenin bütün bunları gerektirdiği bir kere buraya geldiğimizde bütün bunlardan kurtulabileceğimiz gibi bir perspektifle programa yaklaştığımızda bunlar hep geçici kötülükler olarak görülebiliyordu. Ama bunun tarihen böyle olmadığı ortaya çıktıktan sonra zaten bütün bu sorunlar tartışıldı. 1960'lara kadar, sosyalist harekette böyle bir açık tartışma yoktu. Her şey yolunda gidiyor gibi görülüyordu. Ama bugün 1983 yılından 2000 yılına doğru giderken bütün bu problemler karşımıza çıkmış bulunuyor. Ben şunu diyeceğim. Bunun bir sihirli reçetesi olduğunu düşünmüyorum ama şuna inanıyorum. Türkiye olsun başka ülkeler

olsun sosyalizme geçebilmek bakımından Çarlık Rusya'sından çıkmış Rus işçilerinden çok daha fazla büyük avantajlarla donanmışlardır. Birincisi bugün sosyalizm biz beğenelim beğenmeyelim deforma olduğunu söyleyelim söylemeyelim bir realite olarak dünyanın 1/3 lük bir alanı üzerinde var, yaşıyor. Bu bakımdan Ekim Devriminde söz konusu olan kuşatma örneğin öteki sosyalist ülkeler için söz konusu olmayacak. Birincisi bu. İkincisi orada gerçekleşmiş pratiklerin yol açtığı sonuçlar idrak edilmiş bulunuyor. Bu bakımdan buradan çıkartılacak sonuçlar var. Ben öyle düşünüyorum ki, bütün devlet yönetimin her aşamada işçilerin onayına tabi kılınacağı mekanizmaların kurulması, işçi sınıfları kendiliğinden bu inisiyatifi gösteriyor olmasalar, böylesine bir tarihi olgunluğa sahip olmasalar bile, devletin yapması gereken şeyin onları bu noktaya doğru iteklemek, bu bakımdan eğiterek bütün kitle iletişim araçlarını, ideolojik aygıtları bu maksatla kullanması halinde mhem işçilerin doğrudan doğruya kendi çıkarlarına olan ve kendi yaptıklarını kendilerinin denetleyebildikleri koşullarda yönetme imkanını reddetmeyeceklerini tam tersine buna dört elle sarılacaklarını düşünüyorum. Aslında işçi sınıfının SSCB'de olsun edilgen konuma itilmeleri büyük ölçüde bu yüzden olmaktadır. Planlama üzerinde işçilerin herhangi bir doğrudan tasarrufu yoktur. İşletmenin nasıl yönlendirileceği üzerinde herhangi bir tasarrufu yoktur. Kolhozun nasıl yönetileceği konusunda herhangi bir tasarrufu yoktur. Sadece her yıl yenilenecek Sovyet seçimleri dolayısıyla oy kullanmaktadırlar. O durumda da birden fazla seçenekleri zaten yoktur. Bu koşullar altında işçilerin siyasete yabancılaşması bence kaçınılmaz. Bunun tersini yaptığımız durumda çıkış için başlıca tutamağı ele geçirmiş olacağımızı düşünüyorum. Birincisi bu. İkincisi ulusların, halkların hayatında acil durumlar olmaz değil. Savaş, iç savaş büyük felaketler, istila, herhangi bir yerde baş gösteren kargaşa vs. Bütün bunlar da acil durum tedbirlerini gerektirir. Bu da kaçınılmaz olarak tek adam yönetimini, bütün yetkilerin kısa zamanda karar almak uygulamak ve sonuçlarını elde etmek bakımından belli bir tek adamın veya heyetin yetkili kılınması gerektirebilir. Ama nihayet bunlar acil durum. Bir toplumun 70 yıl boyunca acil durum içinde yaşadığını düşünmek de bana çok saçma geliyor doğrusu. Bütün bu acil durum tedbirlerinin bir konsensus ile alınması ve acil durum ortadan kalktığı anda konsensusun bozulabileceği bir hareket özgürlüğüne tarafların kavuşturulmasının da zorunlu olduğunu düşünüyorum. Bütün bunlar olabilirse eğer, ben Türkiye'nin aslında bir model olarak, nüfusun bileşimi bakımından model olarak, bu eleştirdiğimiz pratiklerin gerçekleştiği ülkelere benzemekle beraber bilinç denilen faktörün hiç de yabana atılmaması gerektiğini düşündüğümü söyleyebilirim. Yani Türkiye'de işçi sınıfı nüfusun azınlığını meydana getiriyor. Üstelik Türkiye bir bakıma bir doğu toplumu olduğu için dinsel ideolojinin kitleler üzerindeki büyük etkinliği vs. dolayısıyla işçilerin bir miktar daha zorlaştığını bilmekle beraber bütün bunların yığınları sadece bir onay mevkii olarak gören ama onların siyasal kitlesel inisiyatiflerini harekete geçirmeyi ikincil bir mesele olarak kabul eden yaklaşımlarını haklı çıkartmayacağını düşünüyorum.

Sonuç olarak işçi sınıfının partisinin yalnız ve yalnız öncü olduğu yani aslında işçi sınıfına hizmet etmekle onu aydınlatmakla görevli olduğunu bence akıldan çıkartmamak gerekli. Bir kere bence devletle parti iç içe geçecek olursa işçi sınıfının

devlet karşısında koruyacak hiç bir güç kalmayacaktır. Bu nedenle Lenin 1922'de sendikalar tartışmasında sendikaların askerileştirilmesi, devlete bağlanması tasarılarına karşı şunu demek zorunluluğunu hissetmişti. "Bizim devletimiz bir işçi devletidir ama bürokratik olarak çarpılmış bir işçi devleti. Böyle bir devlette işçi sınıfının kendisini kendi devletinden korumaya hakkı vardır ve bunun için örgütleri olmalıdır, sendikalar böyle bir şeydir. Bu, besbelli emek süreçleri dolayısıyla işçi sınıfını kendisini kendi devletinden koruması meselesiydi. Çünkü nihayet merkezden alınan kararlar bütün üretim birimlerine yansıdığına, bunların işçilerin çıkarlarına tekabül etmemesi pekala mümkün. İşçilerin burada kendilerini koruyabilmeleri için, kendilerinin koruyabilecekleri aygıtların devletten bağımsızlaştırılmış olması gerekir. Bence bu anlamda sendikalardan daha önemli olan şey partidir: Şüphesiz partililer devlet görevlerini alırlar almaları gerekir ve beklenir. Zaten işçi sınıfının en aydınlık kitlesini onlar temsil ediyorlarsa belki bu kaçınılmazdır da. Ama devlet görevleriyle parti görevleri işçi sınıfının sınıfsız topluma doğru ilerlemesi taleplerinin gerçekleştirilmesi için onu harekete geçirecek mekanizma olarak işçi sınıfının partisiyle devletin kendi tabiatından kaynaklanan toplumun nispi bir dinginlik içerisinde tutma görevleri bence kesinlikle ayrıştırılmalıdır. Sönen bir devlet ancak böyle mümkün olabilir. Başka türlü kendi görevlerini birer birer topluma devretmeyen kendi görevlerini birer birer devlet görevi olarak elden çıkartmayan bir devletin sönmesi mümkün olamaz. Devletle partinin özdeştiği bir yerde böyle bir şeyi yapmak başka hiç bir şartı varsaymasa bile bence psikolojik olarak olanaklı değil. Çünkü bir kere biz devletsek ve iyi bir devletsek, öyle de düşünüyorsak kendimiz hakkında, kendimizi başkalaştırmaya niye ihtiyacımız olsun. Bunun için aslında toplumdan aşağıdan bir talep gelmelidir. Ve bu talebi harekete geçirecek olan yegane şey aslında işçi sınıfının bilinçli öncüsü olarak parti olmak gerekir. Ama beri yandan paradoks odur ki, parti devlet olmuştur. Böylece iş kitlenir kalır. Bu anlamda devlet ve parti görevlerini birbirinden ayırtıran bir mekanizmayı kurmak ve gerçekleştirmek icab eder diye düşünüyorum. Şimdi bütün bunlar laf. Neticede böyle bir şey yapmıyoruz ama düşünüyoruz. Zannediyorum ki teorik olarak bütün bunlar bir şekilde kanıtlanmış gözüküyor öteki pratiklerden dolayı. Şimdi bütün bunlara asılmak yeniden kendi tarihlerine iade etmek teoriyi başlangıç noktasındaki sağlığına iade etmek ve toplumu bununla açıklamaya çalışmak, yani yöneticilerin bakış açısından değil işçilerin bakış açısından tarihe bakmak işini becerebilirsek aslında bütün herşeyin ilacını bence bulacağız. Ben böyle sanıyorum. Kuramsal öneride bulunmama imkan yok. Zaten böyle bir şeyi yapmak safiyane olur. Bunun için hiç değilse bir heyet halinde örgütlenmiş olmak ve onun adına konuşuyor olmak gerekir. Ben o durumda değilim.

SORU – Sosyalist bir düzende sosyalist olmayanlar nasıl var olacak? Bunların siyasi varoluşları nasıl olacak?

YANIT – Sınıflar siyasal kategoriler değil toplumsal kategorilerdir. Bu bakımdan sosyalist bir düzen aslında sınıf münasebetlerini yeniden düzenler. Yani üretim araçlarının özel mülkiyetinden onların toplumsal mülkiyetine bir geçiş kerteli adım adım ama nihayetinde böyle bir geçiş geçiştir. Dolayısıyla bir sosyalist düzende düzenin kendisinin karşısına alacağı güç böyle bir geçiş fiilen karşı koyan bir güçtür. Bu

da tarihen meşrudur. Bunun dışında ben sosyalizmin insanları zihniyetlerine göre tasnife tabi tutmadığını ve tutmaması gerektiğini düşünüyorum. Yani insanların müslüman dinine mensup olmaları ya da hristiyan dinine mensup olmaları onların kendi özel tercihleridir. Devletin burada kendini dinsiz kılmış olması işçi sınıfı için yeterli garantidir. Yani devletin hiç bir dini desteklememesi bu bakımdan yeterlidir. Geri kalan zaman içerisinde işçi sınıfının ideolojik hegemonyasını kurması geliştirmesi laik, tanrıtanımaz bir dünya görüşünü giderek daha fazla zemin bulmasıyla bütün bunlar ortadan kalkar. Yoksa bunun dışında dinsel görüş açısından müslümanlar ya da hristiyanlar ya da başka mezhep ya da din mensupları olarak öteki yurttaşların sahip oldukları özgürlüklere sahip olmamaları bence düşünülemez. Zaten pratikte de bunun geçmişte çok fazla problem olmadığını düşünmüyorum. Ama nihayet diyelim ki, bir devlet eğer kendi görevlilerini seçim yoluyla tayin ediyor ise ve bu seçim de belirlenmiş kurallara uygun olarak devrolunacak ise yeni anayasal yasal çerçeve içerisinde devrolunacak olursa böylesine görevlere seçilmiş olanların da kendi ideoloji ve zihniyetlerine göre gene ayrıma tabi tutulmamaları gerektiğini düşünüyorum.

Siyasi partiler olarak örgütlenme meselesi ise biraz daha farklı bir işi gibi geliyor bana. Çünkü bunun da o priori olarak konuşacak durumda olmadığımızı, bir yaşanmış pratik olduğunu düşünüyorum. Yaşanmış pratik bize şunu gösterdi. Teoride marksistler öteki kınif partilerini yani sadece işçi sınıfı içerisindeki eğilimleri değil öteki sınıfların yani burjuvazinin yani kapitalizme geri dönmekten yana olan ya da bir çeşit köylü kapitalizmini kurmaktan yana olan siyasal eğilimlerin örgütlenmesini peşinen kabul etmiş olmalarına ve bunlara her türlü özgürlüğü tanımış olmalarına karşın pratikte bu özgürlüğün doğrudan doğruya proletarya iktidarını yıkmak için bir iç savaş arası olarak kullanılması söz konusu oldu. İç savaş arası olarak kullanıldığında da iç savaşın yöntemleri geçerli oldu ve bu yöntemlerin geçerli olduğu yerlerde her türlü bastırma, azık zora karşı açık zor, siyasal meşruiyeti tanımamaya karşı, siyasal meşruiyeti tanımama yani problemin çıplak güçle çözülmesi noktasına gelindi. Şimdi bu bir kere oldu. İkinci üçüncü defa daha oldu. Yani bütün pratikler peşinen bizi böyle bir ihtiyatla dontıyor. Dolayısıyla şimdi ancak şöyle söyleyebiliriz. Teorik olarak biz bu ilkeyi var sayalım. Yani yeni kurulan düzenin toplumun çoğunluğu tarafından onaylanmış bulunan organik düzenin içinde kalmaktan yana olan herkesin eleştirisi hakkı ve özgürlüğü olmalıdır. Ama bu yeni kurulmuş düzeni yıkmak için girişilen bütün faaliyetler de aynı derecede yıkıcı bir faaliyetle karşılaşacaklardır. Sanıyorum her türlü hukukun da temel ilkesi böyle bir şeydir. Şimdi burada bizim kafamızı asıl meşgul eden şey bir başka problem olmalı. Sonuç olarak böylesine özgürlükler, düzenin yasal temelini kabul eden herkes için geçerlidir. Onun olmadığı yerde de egemenlik ve bağımlılık ilişkileri sonuçta hapisaneler yaratmıştır, insanlar oraya girer. Bizim çok kere ziyaret ettiğimiz gibi. Yani değişen bir şey yok orada da burada da. Ama bir tanesi tarihen meşru ötekisi meşruiyetini yitirmiş. En azından biz öyle bakıyoruz. Fakat burda problem bence sosyalistler arasındaki ilişkilerde işçi sınıfı içerisindeki sosyalist eğilimler arasındaki farklılıklarda kendini gösteriyor. Şimdi bu da başlangıçta bence tanınmamış olan bir şey değildi. Ancak sosyalist hareketin öteki fraksiyonu menşeviklerdi. Çarlık Rusya'sında ve menşeviklerde

doğrudan doğruya bir iç savaş partisi haline geçti. Arkasından sosyal devrimciler aynı şeyi yaptılar. Böylece işçi sınıfı hareketi içerisinde yani Bolşevik partisi dışındaki işçi hareketine bağlı eğilimler kaşı devrim partilerine dönüştükleri için ortadan kalktılar. Ama Bolşevik Partisi içerisindeki eğilimlerin özgürlüklerinin de zaman içerisinde kısıtlandığını gördük. Bence burada ilk başta şöyle bir meşruiyet vardı. 10. Parti Kongresinde yani iç savaşa doğru giden bir durumda, bütün toplumun ve devletin kapitalizm tarafından kuşatılmış olduğu koşullarda bütün fraksiyonlar ve hizipler kendi hizip kurma özgürlüklerinden gönüllü olarak vazgeçtiler. Bu bir karşılıklı anlaşmayla sağlandı ve olağanüstü şartlara bağlandı. Ancak daha sonra bu sovyet yasallığının temeli haline geldi. Ben burda bir açmaz olduğunu düşünüyorum. Bunun herhangi bir sosyalist yasallığın gerçek normunu oluşturmadığını düşünüyorum. Sosyalist yasallığın gerçek normu bence işçi hareketi içerisinde ifadesini bulan ve sosyalist düzenle ve onun perspektifleriyle çelişmeyen bütün eğilimlerin gerek parti içerisinde gerekse parti dışında özgür kalmaları gerektiğini düşünüyorum. Nitekim buna benzer örnekleri şeklede olsa bir çok yerde gördüğümüzü söyleyebilirim. Örneğin hemen hemen bütün sosyalist ülkelerde işçi partisi dışında başka sınıf partileri var. Bırakın işçi hareketinin eğilimleri olmayı bunlar için sağlanan temin edilen özgürlüğün işçi hareketinin içerisinde sağlanmamasını düşünmek bana saçma geliyor. Eğer yaptığımız bir göz boyama değilse, sırf bir çok partililik görüntüsü yaratmak istemiyorsak. Bazen zaten bu eğilimlerin bastırılmış olsa bile içten içe daima kendi varlıklarını hissettirdiklerini aslında gerçekte üzerlerine kendi killiklerin takarak çıkmayan bu eğilimlerin var olan parti içerisinde örtük bir dille kendisini ifade ettiğini bildiğimizi düşünüyorum. Yani bugün Sovyetler Birliği'nde yaşanan süreç hukuki normların biraz daha aşağıya çekilmesiyle yüzlerce grubun ortaya çıkmasına yol açmışsa ve bunlar birgünde olmamışsa eğer bütün bunlar sosyalizmen tememl taleplerine karşı bir fiziki tehdit oluşturmak üzere örgütlermedikleri sürece bence her zaman serbest olmalı açıkca kendilerini dile getirmelidir diye düşünüyorum. Benim düşüncem bu. Ama bütün bu düşünülenlerin nasıl gerçekleşebileceği meselesi. Türkiye'de bu sürecin yaşanıyor olmasına, ya da bütün bunları savunanların öteki ülkelerde ne yapıp yapmadıklarına bağlı. Ama insanlar öteki yaratıklardan farklı olarak bir şey yapmadan önce planlar. Hiç bir şeyi kendiliğinden yapmazlar. O zaman böyle bir plana sahip olmamız, her şeyden önce, gerçekleşmenin garantisini değilse bile imkanının oluşturur. Ben böyle bir plana sahip olmamız gerektiğini düşünüyorum.

Özetle vicdanı özgürlükleri bakımından herkesin zaten özgür olduğunu ve pratiğin bunu yadsımadığını düşünüyorum. Yani her ne kadar devlet ya da egemen sınıf yani proletarya tanrı tanımaz ideolojiyi yaymak onun propagandasını yapmakla kendisini görevli adletse bile başka inançlara sahip olanları rejim düşmanı addetmediğini bence biliyoruz. Bu en az probleme yol açan şey oldu. Sosyalist pratiklerde.

Öte yandan bizim bugünkü toplumda inançları bakımından baskı altına alınanlarla bir ittifak yapıp yapamayacağımız anlamındaki soruyu ise ben ittifakları inançları değil siyasal kimliklere bağlamak gerektiğini siyasal programlara bağlamak gerektiğini düşünüyorum. Bu yüzden de kapitalizm dışına çıkan başka bir program görme-

diğim sürece herhangi bir mezhebin eziliyor olması ya da olmaması, olsa olsa onun demokratik taleplerinin savunulması anlamında bir sorun oluşturur. Onun dışında tarihsel bir ittifaka konu teşkil etmez diye kabul ediyorum.

Şimdi bu anlamda sosyalist demokrasi ile proletarya diktatörlüğünün çelişip çelişmediği noktasına gelince ilk söylediğimi söyleyeceğim. Ben proletarya diktatörlüğü bütün bunları Tazammun eder diye kabul ediyorum.....

SORU:

Ben şunu sormak istemiştim... Sosyalist bir düzende müslümanlar ya da başka dinsel ya da siyasal düşünce kendi toplumsal projelerini gerçekleştirmek üzere seçimle gelip seçimle gitmeyi kabul ederek varolabilir mi?

Böyle bir siyasi mücadele yapabilirler mi?

Bunlar müslüman, kapitalist ya da başka bir şey de olabilir. Bu anlamda proletarya diktatörlüğü ile sosyalist demokrasi arasında bir farklılık tanımlanabilir mi?

YANIT:

Ben bunun birbiriyle örtüştüğünü düşünüyorum. Çünkü şunu hatırlayalım. Lenin Kautsky' le polemğinde burjuvazinin oy hakkına sahip olup olamayacağı yani seçme ve seçilme hakkından yoksun kılmasını şart koşmaz, demiş idi. Ancak işte 1918' den 1920' ye gelindiğinde bütün burjuvalar partilerinden yoksun kılındılar.- Çünkü onlar sadece böyle bir istemi dile getirmekle kalmayıp bu egemenlik ilişkisine karşı başka bir egemenlik ilişkisi kurmak üzere bilfiil harekete geçmişlerdi. Şimdi bunun fiziken ortaya döküldüğü bir yerde başka arçların geçerli olacağını düşünmek kaçınılmaz. Ama biz peşinen şunu söyleyebiliriz. Bütün düşüncelerin özgürlüğü sosyalizmde de olacaktır, olmalıdır diyebiliriz. Tabii eğer şu itirazı koymamız gerekmezse. Faşist hareketin de örgütlenme özgürlüğü olacak mı? Bence olmayacaktır. Ama bu benim tercihim. Çoğunluk ne der bilmem.

SORU – Son söylediğinizle ilgili bir sorum var. Öncelikle bu bir yorum meselesi. Bir parti önderi başka bir parti önderine karşı devrimci diyebiliyor. Dediği zaman da partiden atılıyor hatta bazen öldürülebiliyor da. Demek ki bu bir yorum meselesi. 40 yıl sonra sosyalistler doğruluğu yanlışlığı üzerinde tartışıyor, çünkü yeni ve çözülmemiş mesele.

Parti içerisinde farklı düşünen insanlar bir başkalarını farklı düşündüğü için atabilirler mi?

Veya onlar parti içerisinde bir kanat olarak örgütlenebilirler mi, fikirlerini savunabilirler mi?

Ya da ayrı bir parti kurabilirler mi?

YANIT – Benim bildiğim, öğrendiğim, içime sindirdiğim kadarıyla bir işçi partisi bir sosyalist marksist parti belli bir programı kabul edenler ile kurulabilir. Yani bu programı tanıyanlar bu programın zorunluluklarını kabul edenler kendi özgürlüklerini bu programla sınırlamış olurlar. Dolayısıyla programatik örgütsel ve teorik bir birliği ifade eder parti. Örneğin partinin programı şudur diyelim: Temel talebi kapitalizme son vermek ve sosyalizmi kurmak. "Kapitalizme son vermeyelim", demediği

sürece herkesin kapitalizmin ortadan kaldırılması bakımından farklı perspektifler öne sürmesinin hakkı olduğunu varsayarak mı konuşacak.? Lenin bunu "eylemde birlik, eleştiri ve ajitasyonda özgürlük" formülü ile ifade etmiş. Partinin programatik çerçevesi sınırları içerisinde kaldığı sürece bütün görüşler özgür olmalı ve özgürlüğü garanti edilmelidir.

İTTİFAKLAR VE DEMOKRATİK DEVRİMDE ÜÇ TAKTİK

II. BÖLÜM

Süha ILGAZ

Lenin Ve 1917 Şubat - Ekim Devrimleri

Lenin ve Bolşevikler, 1905 Devrimi karşısında, gerek Menşeviklerden, gerek Trotski'den farklı bir tavır almışlardı. Bolşevikler, "proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü" tezi, ya da "demokratik cumhuriyet, özel toprak mülklerinin kamulaştırılması ve sekiz saatlik işgününden oluşan üç maddelik programla" simgeleyen bu politikalarını 1917 Şubat Devrimine kadar sürdürdüler. Şubat Devriminden sonra, Bolşeviklerin arasında bir tartışma geçti. Bu tartışma sırasında Lenin, işçi vekilleri sovyetleri iktidarını ve kendisi sosyalizmin başlatılması anlamına gelmemekle birlikte sosyalizme doğru bir adım teşkil eden tedbirleri ileri sürdü. Lenin'in bu tutumuyla artık anlayışını değiştirdiği, eski anlayışından, "eski Bolşevizmden" koparak Trotski'ninki gibi bir anlayışı savunduğu iddia edilmektedir:

"1917 Devriminde Lenin 'Eski Bolşevizm'le bir politik kopuşu gerçekleştirdi ve Trotski'nin 1904-1906 döneminde biçimlendirdiği sürekli devrim perspektifine paralel bir yaklaşımı benimsedi" (M. Yenice, *Devrimci Marksizmde "Geçiş Programı" Anlayışı*, s.45)

Bu anlamda Bolşevikler arasındaki tartışma da, Lenin'in Trotski'ninki gibi olan yeni anlayışıyla, 1905'ten beri savunduğu eski anlayışı arasındaki çatışma olarak nitelenmektedir:

"Şimdi Lenin'i yeni bir mücadele beklemektedir: Bu görüşlerinin Rusya'da yankı bulmasını engelleyen, bunların karşısına Lenin'in 1905'teki formülasyonunu, 'İşçi sınıfının ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü' formülasyonunu çıkaran 'eski bolşeviklere' (başta Stalin, Kamenev ve Zinovyev olmak üzere) karşı amansız bir mücadele... Öte yandan Nisan Tezleri bu mücadelenin olduğu kadar Lenin'in görüşlerindeki değişikliğin de damgasını taşır." (R. Tura, *Marksizm ve "Geçiş Programı"*, *Sınıf Bilinci-1*, s.40)

Tartışmanın sonucunda Lenin'in tezlerinin benimsenmesi ise, buna bağlı olarak Bolşeviklerin niteliğinde bir değişiklik olarak görülmektedir. Trotski, daha önce Bolşevikleri ve Menşevikleri şöyle değerlendiriyordu:

"Menşevikler 'devrimimiz burjuva devrimidir' diye soyut bir fikirden yola çıkarak, devlet iktidarının liberal burjuvaziye devrini sağlamak adına, 'proletarya tüm taktiklerini onların tavrına uyarlamalıdır' düşüncesine varıyorlarsa, Bolşevikler de en az o kadar soyut olan 'sosyalist değil demokratik diktatörlük' fikrinden yola çıkarak devlet iktidarını eline geçiren ama kendine burjuva-demokratik sınırlamalar koyan bir proletarya tasarlamaya varıyorlar. Bu konuda ikisinin arasındaki farkın çok büyük olduğu doğru: Menşevizmin karşı-devrimci yanları bü-

tünüyle ortaya çıkarken Bolşevizminkiler ancak zafer anında ciddi bir tehlike olacağına benzer.” (Trotski, “Ayrılıklarımız”, 1905, S.316, Aktaran T. Cliff)
İşte Boşevik Partisinin Lenin’in Nisan Tezlerindeki önerilerini kabul etmesi, Trotski’nin kullandığı terimle, burjuva-demokratik anlayışın terkedilmesi olarak görülmektedir:

“1917 sınavı geldiğinde Bolşevizm, bir iç mücadelenin ardından burjuva demokratik kabuğunu aştı.” (T. Cliff, Lenin - 1, s.218)

“O günün kavgasının fırtınası esmeye başladığında burjuva-demokratik örtü kenara itilmiştir. Ne yazık ki, Lenin’in, 1905’deki ve daha sonraki politikalarının tutarlı devrimci özü ile bunu sarmalayan burjuva-demokratik örtü arasındaki ilişki, Lenin kendi ‘eski Bolşevik’ ifadelerini telafi etmek üzere Rusya’ya dönene kadar, 1917 Şubat devrimini takip eden günler ve haftalar boyunca parti içindeki krizin ve Bolşevik önderliğin tutukluğunun nedenlerinden birini oluşturmuştur.” (A.g.e., S.241)

II.1. Burjuva Devriminin Tatamlanması Tartışması

Lenin’in “Nisan Tezleri”ndeki (öncülerini “Uzaktan Mektuplar”da geliştirmeye başladığı) önerilerinin neye tekabül ettiğini doğru olarak anlayabilmek için konuyu birkaç yönden ele almak lazım. Bunların birincisi, Şubat Devriminin tahliline bağlı olarak burjuva devriminin tamamlanıp tamamlanmadığı, daha doğrusu ne ölçüde tamamlandığı tartışması. Bunun, o dönem Bolşevikler arasındaki tartışmanın en önemli yönünü oluşturduğu söylenebilir. Diğer yandan, koşulların değişip değişmediği tartışması, sahip olunan anlayışın değişip değişmediğini tartışırken belirleyici önemdedir. Çünkü ileri sürülen tezin, önerinin, üzerine dayandığı, geçerli olduğu koşullar değişmişse, o zaman, önerinin değişmesinin nedeni, anlayışın değişmesi ile değil, koşullardaki bu değişiklik ile açıklanabilir. Burada tartışılan iddia, **burjuva-demokratik devrim koşullarında**, programı burjuva-demokratik dönüşümlerle sınırlı proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü önerisinin yerini, sosyalizme geçiş tedbirlerini gündemine alan proletarya diktatörlüğü önerisinin almasıdır. Dolayısıyla böyle bir değişikliğin tartışılması, burjuva-demokratik devrim koşullarının gözönüne alınmasını gerektirir.

Tam da buna bağlı olarak, Bolşevikler arasındaki tartışma, burjuva-demokratik devrimin tamamlanıp tamamlanmadığı noktasında yoğunlaşmıştır. Kamenev’in Lenin’in tezleriyle (Nisan Tezleri) olan anlaşmazlıklarını sıralaması şöyledir:

“Lenin yoldaşın genel şemasına gelince, burjuva-demokratik devrimin **tamamlanmış** olduğu varsayımından ilerlemesi ve bu devrimin derhal sosyalist devrime dönüştürülmesinin üzerine kurulması ölçüsünde bize kabul edilemez gözüküyor.” (Pravda, sayı 27, Aktaran Lenin, “Taktikler Üzerine Mektuplar”, Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.30)

Bu tutum karşısında, Lenin’in birinci cevabı, burjuva devrimin çözeceği sosyo-ekonomik sorunlar açısından bütünüyle tamamlanmasa da, siyasi iktidarın otokrasiden burjuvaziye geçmesi bakımından tamamlandığı doğrultusundadır. İkinci olarak ise, hemen sosyalizmi başlatmayı önermediğini, henüz sosyalizm olmayan ama sosyalizme doğru birer adım olan tedbirleri savaşın zorunlu hale getirdiğini söylüyor.

Lenin, siyasi iktidardaki değişiklik anlamında burjuva devriminin tamamlandığı biçimindeki tezini şöyle açıklıyor:

“Şubat-Mart 1917 devriminden önce Rusya’da devlet iktidarı, eski bir sınıfın, başında Nikola Romanov’un bulunduğu feodal toprak soyluluğunun elindeydi. Devlet iktidarının bir sınıftan diğerine geçişi, terimin hem salt bilimsel, hem de

pratik siyasi anlamıyla, bir devrimin birinci, başlıca ve temel belirtisidir.

Bu ölçüde, Rusya'da burjuva ya da burjuva-demokratik devrim tamamlanmıştır." (A.g.e., s.23)

Lenin'in, siyasi iktidarın çarlıktan burjuvaziye geçtiği konusunda hiçbir kuşkusu yoktur. Çünkü, uzun zamandan beri iktidarda yer kapmakta olan burjuvazi, Şubat devriminden önce de zaten neredeyse bütünüyle iktidardadır:

"Onlar" (yeni hükümet) "Rusya'da siyasi iktidara yükselen yeni sınıfın, uzun zamandan beri ülkemizi ekonomik olarak yöneten ve 1905-07 Devrimi, 1907-14 karşı-devrimci dönemi ve son olarak -ve özel bir hızla- 1914-17 savaş dönemi sırasında, yerel yönetim kurumlarının, milli eğitimin, çeşitli türlerde kongrelerin, Dumanın, savaş sanayileri komitelerinin, vs denetimini ele geçirerek çabucak kendisini siyasi olarak örgütleyen kapitalist toprak ağaları ve burjuvazi sınıfının temsilcileridir. Bu yeni sınıf, 1917'ye kadar zaten 'neredeyse tamamen' iktidardaydı ve bu yüzden, yalnızca ilk vuruşlar, çarlığı yere devirmeye ve yolu burjuvazi için temizlemeye yetti." (Lenin, "Birinci Mektup - İlk Devrimin İlk Aşaması", **Uzaktan Mektuplar, s.14)**

Lenin'in iktidarın el değiştirmesi açısından burjuva-demokratik devrimin tamamlanmış olduğunu anlatması, Bolşevikler arasındaki tartışmanın bu noktanın çevresinde sürmesi, yeni tezlerin (Nisan Tezlerinin), Lenin'in anlayışının değişmesinin sonucu olarak değil, Şubat devriminin koşulları değiştirmesiyle bağlantılı olarak gündeme geldiğini gösteriyor. Zaten Çarlığın devrilip burjuvazinin iktidara gelmesinin preletaryanın burjuvaziye karşı mücadelesini en öne çıkartması doğaldır. Diğer yandan Lenin, **Uzaktan Mektuplarında** da, **Nisan Tezlerinde** de, tezlerini tartıştığı, açıkladığı diğer yazılarda da, ("devrimin birinci aşamasından ikinciye geçiş" olarak tanımladığı) mevcut durumun özgünlüğünü hep en başta vurguluyor ve tezlerini bu özgünlüğe dayandırıyor. Durumun özgünlüğünde, devrimin birinci aşamasından ikinci aşamasına geçişin gündeme gelmesinde, savaşın, savaşın yarattığı sorunların, bunları burjuvazinin çözmesinin imkansızlığının, diğer yandan da ikili iktidarın, Sovyetlerin iktidarı burjuvaziye vermesinin belirleyici rol oynadığı söylenebilir.

Lenin, burjuvazinin iktidarı anlamına gelen Geçici Hükümet'in desteklenmemesini isterken, bu hükümetin barışı sağlayamayacağını, emperyalist savaşı sürdüreceğini vurgulamıştır. Savaşa karşı tutum, Lenin'in tezlerinin başlangıç noktasını ve en ağırlıklı yönünü oluşturmaktadır. Emperyalist savaşa yalnızca proletarya iktidarının son verebilecek olması, barışın ise nüfusun ezici çoğunluğunun, bütün halkın şiddetli bir talebi olması, burjuva hükümet karşısında, nüfusun çoğunluğunun desteğini alarak proletarya iktidarının alternatif olabilmesinin imkanını yaratıyordu. Lenin, bu zemine dayanarak devrimin ikinci aşamasına geçişi, İşçi Vekilleri Sovyetleri hükümetini ileri sürüyordu. Yani devrimin ikinci aşamasına geçişi belirleyen nüfusun çoğunluğunun proletaryayı desteklemesi olmaktadır. Demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş ayrı bir başlık altında ele alınabilir. Koşulların ne ölçüde değiştiği tartışması açısından ise, önemli olan, bu durumun çarlığın yıkılmasıyla, Sovyetlerin iktidarı Geçici Hükümete vermesiyle, burjuvazinin iktidarıyla ortaya çıktığıdır. Dolayısıyla, (başka köylülük olmak üzere) kitlelerin bilincinde ve buna bağlı olarak sınıflar mevzilenmesinde, devrim öncesine göre Şubat devriminden sonra köklü bir değişiklik olanağı ortaya çıkmıştır.

"Tarihteki en demokratik burjuva cumhuriyetinden daha demokratik" ortam da, Bolşeviklerin doğru politikaları ile birlikte, Şubat'tan Ekim'e kadar bu olanağın gerçekliğe dönüşmesini sağlamıştı. Siyasi iktidarın otokrasiden burjuvaziye geçmesinin yanı sıra, Şubat devrimiyle ortaya çıkan koşullardaki en önemli değişiklik, bu demokratik

ortamıdır. Bu ortamda süren açık sınıf mücadelesi, birkaç ay gibi kısa bir sürede, siyasal yaşamı, uzun yıllara bedel bir ölçüde olgunlaştırmıştır. Siyasi partilerin sınıfsal karakterlerini belirginleştirdiği gibi, çeşitli sınıfların çıkarlarını, birbirleri karşısındaki yerlerini geniş kitlelerin gözünde açığa çıkarmış, bütün sınıflar hızla kendi çıkarlarının bilincine varmaya, saf tutmaya başlamışlardır. Proletarya ve köylülüğün demokratik devriminin değil de, proletarya ve yoksul köylülüğün sosyalist devriminin öne sürülmesi açısından ise, farklı sınıfların siyasal bilinçlenmeleri ve netleşmeleri arasından en önemlisi köylülüğün ayrışmasıdır. Açık sınıf mücadelesi, bir yandan köylülüğe, burjuvazinin burjuva devrimin görevlerini bile yerine getirmediğini gösterirken diğer yandan da köylülüğün kendi içindeki sınıfsal bölünmeyi, ayrışmayı, mücadeleyi geliştirmişti. Proletarya ve yoksul köylülük ittifakının gerçekleşmesinin önkoşulu ise, köylülüğün bir bütün olarak (feodal toprak ağalarına karşı) sürdürdüğü mücadelenin yerini, kırdaki emek - sermaye mücadelesinin alması, daha önce bütün olarak davranan köylülüğün parçalanması, kır proletaryasının ve kır burjuvazisinin gelişerek şehir proletaryası ve şehir burjuvazisi ile birleşmesidir. İşte Şubat devrimiyle oluşan siyasal demokrasi ortamında cereyan eden açık sınıf mücadelesi, köylülüğün ayrışmasında, bu sürecin hız kazanmasında çok önemli bir rol oynamıştır. Bu anlamda Şubat devriminden önce mümkün olmayan proletarya ve yoksul köylülük ittifakının, proletarya diktatörlüğünün Ekim'de gerçekleşmesini mümkün kılan faktörlerden biri de Şubat devrimiyle siyasal koşulların kökten değişmesi, demokrasinin elde edilmesidir.

II.2. Köylülüğün Bağımsız Siyasi Temsili

Trotski'nin "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" tezine karşı çıkışı, bu taze karşı "köylülük tarafından desteklenen proletarya diktatörlüğünü" ileri sürmesi, esas olarak köylülüğün bağımsız siyasi temsili mümkün görmemesine dayanıyordu. Lenin de eğer anlayışını değiştirmiş, Trotski'ninki gibi bir anlayışı savunuyorsa, bu konuda da görüşünü değiştirmiş, köylülüğün kendisini bağımsız olarak temsil edemeyeceğini ileri sürüyor olmalıdır. Lenin'in o dönemde, köylülük, "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü", siyasal partiler üzerine söylediklerine bakılarak, Lenin'in Trotski'ninki gibi bir anlayışı savunup savunmadığı anlaşılabilir.

Herşeyden önce, Lenin, "proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünü" imkansız görmek bir yana, tam tersine, Şubat devrimiyle kurulan Sovyetleri böyle bir iktidar olarak görüyor. Ancak sorun, Sovyetlerin kendi elleriyle iktidarı Geçici Hükümete, burjuvaziye vermelerinden, böylece bir ikili iktidar doğmasından kaynaklanmaktadır.

"İktidar ikiliği neye dayanıyor? Geçici hükümetin, burjuvazi hükümetinin yanında, henüz güçsüz, tohum durumunda, ama gene de gerçek, sözcötürmez ve büyüyen bir varlığı olan bir başka hükümetin: işçi ve asker vekilleri sovyetlerinin kurulmuş bulunmasına.

Bu ikinci hükümetin sınıf bileşimi nedir? Proletarya ile (asker üniforması altındaki) köylülük. Siyasal niteliği nedir? Devrimci bir diktatörlük" (Lenin, "İktidar İkiliği Üzerine", Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.17)

"Bu ikili iktidarın sınıf kökeni ve sınıfsal anlamı şöyledir: Mart 1917 Rus Devrimi, yalnızca bütün çarçı monarşiyi süpürüp atmakla, yalnızca bütün iktidarı burjuvaziye devretmekle kalmamış, aynı zamanda proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğüne de çok yaklaşmıştır....

...

Tarihte böyle bir biçim altında benzeri olmayan bu özgün durum, iki diktatörlü-

gün karşılıklı birbirine bağlanmasına yol açmıştır: burjuvazinin diktatörlüğü (...) ve proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü (İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti)." (Lenin, "Devrimimizde Proletaryanın Görevleri", A.g.e., s.40-41)

Nisan Tezleri üzerine olan Bolşevikler arasındaki tartışmada da Lenin aynı görüşlerini tekrarlamıştır.

"Proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü", Rus devriminde daha şimdiden gerçekliğe dönüşmüştür bile, çünkü bir 'formül' bu ilişkiyi, bu işbirliğini gerçekleştiren bir somut siyasi kurumu değil, yalnızca bir sınıflar ilişkisini öngörür. 'İşçi ve Asker Vekilleri Sovyeti' - işte size şimdiden gerçekleşmiş 'proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü'.

"Belli bir biçimde ve belli bir noktaya kadar." ("Taktikler Üzerine Mektuplar", A.g.e., s.24)

Lenin'in, artık "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" formülünün eskidiğini belirten ve Lenin'in anlayışının değiştiği iddiasını desteklemek için aktarılan sözleri de, bu formülün zaten gerçekleşmiş olduğunu anlatan yukardaki sözlerini takip etmektedir:

"Bu formül artık eskidi....

Şimdi önümüzde yeni ve başka bir görev var: bu diktatörlüğün içinde proleter unsurlarla (...) küçük mülk sahibi ya da küçük-burjuva unsurlar (...) arasında bir bölünme sağlamak.

Şu anda yalnızca 'proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünden' sözeden kişi zamanın gerisindedir, dolayısıyla proleter sınıf mücadelesine karşı pratikte küçük burjuvaziye katılmıştır; o kişi devrim-öncesi 'Bolşevik' antikalar arşivine ('eski Bolşevikler' arşivi denebilir) kaldırılmalıdır. Proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü şimdiden gerçekleşmiştir ama olağanüstü özgün bir biçimde ve çok önemli birçok değişikliklerle." (A.g.e., s.24-25)

Görüldüğü gibi Lenin, Trotski gibi "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünün" imkansızlığını ileri sürmemekte, aksine bunun gerçekleşmiş olduğundan söz etmektedir. Bu "formülün" eskidiğini ise, anlayışının değişmesi değil, koşulların değişmesinin sonucu olarak söylemektedir. Tartışmayı, köylülüğün iktidarı almasını mümkün gördüğünü açıkça belirterek ve aynı zamanda da olanakların yanısıra gerçekliği de gözönünde tutmak gerektiğini vurgulayarak sürdürmektedir:

"Köylülüğün, tüm toprakları ve tüm iktidarı alması olanaklıdır...

...

Köylülüğün burjuvaziyle anlaştığı şu anda, böyle bir gelecek aşama imkanına gözünü dikerek, ödevlerini unutan bir Marksist, küçük burjuvaya dönüşür." (A.g.e., s.26-28)

Burjuva-demokratik devrimin üzerinden atlamadığını anlatırken söyledikleri ise, Trotski'nin anlayışını paylaşmadığının net bir formülasyonu gibidir:

"Fakat -henüz tamamlanmamış ve köylü hareketini tüketmemiş- burjuva-demokratik devrimi 'atlayarak' sosyalist devrime ulaşma isteğiyle öznelciliğe düşme tehlikesi içinde değil miyiz? Eğer 'Çar değil, işçi hükümeti' deseydim, böyle bir tehlikeyle karşı karşıya bulunurdum. Ama bunu söylemedim, başka bir şey dedim. Rusya'da (burjuva hükümetini dışalayıp) İşçilerin, Tarım Emekçilerinin, Askerlerin ve Köylülerin Delegelerinin Sovyetlerinin hükümetinden başka hiçbir hükümet olamayacağını söyledim. Rusya'da iktidar şimdi Guçkov ve Lvov'dan yalnızca bu Sovyetlere geçebilir dedim. Ve bu Sovyetlerde, öyle ki, gündelik, so-

kaktaki adam tanımlaması, mesleki tanımlama değil de, bilimsel, Marksist bir terim, sınıf tanımlaması kullanılırsa, ağır basan, köylüler, askerler, yeni küçük burjuvazidir.” (A.g.e., s.28)

Yani Lenin, Trotski gibi, Çarlığa karşı proletarya diktatörlüğünü değil, Çarlığın yıkılmış olduğu, Sovyetlerin iktidarı kendi eliyle burjuvaziye teslim ettiği koşullarda, ağır basan karakteri köylü, küçük-burjuva olan Sovyetlerin iktidarı almasını savunuyor. Bu Sovyetlerin kendi isteğiyle iktidarı burjuvaziye vermesi ise, Sovyetler içerisinde proletaryanın köylülükten, küçükburjuvaziden ayrışmasının, küçükburjuvaziye karşı mücadelesinin gereğini öne çıkartıyor. Lenin’in tezlerinde durumun özgün karakterinin devrimin birinci aşamasından ikincisine, proletarya ve yoksul köylülüğün iktidarına geçiş olarak saptanması, İşçi Delegeleri Sovyetlerinin tek mümkün devrimci hükümet biçimi olarak vurgulanması, buna, yani küçük-burjuva karakteri ağır basan Sovyetlerin iktidarı burjuvaziye vermesi karşısında, bunu aşabilmek için, proletaryanın örgütlülüğünün, küçük-burjuvaziden ayrışmasının, sınıf mücadelesinin güçlenmesinin, proletarya ve yoksul köylülük iktidarına yönelmesinin gerekmesine dayanıyor.

Sovyetlerin sınıf karakterine ilişkin saptamalar, diğer bir yönden de nisbilik (mutlak olmama, geçicilik) taşıyor. Sovyetler, Şubat’tan Ekim’e kendi geçirdikleri ve sınıflar mücadelesinin geçirdiği evrime bağlı olarak, başta köylülüğü bir bütün olarak temsil eder durumdayken Ekim’de proletarya ve yoksul köylülük ittifakını, proletarya diktatörlüğünü ifade etmişlerdi. “Bütün İktidar Sovyetlere” sloganının karşılık düştüğü anlam ve devrimin barışçı gelişme olanakları da, buna paralel bir evrim geçirmiştir.

Lenin, Şubat’tan sonra “Bütün İktidar Sovyetlere” sloganının devrimin barışçı gelişme olanağını ifade ettiğini, Temmuz günlerinden sonra ise bu olanağın kalmadığını anlatıyor:

“Rus Devriminin barışçı bir yolla gelişmesi üzerine kurulan umutlar geri dönmek üzere sönmüştür. Nesnel durum şöyle görülmektedir: ya askeri diktatörlüğün tam zaferi ya da işçilerin silahlı ayaklanmasının zaferi....

‘Bütün İktidar Sovyetlere’ sloganı, nisan, mayıs, haziran aylarında ve 5-9 Temmuz’a kadar, yani gerçek iktidarın askeri diktatörlüğe geçtiği ana kadar mümkün olmuş olan devrimin barışçıl gelişmesinin sloganı oldu. Ne askeri diktatörlüğün, ne de Sosyalist-Devrimcilerin ve Menşeviklerin, tam, fiili ihanetini hesaba katmadığına göre, bu slogan artık bugün doğru değildir....

Savaşın, partimizin programının uygulanması ereğiyle, iktidarın en yoksul köylülerce desteklenen proletarya tarafından ele geçirilmesinden başka bir amacı olamaz.” (“Siyasal Durum”, A.g.e, s.101-102)

Tekrar “Bütün İktidar Sovyetlere” sloganıyla, devrimin barışçı gelişmesinden söz edilmesi, Kornilov ayaklanmasının bastırılmasından, Petrograd ve Moskova’da Bolşeviklerin sovyetlerde çoğunluk olmalarından sonradır. Ama bu defa Lenin, sovyetlerden “işçi ve yoksul köylülerin ittifakı” olarak bahsetmektedir.

“yalnız Bolşeviklerin Sosyalist-Devrimcilerle ve Menşeviklerle ittifakı, yalnız bütün iktidarın hemen sovyetlere devredilmesi, Rusya’da, iç savaşı olanaksız kılacaktır....

...

Ve Sovyetler, Rusya’nın işçi ve yoksul köylülerinin ittifakı, sosyalizme doğru yürüyüşünde yalnız değildirler....

...

Eğer iktidar hemen sovyetlere teslim edilerek, kentlerdeki işçilerle yoksul köylülüğün ittifakı gerçekleştirilebilirse ne iyi. Bolşevikler, devrimin gelişmesinin bu barışçı yolunu güven altına almak için her şeyi yapacaklardır.” (“Rus Devrimi

ve İç Savaş", A.g.e., s.169-175)

Ekim'de ise, artık "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı, ayaklanma çağrısıdır, proletarya devriminin, proletarya diktatörlüğünün sloganıdır.

"tüm iktidar sovyetlere, sloganı. Bu altı devrim ayı boyunca, bu sloganın ayaklanma anlamına gelmediği dönemler, gelmediği anlar oldu. Belki bu dönemler, bu aylar, yoldaşlardan bir bölümünün gözlerini bağladı ve şimdi, bizim için, bu sloganın hiç değilse eylül ortasından beri bir ayaklanma çağrısı anlamına geldiğini onlara unutturdu.

...
"Tüm İktidar Sovyetlere" sloganı, bir ayaklanma çağrısından başka bir şey değildir." ("Kuzey Bölgesi Sovyetleri Kongresine Katılan Bolşevik Yoldaşlara Mektup", A.g.e, s. 203-204)

Ekim'de Sovyetlerin proletarya ve yoksul köylülük ittifakını, (Trotski'nin 1905'te önerdiği gibi) köylülük tarafından desteklenen proletarya diktatörlüğünü ifade etmesine bakılarak Şubat devriminde de ya burjuva diktatörlüğü ya proletarya diktatörlüğü ikileminin bulunduğu söylenemez. Şubat'tan Ekim'e kadar süren açık sınıf mücadelesi içerisinde proletarya diktatörlüğünün koşulları olgunlaşmıştır. Proletarya ve köylülük ittifakını yansıtan Sovyetlerin iktidarı burjuvaziye vermesinden itibaren başta köylülüğün ayrışmasına, sınıf mücadelesine, politik koşullardaki hızlı değişikliklere bağlı olarak geçirdikleri evrim sonucunda Sovyetler, proletarya ve yoksul köylülüğün iktidarının organları olabilmişlerdir. Burada tartışılan, Lenin'in anlayışını değiştirip değiştirmediği, köylülüğün bağımsız siyasi temsilini, iktidarını mümkün görüp görmediği olduğuna göre, Lenin'in Şubat'tan sonra Sovyetleri, "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" olarak isimlendirmesi, Lenin'in anlayışını değiştirmediğini göstermek için yeterli olmalıdır.

Buna ek olarak köylülüğü temsil eden siyasi partilere (Trudovikler, Sosyalist-Devrimciler) değinilebilir. Lenin bir çok yerde bu ilişkinin sözünü etmiştir:

"Devrimci-demokratik partiler ve örgütler (Sosyalist-Devrimci Parti, Köylü Birliği, yarı-sendikal ve yarı-siyasi örgütlerden bazıları, vb) köylülerin ve küçükburjuvazinin büyük çoğunluğunun çıkarlarını ve görüşlerin çok yakından temsil etmekte" (Lenin, Toplu Eserler, c.10, s.158, Aktaran T.Cliff, Lenin-1, s.235)

"Muhtemelen Kadetlerin iftisi, bir demokratik köylü partisinin, ancak Sosyalist-Devrimcilerin olageldiği gibi bir terörist örgütün değil, gerçek bir kitle partisinin oluşmasına yol açabilir. Küçükburjuvazi içinde siyasi birliği sağlamanın nesnel güçlüğü böyle bir partinin kurulmasını önleyeceği ve daha uzun bir süre köylü demokrasisinin şu anki gevşek, şekilsiz, dengesiz bir Trudovik kitle konumunu koruyacağı anlamına da gelebilir." (Lenin, Toplu Eserler, c.13, s.121, Aktaran T.Cliff, Lenin-1 s. 239)

Lenin, Nisan Tezlerinin tartışıldığı dönemde de benzer değerlendirmeler yapıyordu:

"BU PARTİLER HANGİ SINIFLARI TEMSİL EDERLER? HANGİ SINIFLARIN GÖRÜŞLERİNİ İFADE EDERLER?

C- (Sosyal-Demokratlar ve Sosyalist-Devrimciler). Küçük mülk sahipleri, küçük köylüler ve orta köylüler, küçük-burjuvazi ve aynı zamanda burjuvazinin etkisini boyun eğmiş olan işçi ögeleri." "Lenin, Rusya'da Siyasal Partiler ve Proletaryanın Görevleri," Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.80)

Sosyalist-Devrimcilerin, Trudoviklerin köylülüğün temsilcileri olarak görülmeleri, köylülüğü siyasi olarak temsil edilebilir görmek anlamını taşır. Lenin'in Şubat'tan son-

raki bu doğrultudaki nitelemeleri de, anlayışını değiştirmedığının bir göstergesidir.

II.3. Lenin'in Eski Önerilerinin Doğruluğunu Savunan İfadeleri

Lenin'in Nisan Tezleriyle eski anlayışından koptuğu ve Trotski'ninki gibi bir anlayış benimsediği iddiası karşısında, eski tesbitlerinin doğru olduğunu tekrarlayan bazı ifadelerine başvurmakta yarar var.

"Şimdi krallık yıkılmış bulunuyor. Rusya'nın başında, bir Kadetler, Menşevikler ve Sosyalist-Devrimciler hükümeti bulunan bir demokratik cumhuriyet haline gelişi ölçüsünde burjuva devrimi tamamlanmıştır.... Yalnız proletarya ve köylüler, krallığı devirebilirler. O çağda bizim sınıf siyasetimizin belirleyici ilkesi bu olmuştur. Ve bu ilke doğru idi. 1917 Şubat ve Mart ayları, bu ilkeyi bir kez daha doğrulamaktan başka bir şey yapmadı.

Yalnız proletarya, en yoksul köylüleri (programımızın ifade ettiği gibi yarı-proleterleri) yöneterek, savaşı demokratik bir barışla sona erdirebilir, savaşın neden olduğu yaraları sarabilir ve sosyalizme doğru mutlak olarak zorunlu olan, acil hale gelen ilk adımları atabilir; şimdi sınıf siyasetimizi belirleyen ilke budur." (Lenin, "Bir Gazetecinin Günlüğünden Sayfalar", Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.127)

Lenin, Nisan Tezlerine ilişkin Bolşevikler arasındaki tartışmada, belirli koşullar altında proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünün ömrünü tamamlayacağını önceden de belirtmiş olduğunu hatırlatmak için **İki Taktik**'ten (s.98) şu sözleri aktarıyor:

"Dünyadaki herşey gibi, proletaryanın ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünün de bir geçmişi ve bir de geleceği vardır. Bunun geçmişi otokrasidir, serflik, monarşidir ve ayrıcalıktır.... Geleceği ise, özel mülkiyete karşı savaşımdır, ücretli işçilerin işverene karşı savaşımdır, sosyalizm için savaşımdır." ("Taktikler Üzerine Mektuplar", Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.33)

Lenin, bu sözleri tam da, proletarya ve köylülüğün irade birliğinin olamayacağı biçimindeki iddiaları cevapladığı bölümden aktarmıştır:

"Proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü' sloganına karşı ileri süren itirazlardan biri, bu diktatörlüğün 'bir tek irade'yi (Iskra, no95) öngörüyor olması ve proletaryanın ve küçük-burjuvazinin bir tek iradesi diye birşeyin olamayacağıdır. Bu itiraz 'bir tek irade' teriminin soyut, 'metafizik' bir yorumuna dayandığından ötürü temelsizdir. 'Bir tek irade' bir konu üzerine sağlanırken bir başka konu üzerinde sağlanamayabilir. Sosyalizm sorunlarında ve sosyalizm için savaşmada birliğin bulunmayışı, demokrasi sorunlarında ve cumhuriyet için savaşmada iradenin tekliğini engellemez. Bunu unutmak, demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki mantıksal ve tarihsel farklılığı unutmak demek olur. Bunu unutmak, demokratik devrimin tüm halkın devrimi olması özelliğini unutmak demek olur: eğer bu devrim 'tüm halkın' ise, bu demektir ki, bu devrimde tüm halkın gereksinmelerini ve istemlerini karşıladığı kadarıyla, kesin bir 'irade birliği' vardır. Demokratçılığın sınırlarının ötesinde, proletaryanın ve köylü burjuvazisinin bir tek iradesinden sözedilmez. Aralarındaki sınıf savaşımı kaçınılmazdır, ama bir demokratik cumhuriyet içerisindedir ki, bu savaşım, halkın sosyalizm uğruna giriştiği en derin ve en yaygın bir savaşım haline gelecektir. Dünyadaki herşey gibi, proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünün de bir geçmişi ve bir de geleceği vardır. Bunun geçmişi otokrasidir, serflik, monarşidir ve ayrıcalıklardır. Bu geçmişe karşı savaşmada, karşı-devrimle

savaşa proletaryanın ve köylülüğün 'irade birliği' olanağı vardır, çünkü burada çıkarların birliği vardır.

Geleceği ise, özel mülkiyete karşı savaşımdır, ücretli işçilerin işverene karşı savaşımdır, sosyalizm için savaşımdır. Burada iradenin birliği olanaksızdır. Burada önümüzdeki yol, otokrasiden cumhuriyete değil de, küçük-burjuva demokratik cumhuriyetten sosyalizme doğru uzanır.

Özgürlük koşullarında daha yaygın ve hızlı olan kapitalizmin gelişmesi, irade birliğine kaçınılmaz olarak kısa zamanda son verecektir; karşı devrim ve gericilik ne denli erken ezilirse, bu da o denli çabuk olacaktır." (İki Taktik, s.97-99)

Lenin, proletarya ve köylülüğün irade birliğinin olamayacağı itirazına karşı, bu irade birliğinin demokrasi mücadelesi koşullarında mümkün olduğunu, demokrasi elde edildikçe ve sosyalizm mücadelesi geliştikçe, bu irade birliğinin son bulacağını anlatmaktadır. Taktikler Üzerine Mektuplar'da bu bölüme başvurması ise, daha "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü" sloganını ileri sürerken bu sloganın ne zaman, hangi koşullarda ömrünü dolduracağını da belirtmiş olması açısından önemlidir ve anlayışının değişmediğini kendisinin de vurguladığını göstermektedir.

Yine aynı tartışma sırasında, Lenin'in hala "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünü" savunanlar için söylediği "devrim-öncesi 'Bolşevik' antikalar arşivine ('eski Bolşevikler' arşivi denebilir) kaldırılmalıdır" sözlerinin, Lenin'in eski anlayışından koptuğunun, "Eski Bolşevizm'le bir politik kopuşu gerektirdi"ğinin göstergesi olarak aktarıldığı, yukarda belirtilmişti. Bu yüzden Lenin'in "eski Bolşevikler" ifadesini nasıl kullandığına değinmekte yarar var. Lenin bu ifadeyi ilk önce kendilerine 'eski bolşevikler' demekten hoşlananlar ("Taktikler Üzerine Mektuplar", Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.23) şeklinde kullanmakta, ondan sonra "eski Bolşevikler" sözünü tekrarlamaktadır. Yani, bu ismi takan Lenin değil, söz konusu kişilerin kendileridir ve kastedilen de "eski tüfek" benzeri bir nitelemedir. Dolayısıyla Lenin'in bu sözü kullanması da yine aynı çerçevedir. "Eski Bolşevikler" diye bir ifade ise kullanmamıştır. Bu yüzden aktarılan "eski Bolşevikler" ifadeleri, Lenin'in eski anlayışından koptuğunu göstermezler.

Lenin'in Geçici Hükümete'e, burjuvaziye karşı savunduğu uzlaşmaz tutum da, geçmişte savunduklarına dayandırılabilir. Lenin proletaryanın bağımsızlığını vurgularken burjuvaziye uzlaşmazlığa işaret ediyordu. Menşeviklerin demokratik devrimde burjuvaziyi destekleme taktiğinin aksine, Bolşevik taktik, burjuvaziyi tecrit ve köylülükle ittifak yapmak, devrimde önderliği ele geçirmektir. Lenin, Menşeviklere karşı proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünü savunurken burjuvazinin devrimden yüz çevireceğini, otokrasiye uzlaşacağını söylüyordu. Gerçekten de Sovyetlerin iktidarı terkettiği burjuva Geçici Hükümet, çarlıkla uzlaşmanın yollarını arıyordu. Aynı zamanda Lenin, Geçici Hükümet savaşı sürdürmesi ve emperyalist niteliği üzerinde duruyordu. Lenin böyle bir geçici hükümete destek olmaya, katılmaya karşı çıkarken, 1915'te Sotsial-Demokrat'ta önceden yazdıklarını eskiden de aynı anlayışı savunduğuna örnek göstermektedir:

"devrim, işçilerin işçi sınıfı hareketi içinde ve küçük burjuvazi arasında esas partiler ve esas eğilimler arasındaki sınıf farkını açıkça anlamalarını isterken üzerinde durduklarımızı -örneğin, Cenevre Sotsial-Demokrat sayı 47'de, yaklaşık onsekiz ay önce, 13 Ekim 1915'te yazdığımızı- doğruladı.

'Şimdiye kadar olduğu gibi, Sosyal-Demokratların, devrimci şovenistlerde değil, demokratik küçükburjuvazi ile birlikte bir geçici devrimci hükümete katılmalarını kabul edilebilir buluyoruz.'" ("İkinci Mektup - Yeni Hükümet ve Proletar-

ya'', Uzaktan Mektuplar, s.24)

Bütün bu örnekler, Şubat devriminden sonra Lenin'in eski görüşlerinden koptuğuna değil, anlayışında bir süreklilik olduğuna işaret etmektedir.

II.4. Demokratik Devrimden Sosyalist Devrime

Lenin'in Nisan Tezleriyle eski anlayışından koptuğu iddiası, demokratik içerikli bir çok sorunun Şubat devriminden sonra da varlığını korumasına rağmen, onun proletarya ve yoksul köylülüğün iktidarını gündeme getirmesine dayandırılmaktadır. Demokratik devrim bütünüyle tamamlanmadan, demokratik sorunlar tamamiyle çözümlenmeden sosyalist devrimin gündeme getirilmesi, demokratik devrim koşullarında proletarya diktatörlüğü öneren Trotski'ninki gibi bir yaklaşım olarak görülmektedir. Burjuva demokratik devrimin Ekim devrimiyle tamamlanmasının, sonuna kadar götürülmesinin ise, Trotski'yi doğruladığı öne sürülmektedir. Trotski, burjuva demokratik devrimin proletarya diktatörlüğü döneminde gerçekleştirildiğini bu nedenle belirtiyor:

"Burjuva-demokratik devrim işçilerin ve köylülerin bir koalisyonu olarak gerçekleştirildi... Ekim'den sonraki ilk dönemde... proletarya diktatörlüğü biçiminde"

(Trotski, *Permahet Revolution*, s.105)

Ekim devriminin, Lenin'i ("eski Lenin'i) değil, Trotski'yi doğruladığı ileri süren değerlendirme, Şubat devriminin gerçekleştirdiklerini (burjuvazinin iktidara gelmesi, bu ölçüde burjuva devriminin tamamlanması, kendi elleriyle iktidarı burjuvaziye devretmelerine rağmen proletarya ve köylülüğün iktidarının ortaya çıkması, siyasi demokrasi, vb) gözardı ederek koşullarda köklü bir değişiklik meydana geldiğini hesaba katmamasının yanısıra, Lenin'in ve Trotski'nin anlayışları arasındaki ayrımı, sosyalist devrime geçmek için demokratik devrimin bütünüyle tamamlanmasını gerekli görüp görmemeye indirgemektedir. Bu değerlendirmenin yanıldığı ikinci nokta da budur, çünkü bu şekilde Bolşeviklerle Menşevikler birbirlerine eşitlenmekte, Lenin'in anlayışıyla Menşeviklerin anlayışı arasındaki farklılık yok sayılmakta, aynı zamanda da Lenin'in anlayışıyla Trotski'nin anlayışı arasındaki gerçek ayrımın üzerinden atlanmaktadır.

Lenin ise, hem demokratik devrimi ve sosyalist devrimi "mantıksal ve tarihsel olarak" birbirinden titizlikle ayırdetmek, hem de birinden diğerine geçişin koşullarına değinmekte ve gerçeklikte ikisinin unsurlarının birbirine geçtiğine işaret etmektedir. Lenin'in 1905 Devrimi sırasında burjuva demokratik devrimin burjuvazinin görevi olduğunu ileri süren Menşeviklerle tartışırken asıl vurguladığı, burjuvazinin yüzçevirmesi nedeniyle demokratik devrimi proletarya ve köylülüğün gerçekleştirmesi gerektiği, ama proletaryanın katılımının, önderliğinin de bu devrimin sosyalist devrime dönüşmesi demek olmadığıdır. Bu yüzden de bu tartışmada öne çıkan, demokratik devrimle sosyalist devrimin birbiriyle farklılığıdır. İki devrimin farklı içeriklerine, görevlerine bağlı olarak da farklı sınıf ittifakları politikası öne sürülmektedir:

"Proletarya, kuvvet yoluyla otokrasiyi ezmek ve burjuvazinin tutarsızlığını etkisiz hale getirmek için köylü yığınlarıyla ittifak kurarak, demokratik devrimi sonuna kadar götürmelidir. Proletarya, kuvvet yoluyla burjuvazinin direncini kırmak için, köylülüğün ve küçükburjuvazinin kararsızlığını etkisiz hale getirmek için, halkın yarıproleter unsurlarıyla ittifak kurarak sosyalist devrimi başarmalıdır." (Lenin, *İki Taktik*, s.119-120)

"Bütün halkınbaşında, ve özellikle köylülüğün başında, eksiksiz özgürlük için, tutarlı bir demokratik devrim için, bir cumhuriyet için! Bütün emekçilerin ve sömürülenlerin başında sosyalizm için! Devrimci proletaryanın pratikteki siyaseti işte bu olmalıdır, devrim sırasında işçi partisinin attığı her pratik adımın, her taktik

sorunun çözümünü kucaklayan ve belirleyen sınıf sloganı işte budur.” (A.g.e., s.135)

Lenin, demokratik devrimle sosyalist devrimi birbirlerinden ayırdeder, farklılıklarını sıralarken pratikte bu ikisinin öğelerini içiçe geçtiğini de unutmamaktadır:

“Elbette, bugünkü tarihsel koşullarda, geçmişin unsurları, geleceğin unsurları ile içiçe girmişlerdir; iki yol kesişmektedir. Ücretli emeğin özel mülkiyete karşı savaşı, otokrasi koşullarında da vardır; serflikte bile vardır. Ama bu, hiç de bizi gelişmenin belli başlı aşamaları arasındaki mantıksal ve tarihi ayrımı yapmaktan alıkoyamaz. Hepimiz burjuva devrim ile sosyalist devrimi karşı karşıya koruz; hepimiz ikisi arasında kesinkes bir ayrımın mutlak zorunluluğu konusunda direniriz; ama tarihin akışı içersine, bu iki devrimin tek tek özgün unsurlarının içiçe geçmiş oldukları yadsınabilir mi? Avrupa’da demokratik devrimler dönemi birtakım sosyalist hareketler ve sosyalizmi kurma yolundaki girişimlerle karşılaşmadı mı? Ve Avrupa’daki geleceğin sosyalist devrimi, demokrasi alanında geride bırakılmış olan bir sürü tamamlanmamış şeyi tamamlamak zorunda kalmayacak mıdır?” (A.g.e., s.99)

Lenin, demokratik devrim anlayışını anlattığı eserde, demokratik devrimin ve sosyalist devrimin unsurlarının içiçe geçtiğini söylemekte, demokratik devrim döneminde sosyalizmi kurma girişimlerinden, sosyalist devrimin demokratik devrimi tamamlamasından söz etmektedir. Dolayısıyla Lenin’in -“eski”- anlayışının demokratik devrim bütünüyle tamamlanmadan sosyalist devrime geçişi içermediği iddiası doğru değildir. Lenin’le Trotski arasındaki asıl ayrılık da, sosyalist devrime geçiş için demokratik devrimin bütünüyle tamamlanmasını gerekli görüp görmemekte değil, demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki ayrımı her yönüyle (görevleri, ittifakları, iktidarın sınıf karakteri) kabul edip etmemek noktasında yoğunlaşmaktadır. Trotski, (proletaryanın önderliğinin önkoşul olması hariç) proletarya ve köylülüğün ittifakını, proletarya ve köylülük iktidarını kabul etmeyip proletarya diktatörlüğünü önerirken, yeni sosyalist devrimden farklı bir demokratik devrimi reddederken, Lenin ise, demokratik devrim ve sosyalist devrim kavramlarını kesin çizgilerle birbirlerinden ayırdetmektedir. Ama kavramları ayırdetmek, bunların gerçeklikte içiçe geçebilirliğini reddetmek demek değildir. Demokratik devrim ve sosyalist devrim ayrı kavramlar olduğu haled, demokratik devrim içerisinde çeşitli sosyalist tedbirlere ilerlenebileceği gibi, henüz yerine getirilmemiş çeşitli demokratik görevleri tamamlamak da sosyalist devrime kalabilir. Sorun demokratik devrimin mi, sosyalist devrimin mi koşullarının bulunduğuudur. Bu sorun ise, demokratik görevlerin bütünüyle yerine getirilip getirilmediği sorunuyla özdeş değildir.

Lenin, demokratik görevlerin tamamlanmamasına rağmen sosyalist devrimin gündemde olmasına Almanya’da bir örnek veriyor; ayna zamanda da demokratik devrimin ve sosyalist devrimin gündemde olduğu durumları birbirinden ayırdederek demokratik devrim gündemdeyse geçici olduğu gerekçesiyle bu görevden kaçmayı ihanet olarak adlandırıyor:

“Otokrasiye karşı savaşım, sosyalistler için geçici ve kalımlı olmayan bir görevdir, ama herhangi bir şekilde bu görevi görmezlikten gelmek ya da savsaklamak, sosyalizme ihanete ve gericiliğe hizmet etmeye varır. Proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü, kuşkusuz sadece kalımlı olmayan, geçici bir sosyalist amaçtır, ama bu amacı demokratik devrim dönemi içersinde savsaklamak düpedüz gericiliktir. ...Alman Sosyal-Demokrasisi, cumhuriyet istemini programına koymuyor. Almanya’da durum öyledir ki, bu sorun pratikte sosyalizm sorunundan ayrılmaz ... 1898’in Alman Sosyal-Demokratının cumhuriyet

sorununa özel bir ağırlık vermemiş olması oldukça doğaldı ve bu, ne bir şaşkınlığa ve ne de bir suçlamaya neden olabilir. Ama 1848'de cumhuriyet sorununu arka plana iten bir Alman Sosyal-Demokrati düpedüz bir devrim haini olurdu.... Rus otokrasisine karşı savaşımın son bulacağı ve Rusya'da demokratik devrim döneminin geçmişte kalacağı bir zaman gelecektir; o zaman, proletaryanın ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü, vb konusunda 'irade birliği'nin sözünü etmek bile gülünç olacaktır. O zaman geldiğinde, proletaryanın sosyalist diktatörlüğü sorununa doğrudan değineceğiz ve bundan daha ayrıntılı bir şekilde sözedeceğiz. Şimdilik ileri sınıfın partisi, demokratik devrimin çarlık üzerindeki kesin zaferi uğruna en etkin bir biçimde savaşım vermeden yapamaz. Ve kesin bir zafer, proletaryanın ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğünden başka bir anlama gelmez." (A.g.e., s.100-101)

Lenin, demokratik sorunlar bütünüyle çözümlenmeden sosyalizm sorununun öne geçebileceğini reddetmiyor, ama bu olasılık gerçekleşmeden önce, yani demokratik devrim dönemindeyken sosyalizm adına demokratik görevleri arka planı itmeyi sosyalizme ihanet olarak görüyor. Çünkü demokratik devrim, sosyalist devrime en çabuk ulaşabilmek için savunulmaktadır. Demokratik devrim ne kadar tutarlı olursa, sosyalist devrime o kadar yakınlaşılacak, o kadar hızla sosyalist devrime geçilebilecektir:

"Bugünkü devrimin kesin zaferi, demokratik devrimin sona erdiği ve sosyalist devrimin kararlı savaşımının başladığı nokta olacaktır. Köylülüğün bugünkü istemlerinin karşılanması, gericiliğin tümüyle bozguna uğratılması ve demokratik cumhuriyetin gerçekleşmesi, burjuva devrimciliğinin ve hatta küçük-burjuva devrimciliğinin son sınırını belirleyecek ve proletaryanın sosyalizm için gerçek savaşımının başlangıcı olacaktır. Demokratik devrim ne denli eksiksiz olursa, bu yenisavaşımın gelişmesi o denli çabuk, o denli yaygın, o denli açık-seçik ve o denli kararlı olacaktır.... devrimin kesin zaferi de kesin bir olgu haline geldiğinde... demokratik diktatörlük sloganını proletaryanın sosyalist diktatörlüğü, yani eksiksiz bir sosyalist devrim sloganı ile 'değiştireceğiz'." (A.g.e., s.155-156)

Demokratik devrimin sonuna kadar gerçekleşmesi, sosyalist devrime geçişi sağlayacaktır. Lenin için demokratik devrim kendi içerisinde bir amaç değil, sosyalist devrime geçişin en hızlı yoludur. Demokratik devrimden kesintisiz olarak sosyalist devrime geçiş şu sözlerde de yakalanabilir: -

"kuşkusuz, bu, sosyalist bir diktatörlük değil, demokratik bir diktatörlük olacaktır. Bu diktatörlük (devrimci gelişmenin bir dizi ara aşamaları olmaksızın) kapitalizmin temellerini etkileyemeyecektir." (A.g.e., s.59)

Burada yine vurgulanan demokratik devrimle sosyalist devrimin ayırdedilmesidir. Ama geçerken düşülen bir kayıt, demokratik devrimden sosyalist devrime geçişe işaret etmektedir. Buna dayanılarak, "devrimci gelişmenin bir dizi ara aşamaları" sonucunda demokratik devrimden sosyalist devrime geçileceği çıkartılabilir.

Demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin koşulları üzerinde ise, burada, belirsiz olarak durulmadığı söylenebilir. Sosyalist devrime geçişin hangi aşamada, hangi hızla, hangi özgünlükte gerçekleşeceği üzerine kafa yormaktansa, demokratik devrimin en tutarlı olması, sonuna kadar götürülmesi üzerinde durulmaktadır. Çünkü demokratik devrim, ne kadar tutarlı olursa, ne kadar ilerlerse, sosyalist devrime geçiş o kadar çabuk, o kadar yaygın olabilecektir. Demokratik devrim kendi içerisinde bir amaç olarak görülmediğine, sosyalist devrime geçişi en fazla yakınlaştırmak için savunulduğuna göre, buradan demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin koşullarının sosyalist devrimin koşullarından başka bir şey olmadığı sonucuna varmak hiç de zor olmaz.

Demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin koşullarının sosyalist devrimin koşullarından başka bir şey olmadığını söylemek, fazla bir şey söylüyor gibi gözükmesine de, en azından demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin koşulu olarak demokratik devrimin bütünüyle, sonuna kadar tamamlanmasını ileri sürmeyi dışlar. Yani demokratik devrim sonuna kadar tamamlansa da, tamamlanmasa da, sosyalist devrimin koşulları olgunlaşınca (daha doğrusu olgunlaştığı ölçüde) demokratik devrimden sosyalist devrime geçilecektir.

Lenin, demokratik devrimin mi, sosyalist devrimin mi gündemde olduğunu tartışırken sosyalist devrimin koşullarına da değiniyor:

“Rusya’nın ulaşmış olduğu ekonomik gelişme (nesnel koşullar) ve geniş proletarya yığınlarının ulaşmış oldukları bilinç ve örgütlenme düzeyi (nesnel koşullarla kopmaz bağları olan öznel koşullar) işçi sınıfının hemen ve tamamen kurtuluşunu olanaksızlaştırmaktadır. Ancak en bilisiz olanlardır ki, şu anda gelişmekte olan demokratik devrimin burjuva niteliğine gözlerini kapayabilirler; ancak en saf iyimserlerdir ki, işçi yığınlarının sosyalizmin amaçları ve bu amaçlara ulaşmak için izlenecek yöntemler konusunda henüz pek az şey bildiklerini unutabilirler.” (A.g.e., s.22)

Lenin, sosyalist devrimin değil demokratik devrimin gündemde olmasını, sosyalist devrimin koşullarının olgunlaşmamış olmasıyla açıklamaktadır. Bu koşulları nesnel koşullar ve öznel koşullar olarak ayırdederken öznel koşulların nesnel koşullarla olan kopmaz bağlarına işaret etmektedir. İlk bakışta gözlemlenebilen koşullar öznel, koşullardır, yani proletaryanın örgütlenme ve bilinç düzeyidir. Ama bu öznel koşulların nesnel koşullarla, yani kapitalizmin gelişmişlik düzeyiyle kopmaz bağları vardır. İşte nesnel ve öznel koşullar, yani kapitalizmin gelişmişlik düzeyi ve bununla bağlantılı olarak, proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyi yetersiz olduğu için sosyalist devrim gündemde değildir. Demokratik devrim ise, kapitalizmin, açık sınıf mücadelesinin gelişmesini sağlayarak proletaryanın da güçlenmesini, bilinç ve örgütlenme düzeyini yükseltmesini sağlayacak, sosyalist devrimin koşullarını olgunlaştıracaktır. Bu nedenle de demokratik devrim, en fazla proletaryanın yararınadır. Bu anlamda, Lenin’in sosyalist devrimin önkoşulu olan işçi sınıfının örgütlenmesinin, bilinçlendirilmesinin, sosyalist eğitiminin ancak açık sınıf mücadelesiyle, demokratik dönüşümlerin gerçekleştirilmesiyle başarılı olabileceğini söylediği, “kim sosyalizme siyasal demokrasi dışında, başka bir yoldan varmak istiyorsa, kaçınılmaz olarak, hem ekonomik, hem de siyasal anlamda saçma ve gerici sonuçlara varır” dediği, bu yazının ilk kısmında aktarılmıştı. Önemli olan, demokratik devrimin sosyalist devrimin koşullarını (kapitalizmin gelişmişlik düzeyiyle bağlantılı olarak proletaryanın bilinç ve örgütlenme düzeyi) hazırlamasıdır. Bu koşullar olgunlaştıkça sosyalist devrime geçilecektir.

Proletaryanın örgütlülüğü, bilinci, gücü yeterli düzeye yükseldiği ölçüde demokratik devrimden kesintisiz olarak sosyalist devrime geçiş üzerine Lenin’in en net ifadesi yine aynı dönemde yazdığı bir makalesinde yer almaktadır:

“Demokratik devrimden derhal ve gücümüze, sınıf bilincine varmış ve örgütlenmiş proletaryanın güç derecesine tamamen uygun bir şekilde sosyalist devrime geçmeye koyulacağız. Biz kesintisiz devrimden yanayız, yarı yolda durmayacağız.” (“Köylü Hareketinde Karşı Sosyal-Demokrasinin Tavrı”, 1905 Toplu Eserler c.9, s.236)

Burada da, proletaryanın bilinçlenmesine, örgütlenmesine, gücüne uygun olarak (demokratik devrimin tamamlanıp tamamlanmadığına bakmadan) demokratik devrimden sosyalist devrime geçileceği belirtilmektedir. Kendisi nesnel koşullara, kapitalizmin ge-

lişmişliğine kopmaz bir şekilde bağlı olduğu halde, geçişin ölçütü olarak alınan, siyasi mücadelenin doğrudan ögesi olması, doğrudan "ölçülebilmesi" nedeniyle, öznel koşuldur, proletaryanın, bilinçlenme, örgütlenme, güç derecesidir. Öznel koşul, genel olarak proletaryanın güçlenmesi olarak ifade edilmekle birlikte, demokratik devrim ittifakının proletarya ve köylülük ve sosyalist devrim ittifakının da proletarya ve yoksul köylülük biçiminde formüle edilmesinden de bellidir ki, bu, köylülüğün parçalanmasını ve proletaryanın yoksul köylülükle ittifakının gerçekleşmesini de içerir. Demokratik devrim gerçekleştiği ölçüde, kapitalizm gelişecek, feodalizme karşı birlikte davranan köylülük emek-sermaye çelişkisi temelinde karşıt sınıflara bölünerek kır proletaryası şehir proletaryasıyla birleşecek ve yoksul köylülük de burjuvaziye, kapitalizme karşı proletarya ile birlikte saf tutacaktır.

Lenin, demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin ölçütü olarak proletaryanın kendi güçlenmesinin, hazırlığının yanı sıra, yoksul köylülükle ittifakını da, ekim devriminden sonra kullandığı bir ifadede yer veriyor:

"İki devrim arasına suni olarak bir Çin Seddi kurmak, ikisini proletaryanın hazırlık ve yoksul köylülükle birleşme derecesiyle değil de, herhangi başka bir şeyle birbirlerinden ayırmak, marksizmin tahrifini son haddine vardırarak, marksizmi bayağılaştırmaktır, marksizm yerine liberalizmin konmasıdır." (Proletarya İhtilali ve Dönek Kautsky, s.157)

Lenin'in, sosyalist devrimin koşulu olarak proletaryanın hazırlık derecesi üzerinde durması, demokratik devrimden sosyalist devrime geçiş için demokratik devrimin sonuna kadar tamamlanmasını önkoşul olarak ileri sürmediğini gösteriyor. En genelde, demokratik devrim, proletaryanın sosyalist devrime hazırlanacak ölçüde güçlenmesi için ve bu öznel koşulun bağlı olduğu nesnel koşulun, kapitalizmin gelişmesi için gereklidir. Tarihsel olarak bakıldığında bu gereklilik ön plana çıkar. Ama bu gereklilik, bütün demokratik dönüşümlerin eksiksiz tamamlanması biçiminde mutlaklaştırılmayacağı gibi, güncel düzeyde bakıldığında da ölçüt, sınıflar mücadelesine ve bu mücadele içinde proletaryanın bilinçlenmesine, örgütlenmesine, yoksul köylülükle ittifak kurmasına dönüşür. Demokratik devrim mücadelesi içerisinde proletarya güçlenir, ama güçlü sosyalist devrimi gerçekleştirebilecek düzeye ulaştığında da, kendi iktidarında, geçerken, yan ürün olarak demokratik dönüşümleri tamamlar, demokratik devrimi sonuna kadar götürmüş olur. Lenin Ekim devriminde de, burjuva demokratik devrimin sorunlarını, sosyalist devrimin geçerken çözdüğünü anlatırken şunları söylüyor:

"Biz burjuva-demokratik devrimin sorunlarını geçerken, asıl ve gerçek proleter devrimci, sosyalist faaliyetlerimizin 'yan ürünü' olarak çözdük.... burjuva-demokratik ve sosyalist devrimler... Birinci ikinciye gelişir. İkinci, geçerken, birincinin sorunlarını çözer. İkinci birincinin yaptıklarını pekiştirir. Mücadele ve yalnızca mücadele ikincinin birinciyi ne kadar aşmayı başaracağını belirler." (Lenin, "Ekim Devriminin Dördüncü Yıldönümü", 1921, Toplu Eserler c.33, s.54)

Demokratik devrimden, proletaryanın mücadelesinin gelişmesine bağlı olarak, sosyalist devrime geçilir. Sosyalist devrim, geçerken, demokratik devrimin henüz çözümlenmemiş sorunlarını çözer. Sosyalist devrim, demokratik devrimin kazanımlarını garanti altına alır, kalıcılaştırır. Lenin, Ekim devriminden sonra bunları savunmaktadır. Ama, aslında, 1905'teki anlayışı da farklı değildir. İki Taktik'ten aktarılanlar, Avrupa'da sosyalist devrimin demokrasi sorunlarının çözümünü tamamlayacağı, Almanya'da cumhuriyet sorununun sosyalizm sorununa bağlandığı doğrultusundaki sözleri, bunu göstermektedir. Yani, Lenin 1917'de olduğu gibi, 1905'te de sosyalist devrim için demokratik devrimin sonuna kadar, eksiksiz tamamlanmış olmasını şart koşturmamakta-

dır. Dolayısıyla Nisan Tezleriyle eski anlayışından koptuğu iddiası da doğru değildir. Aslında yukarıda aktarılan, Lenin'in demokratik devrimle sosyalist devrim arasında kurduğu ilişki, Trotski'nin anlayışını yansıtmamaktadır. Trotski, demokratik sorunların çözümünde yalnızca tek bir alternatifi, sosyalist devrimin geçerken bu sorunları çözmesini kabul ettiğinden, sosyalist devrimden farklı olarak bir demokratik devrimi, dolayısıyla demokratik devrimle sosyalist devrim arasındaki ayrımı kabul etmemektedir. Lenin ise birinci ikinci diye söz ederken, bu ayrım çok açıktır.

Ekim devrimi, toprak sorunu, barış, ulusal sorun, vb demokratik sorunları geçerken çözmüştür. Ama bu, Trotski'nin anlayışının doğruluğunu göstermez. Çünkü herşeyden önemlisi, Ekim devrimi ancak Şubat devriminin ardından mümkün olmuştur. Şubat devrimiyle meydana gelen değişiklikler üzerinde daha önce durulmuştu. Otokrasi yıkılmış, burjuvazi ekonomik egemenliğini, siyasi egemenliğiyle tamamlamış, özgürlük ortamında açık sınıf mücadelesi hızla gelişmiştir. Şubat devriminin sağladığı bu koşullarda, proletaryanın demokratik eğitimi, bilinci, örgütlenmesi hızla yükselmiş, köylülük içerisinde sınıf mücadelesi gündeme gelmiş, proletaryanın yoksul köylülükle ittifakı mümkün olmuş, proletarya sosyalist devrim için hazırlığını tamamlayabilmiştir. Dolayısıyla, Şubat devriminin sağladığı, Şubattan Ekim'e kadar süren dönem sayesinde, Ekim'de proletaryanın, sosyalist devrimle, geçerken, geri kalan demokratik sorunları çözmesi, aynı stratejinin Şubattan önce önerilmesini haklı çıkartmaz. Lenin ise, demokratik devrim döneminin zamanı gelince, (proletarya ve köylülüğün zaferi ya da tersine çarlığın burjuvaziyle uzlaşıp burjuva monarşisine dönüşmesi sonucunda) sona ereceğini, o zaman proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğünden değil, proletaryanın sosyalist diktatörlüğünden söz edileceğini söylemiş; ama demokratik devrim döneminde, geçici olduğu gerekçesiyle demokratik mücadeleyi göz ardı etmeyi de, yukarıda aktarıldığı gibi, sosyalizme ihanet olarak adlandırmıştır.

Son olarak, demokratik devrimden sosyalist devrime geçişi tartışırken bu geçişin kesintisizliği olanağına değinmek yararlı olabilir. Lenin'in, demokratik devrimde proletarya ve köylülüğün ittifakı için, proletaryanın önderliği kazanmak için mücadelesini savunurken bu önderliği önkoşul olarak dayatmadığı, "devrimci demokrasinin en heterojen temsilcilerinin hakimiyetini" bile mümkün gördüğü belirtilmişti. Proletarya, önderliğini ittifakta yeralmanın önkoşulu olarak ileri sürmemelidir, ama demokratik devrimi en tutarlı bir biçimde sonuna kadar gerçekleştirebilmek, en hızlı bir biçimde sosyalist devrime geçebilmek amacıyla ittifak içerisinde önderliği kazanma mücadelesi vermemelidir. Proletaryanın, burjuvaziye demokratik ittifaktan tecrit etmesi, dışlaması ve ittifak içerisinde önderliği kazanması ve koruması, kesintisiz olarak, ikinci bir ihtilal olmadan, sosyalizme geçiş olanağını gündeme getirir. Bu olanağın gerçekleşebilmesi, esas olarak küçük üretici köylülerin, sosyalizme yönelmeye, kooperatiflerde birleşmeye sosyalist devrimden önce ikna edilebilmelerine bağlı olacaktır. Sosyalizmi kurmak için proletarya, kapitalistleri mülksüzleştirerek onların üretim araçlarını toplumsallaştıracaktır. Ama sayısız, tek tek küçük üretici söz konusu olduğunda aynı yol takip edilemez. Küçük üretimden sosyalizme geçebilmek için tek yol, kooperatifler olarak gözükmemektedir. Engels, büyük işletmelerin yararları, verimliliği örneklerle gösterilerek, zorla değil ikna ederek, küçük köylülerin kooperatiflerde birleşmeye teşvik edilmeleri gerektiğini söylüyor:

"İktidara sahip olduğumuzda, ... küçük köylüleri zorla mülksüzleştirmeyi düşünmeyecek bile olacağımız açıktır. Küçük köylüye ilişkin görevimiz, herşeyden önce, özel işletmesinden ve özel mülkiyetinden kooperatif işletme ve mülkiyete, zorla değil, örneğin güçlü ve bu amaçla toplumsal yardım sunarak geçişi sağla-

maktan oluşur.” (Engels, *The Ressant Question In France And Gernay*, 1894, s.20)

Lenin de, proletarya diktatörlüğü ve sanayinin toplumsallaştırılmış olması koşullarında, kooperatifleri sosyalist üretim içerisinde saymaktadır.

“Bugünkü düzende, kooperatifler, kollektif girişimler oldukları için, özel kapitalist girişimlerden farklıdır; ama eğer mülkiyeti devlete ait toprak üzerinde bulunuyorsa, eğer üretim araçları devlete, yani işçi sınıfına aitse, sosyalist girişimlerden farklı değildir.” (Lenin, “Kooperatifçilik Üzerine”, 1923, *İşçi Sınıfı ve Köylülük*, s.500)

Küçük üretimden sosyalizme geçebilmek için, küçük üretici köylülerin kooperatiflerde birleşmeleri, kollektivizmin yararlarını görerek ikna olmaları zorunludur. Proletaryanın küçük üreticileri burjuvaziden kopartıp kendi tarafına çekme mücadelesi ise, kapitalizme karşı mücadelesiyle birlikte başlayacaktır. Lenin, işçi sınıfının bağımsız mücadelesiyle, kapitalizmin iflasa, sefaletle sürüklediği küçük mülk sahiplerini yanına çekeceğinden söz ediyor:

“kapitalizmin katı dersleri kaçınılmazca ve daha daha büyük bir hızla Sosyal-Demokratların haklı olduğuna onları ikna ederek küçük mülklüleri aydınlatacak ve onları proleter Sosyal-Demokrat Partinin yanına çekecektir.” (Lenin, *Toplu Eserler*, c.10, s.411, aktaran M. Salah)

İşte bu mücadelenin belirli özel koşullarda proletaryanın önderliği elinde bulundurduğu proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü koşullarında, başarıya ulaşması durumunda, demokratik devrimden kesintisiz olarak sosyalist devrime geçmek, yani ikincil defa devleti yıkıp parçalamadan, barışçı bir geçişle sosyalist dönüşümlere girişmek mümkün olur. Kesintisiz geçiş olanağını gözönünde bulundurmak, bunun önkoşulları olduğu için, demokratik devrimde burjuvazinin tecritine, proletaryanın önderliğine daha da önem kazandıracaktır. Elbette burjuvazinin sosyalizme geçmeye hiçbir şekilde “ikna olması” söz konusu olmayacağı gibi, içerisinde (hangi kesimi olursa olsun) burjuvazinin de yer aldığı bir demokratik iktidarın kesintisiz olarak sosyalist devrime geçmesi de imkansızdır. Diğer yandan, ancak proletaryanın demokratik iktidar içerisinde önderliği, sosyalizme geçerken küçük mülk sahibi köylüleri ikna etmeyi, böylece direnişe geçmemelerini sağlayabilir. Bu anlamda, barışçı bir biçimde proletaryanın sosyalist diktatörlüğüne dönüşmesi olanağını taşımasına bağlı olarak proletaryanın önderlik ettiği proletaryanın ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğünü proleter devlet tipinin bir biçimi saymak mümkün olabilir.

Şubat-Ekim devrimleri, sosyalist devrime kesintisiz geçişin, demokratik devrimde proletaryanın önderliğini şart koşmasına, ters yönden örnek gösterilebilir. Şubat devriminde proletarya önderlik edemediği için, proletarya ve köylülüğün iktidar organları Sovyetler, kesintisiz olarak sosyalizme geçmek bir yana, iktidarı burjuvaziye terketmişler, demokratik devrimin bir çok önemli görevleri bile tamamlanamamıştır. Küçük-burjuvazinin Sovyetlerde ve hatta proletarya üzerinde hakim olduğu bu durumda, Lenin’in Nisan Tezlerinde vurgulanan ise, proletaryanın bilinç ve örgütlenme seviyesinin yükseltilmesidir. Ancak bu şekilde, proletaryanın küçük-burjuva etkiden kurtulması, Sovyetlerde egemen duruma geçmesi mümkün olabilir. Lenin, proletaryanın küçük-burjuvaziden ayrışmasının her koşulda gerekliliğini vurgularken, devrimin iki gelişme ihtimalini de gözönüne alıyor:

“Hemen bugün, derhal ve dönüşsüz olarak Sovyetlerin proleter unsurlarını (yani proleter, Komünist partisini) küçük-burjuva unsurlardan ayırmak, şu iki mümkün durumda da hareketin çıkarlarının doğru ifadesi olur: Rusya’nın hala bur-

juvaziden bağımsız, özel bir 'proletaryanın ve köylülüğün diktatörlüğünü' yaşaması halinde ve küçük-burjuvazinin burjuvaziden kendini koparamaması ve sonuna kadar (yani sosyalizm kuruluncaya kadar) bizimle onun arasında bocalaması halinde." (Lenin, "Taktikler Üzerine Mektuplar", Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi, s.32)

Lenin'in Temmuz günlerine kadar barışçı geçişi mümkün gördüğü, Temmuz olayları üzerine ise, "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganının yerini işçilerin silahlı ayaklanmasına, proletarya ve yoksul köylülüğün iktidarına bırakmasını savunduğu daha öne aktarılmıştı. Barışçı geçişin mümkün olmaması, sosyalist devrimin "işçilerin silahlı ayaklanmasıyla" gerçekleşebilmesi, Ekim devrimine yol açtı. Bunlara bağlı olarak, Şubat devriminde proletaryanın önderlik edememesinin sosyalizme kesintisiz geçişe izin vermediği, ikinci bir devrimi, Ekim devrimini gerektirdiği söylenebilir.

Demokratik devrimden sosyalist devrime geçişin koşulunu (kendisi de nesnel koşula, kapitalizmin gelişmişliğine bağlı olan) proletaryanın bilinç, örgütlenme, güç, hazırlık, yoksul köylülükle birleşme derecesi olarak kabul ettikten sonra, bu geçişin gerçekleşmesinde farklı olasılıklar sıralanabilir. Birincisi, burjuva demokratik devrimin eğittiği proletaryanın hazırlığı yeterli olduğu anda sosyalist devrime girişmesidir. 1848 Devrimleri sırasında Marx'ın "Sürekli Devrim" sloganıyla kastettiği böyle bir olasılıktır. İkincisi, sosyalist devrime hazırlığını tamamlayabilmek, sosyalist devrime en büyük hızla ilerleyebilmek için demokratik devrimde bizzat proletaryanın önder güç olarak yer alması, önderlik için mücadele etmesi, burjuvaziye tecrit etmesidir. Lenin'in "proletarya ve köylülüğün devrimci demokratik diktatörlüğü" sloganıyla savunduğu böyle bir gelişme olasılığıdır. Bundan sonra da iki olasılık vardır. Birincisi, proletaryanın en aktif katılımının sayesinde en tutarlı bir şekilde gerçekleşen demokratik dönüşümlerin proletaryanın eğitimini, sosyalist devrime hazırlığını tamamlamasını sağlaması ve böylece proletaryanın ikinci bir devrimle (ihtilalle) sosyalist devrime geçmesi. Diğer ise, burjuvazinin tecrit edildiği ve demokratik iktidarda proletaryanın önderliğinin sağlandığı ve korunduğu koşullarda, küçük üretici köylülüğün kooperatiflerde birleşerek sosyalizme yönelmeye ikna edilebilmesi ve böylece proletaryanın hazırlığını tamamlayıp sosyalist devrime girerken küçük-burjuvazinin direnişi ve ikinci bir ihtilalle yüzyüze kalmaması. "Kesintisiz devrim" ise, bu sonuncu olasılığı tekabül etmektedir.

Tekrar, Nisan Tezleriyle Lenin'in eski anlayışını terkedip Trotski'ninki gibi bir anlayışı savunduğu iddiasına dönülürse, herşeyden önce Lenin'in Nisan Tezlerini ileri sürdüğü Şubat Devrimi ertesi koşullarının Şubat öncesi koşullarından nitel olarak farklı olduğu, burjuvazinin iktidara geldiği, bu ölçüde burjuva devriminin tamamlandığı, siyasi özgürlük ortamında sınıf mücadelesinin geliştiği, proletaryanın demokratik eğitiminin yükseldiği, köylülüğün ayrışmasının başladığı, bu anlamda Lenin'in farklı stratejik önermelerinin anlayışındaki değil koşullardaki değişikliğe tekabül ettiği; buna karşılık Trotski'nin demokratik devrimde köylülüğün desteklediği proletarya diktatörlüğü önerisinin dayandığı köylülüğün bağımsız siyasi temsilinin imkansızlığı görüşünü Lenin'in paylaşmadığı, aksine hala köylülüğün partilerinden, iktidarından, proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğündensöz etmeye devam ettiği ve Şubat devriminden iktidarı burjuvaziye veren sovyetleri, proletarya ve köylülüğün iktidarı olarak adlandırdığı; diğer yandan Lenin'in, demokratik devrimle sosyalist devrimi ayrı kavramlar olarak ayırdederken, pratikte içiçe geçtiklerini, birinin diğerine dönüştüğünü başından beri belirtmekte olduğu, demokratik devrimden sosyalist devrime geçişi, demokratik devrimin mutlak olarak tamamlanmasına değil, proletaryanın güç ve hazırlık derecesine bağladığı bunlarla birlikte, Ekim devriminin Şubat devriminden önce değil, ar-

dından gerçekleşebilmesi nedeniyle de Ekim devriminde, köylülüğün desteklediği proletaryanın sosyalist devrime geçerken demokratik dönüşümleri tamamlamasının, hiç de "eski" Lenin'e karşı Trotski'yi haklı çıkartmadığı, yukarda tek tek gösterildi. Bütün bunlar, söz konusu iddiayı çürütmek için fazlasıyla yeterli olmalıdır. Bu durumda varılan sonuç, demokratik devrimde sosyalistlerin savunduğu üç değişik taktikten, Lenin'ininki- nin işçi sınıfının sosyalist çıkarlarına uygun düştüğü olmaktadır.

III. Sonsöz

Bu yazıda, demokratik devrimde sosyalistlerin aldığı tavırları değerlendirirken tarihe (o da belirli bir yer ve anla sınırlı olarak) başvurmakla yetinildi. Esas olarak 1905 ve Şubat ve Ekim 1917 Rus devrimleri çerçevesinde tartışıldı. Bugüne ise değinilmedi, ne Türkiye'nin ne de dünyanın başka bir yerinin bugünkü koşulları ele alınmadı.

Bu, tarih karşısında bugünün, anın görevlerinin küçümsenmesi, ya da unutkanlık değil, anlayışların tartışılmasının koşulların tartışılmasının önüne konulması doğrultusunda bir yaklaşım. Bu bakımdan, mevcut koşulların demokratik devrime ya da sosyalist devrime uygun olup olmadığını tartışmadan önce, demokratik devrim ve sosyalist devrim konusundaki anlayış tartışılmalıdır. Menşeviklerinki gibi bir anlayış, demokratik sorunların çözümünü burjuvaziye terketmeye eğilim gösterecekken, aynı koşullarda Trotski'ninki gibi bir anlayış proletarya diktatörlüğünü tek olasılık olarak öne sürecektir. Buna karşılık, bu yazıda proletaryanın sosyalist çıkarlarına uygun düştüğü söylenen Lenin'inki gibi bir anlayış ise, proletaryanın bağımsız mücadelesinin yükseltilmesini her şeyin önüne koyacak, -kapitalizmin gelişmesine, köylülüğü ayrıştırmasına bağlı olarak proletaryanın bilinç, örgütlenme, hazırlık derecesine bakacaktır. Farklı anlayışlar, aynı koşulları farklı yorumlayacaklardır. Anlayışların tartışılması öne geçirilirse, koşulların farklı değerlendirilmesini, farklı anlayışlardan doğan, koşullara farklı yaklaşımlardan ayırdedebilmek mümkün olur. Ama elbette anlayışların tartışılması, kendi başına bir anlam taşımaz. Mutlaka, mevcut koşulların tahliliyle ve bunun gerektirdiği görevlerin tartışılmasıyla tamamlanmalıdır.

Mevcut koşulların, görevlerin değerlendirilmeleri, ittifaklar politikalarına bağlanır. İşçi sınıfının demokratik ittifaklar konusundaki tavrı çözümlenirken, burada onunsosyalist çıkarlarına uygun olduğu benimsenen Lenin'in anlayışına dayanarak, işçi sınıfının, önderliğini önkoşul olarak dayatmadan mücadeleyi ileriye çekecek ittifaklarda yer alması, aynı zamanda da bağımsız mücadelesiyle de önderliği kazanmaya çalışması gerektiği çıkartılabilir. Günümüzde, ulusal sorundan faşizme, emperyalizmden savaşa kadar çeşitli sorunların bu konuyu gündeme getirdiğine ve sosyalistlerin birbirleriyle çatışan birçok tezinin de yine aynı noktayla sıkı sıkıya bağlantılı olduğuna, yazının girişinde değinilmişti. Demokratik devrimde "üç taktiğin" tartışılması, bunlardan hangisinin işçi sınıfının sosyalist çıkarlarına uygun olduğunun (bu yazıya göre Lenin'in anlayışının) ayırdedilmesi, bu sorunların çözümlenmesi, farklı tezlerin değerlendirilmesi açısından da yol gösterici bir karaktere sahiptir. Bu da demokratik devrimde sosyalistlerin tavırlarının tartışılmasına öncelik verilmesinin önemine işaret eder.

V. İ. Lenin, **Demokratik Devrimde Sosyal-Demokrasinin İki Taktiği**, Sol Yayınları, Ankara 1977

Grigorii Zinoviev, **History of the Bolshevik Party**, New Park Publications, London 1983

Tony Cliff, **Lenin-i Partinin İnşası**, Yeni Gün Yayınları, 1987

M. Yenice, **Devrimci Marksizm'de Geçiş Programı Anlayışı**, Eleştiri Yayınevi, İstanbul

tanbul 1980

Leon Trotsky, **Permanent Revolution** Pothfinder Press

V. İ. Lein, **Nisan Tezleri ve Ekim Devrimi**, Sol Yayınları, Ankara 1979; **The April Theses**, Progress Publishers, Moscow, 1985

V. İ. Lenin, **Letters from Afar**, Progress Publishers, Moscow 1977

F. Engels, **The Peasant Question in France and Germany**, Progress Publishers, Moscow 1976

V. İ. Lenin, **İşçi Sınıfı ve Köylülük**, Sol Yayınları, Ankara 1977

